

HALUAISITKO MENNA MUUNKANSA KALASTAMAN?

Verbiketjujen kehkeytyminen suomi toisena kielenä -oppijoiden kielessä

Suomen kielen pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopiston kielten laitos

Joulukuu 2008

Vilja Paavola

Vilja Paavola

**Haluatko menna muunkansa kalastaman
Verbiketjujen kehkeytyminen suomi toisena kielenä -oppijoiden kielessä**

Suomen kieli

Pro gradu -tutkielma

Joulukuu 2008

80 sivua

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, kuinka suomea toisena kielenä oppivat aikuiset käyttävät verbiketjuja eri kielitaidon tasoilla. Tutkimus liittyy CEFLING-hankkeeseen (Linguistic Basis of the Common European Framework for L2 English and L2 Finnish), jonka yhtenä tavoitteena on hahmottaa rakenteellista perustaa kielitaidon kommunikatiivisen arvioinnin tueksi. Tämän osatutkimuksen aineistona on 232 Yleisten kielitutkintojen tekstiä vuosilta 2002–2006, ja se on saatu CEFLING-hankkeelle kesällä 2007 kootusta korpuksesta.

Aineistoa tarkasteltiin kahdesta näkökulmasta. Verbiketjujen kohdekielistymistä frekvenssin, tarkkuuden ja distribuution näkökulmasta tutkittiin DEMfad-mallin avulla. Lisäksi oppijoiden kohdekielenvastaisista verbiketjuista muodostettiin konstruktiokieliopin mukaisesti erityisiä oppijankielen konstruktioita. Aineiston tarkastelussa apuna käytettiin lapsenkielen tutkimukseen kehitettyä CLAN-ohjelmaa. Tekstejä käsiteltiin Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasosteikon mukaisesti kuutena tasoryhmänä (A1, A2, B1, B2, C1, C2).

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että kielitaidon kasvaessa verbiketjujen käyttö tarkentuu ja käytettyjen verbien kirjo kasvaa niin, että alkuvaiheessa frekventeimpien verbien osuus pienenee ja käyttöön otetaan vähitellen uusia verbejä. Kohdekielinen tarkkuus näyttäisi saavutettavan B1- ja B2-tasojen välillä, mikä korreloi viitekehyksen kommunikatiivisten tavoitteiden kanssa. Yleisimpien käytettyjen verbien frekvenssit noudattelevat kohdekielen yleisyysuhteita. Lisäksi alkuvaiheen verbiketjuista voidaan muodostaa oppijankielen verbiketjuja, jotka muistuttavat lapsenkielen tutkimuksessa havaittuja ketjuja. Sen sijaan käytettyjen verbiketjujen määrä ei mainittavasti lisäännä kielitaidon kasvaessa.

Asiasanat: verbiketju, infinitiivi, konstruktio, toisen kielen omaksuminen

Säilytyspaikka: **Jyväskylän yliopiston kielten laitos, suomen kielen oppiaine**

1 JOHDANTO	3
1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTAA	3
1.2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET.....	3
1.3 TUTKIMUSKYSYMYKSET	5
2 KONSTRUKTIOT TOISEN KIELEN OMAKSUMISESSA.....	6
2.1 TOISEN KIELEN OMAKSUMINEN	6
2.2 OMAKSUMISEN KOHTEENA KONSTRUKTIOT.....	7
2.3 KONSTRUKTIOKIELIOPPI OPPIJANKIELEN KUVAUKSESSA	11
3 SUOMEN VERBIKETJUT OPPIJAN TAVOITTEENA	15
3.1 SUOMEN INFINIITTIJÄRJESTELMÄ.....	15
3.1.1 A- ja MA-infinitiivi.....	17
3.1.2 Infinitiivit konstruktioiden jäseninä	18
3.2 VERBIKETJUT.....	19
3.2.1 Modaalikonstruktio	21
3.2.2 Nesessiivikonstruktio.....	23
3.2.3 Muita verbiketjuja.....	24
4 AINEISTO JA MENETELMÄT.....	26
4.1 TUTKIMUSAINEISTO.....	26
4.1.1 Yleiset kielitutkinnot.....	26
4.2 AINEISTON TARKASTELU	29
4.2.1 DEMfad.....	29
4.2.2 CXG oppijankielen kuvauksessa	33
4.2.3 Childes-ohjelma	34
5 KEHKEYTYVÄT VERBIKETJUT OPPIJOIDEN TEKSTEISSÄ.....	36
5.1 VERBIKETJUJA KAIKILLA TASOILLA.....	36
5.1.1 Verbiketjujen pääverbien frekvenssi ja tasoittainen jakauma.....	36
5.1.2 Täydennykset.....	38
5.2 TARKKUUDEN KEHKEYTYMINEN	39
5.2.1 VOIMME MENEMME -konstruktio.....	42
5.2.2 VOIMME MENE -konstruktio.....	44
5.2.3 Infinitiivin valinta.....	45
6 MODAALIKETJUT	48
6.1 FREKVENSSI JA TARKKUUS	48

6.2	DISTRIBUUTIO.....	49
6.3	VOIDA-KETJU.....	50
6.3.1	<i>Frekvenssi ja tarkkuus</i>	50
6.3.2	<i>Distributio</i>	51
7	NESESSIIVIKETJUT.....	54
7.1	FREKVENSSI JA DISTRIBUUTIO	54
7.2	TARKKUUS.....	55
7.3	PITÄÄ-KETJU.....	58
7.4	TÄYTYÄ-KETJU	59
7.5	JOUTUA-KETJU	60
7.6	TARVITA-KETJU	61
8	HALUTA-KETJU	63
8.1	FREKVENSSI.....	63
8.2	TARKKUUS.....	64
8.3	DISTRIBUUTIO.....	67
9	PÄÄTÄNTÖ.....	69
9.1	MITÄ OPPIJOIDEN VERBIKETJUT KERTOVAT?	69
9.2	MIKÄ MENI METSÄÄN?	72
9.2.1	<i>Menetelmästä</i>	72
9.2.2	<i>Aineistosta</i>	73
9.3	MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN?.....	75

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen taustaa

Tutkimuksen aihe alkoi hahmottua, kun jäin suomen oppijoiden¹ tekstejä lukiessani miettimään, miksi infinitiivit oikeastaan määritellään verbeiksi ja mitä verbit ovat. Pysähdyin erityisesti kohtiin, joissa oppijoiden tuotoksista näki, ettei suomen verbisysteemin omaksuminen ole aivan suoraviivaista (esimerkit 1 ja 2).

1. *Saamme mennä katsoa elokuva ja sitten kahville.* F304AT2.cha
2. *Ensi lauantaina minun poikallani on syntymäpäivä, minä kutsun teidät tulla kylään viettämään juhlaa syödään ja juodaan ja keskustellaan.* F483BT1.cha

Alkoi pitkä kieliopillinen seikkailu. Tällä lingvistikalla interrailillani olen parin vuoden kuluessa pohtinut loppumattomiin paitsi verbien määrittystä, myös kieliopillisten kategorioiden prototyyppisiä ja raja-aitoja – ja lopulta kielen olemusta ajatusten, tunteiden ja kulttuurin heijastajana. Käsilläolevan pro gradu -työni määränpääksi tarkentui viimein verbiketjujen omaksuminen, sillä verbiketjuissa prototyyppiset, persoonamuotoiset verbit ja infinitiivit keskustelevat keskenään. Uskon verbiketjujen siksi paljastavan jotakin kielenomaksumisprosessista. Verbejä pidetään muutenkin keskeisinä toisen kielen omaksumisen tarkastelussa. Onpa niiden merkityksissä ajateltu olevan universaaliuttakin. (Puro 2000: 304.)

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimus liittyy Jyväskylän yliopistossa käynnissä olevaan *CEFLING*-hankkeeseen (*The linguistic basis of Common European Framework levels*), jossa suomen rakenteiden

¹ Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä oppija, koska tutkimuksen fokus on nimenomaan kielen omaksumisessa. Lähestymiskulma ei sulje pois sitä tosiasiaa, että suomen oppijan suomen oppiminen on yhtäaikaista kyseessä olevan kielen käyttöä (vrt. esim. Yrjö Laurannon ehdotus S2-käyttäjäksi) (Lauranto 2008). Käsitteen ei myöskään ole tarkoitus leimata S2-kielen käyttäjää ikuisesti oppijaksi, vaikka hän eräässä mielessä sellainen äidinkielen puhujan tavoin onkin. Oppija-käsitteen synonyymina käytän suomenoppijaa ja S2-oppijaa.

omaksumisen progressio on keskeinen osa-alue. Hanke yhdistää aiemmin toisistaan turhan erillään pysytelleitä kielitaidon arvioinnin ja omaksumisen tutkimuksen keinoja (Bachman – Cohen 1998). (Tarnanen 2003: 153.) Yhtenä hankkeen tavoitteista on pyrkiä helpottamaan kielitaidon arviointia hahmottamalla rakenteellista perustaa Yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen (jatkossa *EVK*) taitotasoasteikkoon perustuvalla kielitaidon arviointijärjestelmälle. Yhtenä hankkeen taustaoletuksena kielestä ja kielitaidon omaksumisesta on kognitiivisen kielitieteen alaan kuuluva konstruktiokielioppi. Se on käyttöpohjainen kielenkuvausmalli, joka sellaisenaan sopii hyvin opittavan kielen kuvaukseen. Sitoudun omassa tutkimuksessani löyhästi hankkeen teoriaperustaan.

Hankkeen, ja siis myös tämän pro gradu -työn, taustavaikuttajana toimivan Eurooppalaisen viitekehyksen pohjimmaisena tavoitteena on yhdenmukaistaa kielten opetusta ja arviointia Euroopan Neuvoston alueella. Aiheesta tehty kirja on kielenopetuksen keskustelunavaus, joka sisältää esimerkiksi kielitaidon funktioiden, sisältöjen ja opetusmenetelmien esittelyä sekä yhteisiksi tarkoitettuja arviointiperusteita. (EVK 2003.) Aineistona käyttämäni Yleisten kielitutkintojen (jatkossa *YKI-koe*) tekstien arviointiasteikko on myös laadittu vastaamaan EVK-asteikkoa.

Tässä tutkimuksessa pyrin selvittämään, kuinka suomen oppijat käyttävät verbiketjuja eri kielitaidon tasoilla. Oletan siis, että kielitaito kehittyy ikään kuin tasolta toiselle (ks. Mitchell – Myles 2005: 16). Metodologisena tavoitteena on kokeilla soveltaen Franseschinan (2007) *DEMfad*-mallia sekä soveltaa Jaakko Leinon (2003) konstruktioiden kuvausmallia oppijankielen tarkasteluun. Franseschinan mallissa tarkasteltavana olevaa oppijankielen piirrettä lähestytään ”kolmiulotteisesti” frekvenssin, tarkkuuden ja distribution näkökulmasta. Leinon konstruktioimallin etuna puolestaan on mahdollisuus tarkastella täsmällisesti oppijankielessä syntyviä uudenlaisia kielellisten ilmausten yhdistelmiä (J. Leino 2003: 324). Perimmäisenä tavoitteena tutkimuksella on kuitenkin tuottaa CEFLING-projektille käyttökelpoista tietoa verbiketjujen omaksumisesta kielitaidon arvioinnin kehittämiseksi.

Tutkimus on rakenteellinen, ja täsmällisimmin se asettuu morfologian ja syntaksin tutkimuksen alaan. Tutkimukseen tosin linkittyvät myös sanasto, semantiikka ja pragmaatiikka (ks. Mitchell – Myles 2004: 9–10; Puro 2000: 305). Syvimmiltään ymmärrän kielen rakennejärjestelmän keskenään samanarvoisten ja toisiinsa linkittyvien rakennepiir-

teiden muodostamaksi alati muuttuvaksi verkostoksi, jota voidaan ainakin pyrkiä kuvaamaan sellaisenaan (esim. Fillmore 1997: 9; Tomasello 2003). CEFLING-hankkeen tavoitteisiin viitaten tämä rakenteellinen tutkimus on perusteltu, vaikka toisen kielen tutkimusta ja etenkin kirjoittamisen arviointia on viime vuosina kritisoitu rakennekeskeisyydestä. (Ks. Bachman – Cohen 1998: 25.)

Kielentutkimuksen kentällä tutkimus asettuu mielenkiintoiseen kohtaan. Samalla tavalla verbiketjujen omaksumista toisessa kielessä ei ole aiemmin tutkittu. S2-tutkijoista lähimpää aihetta ovat sivunneet Kynsijärvi (2007) tarkastellessaan *olla*-verbin kehkeytymistä oppijankielessä sekä Iso-Heiniemi (2006) tutkiessaan nominaalilausekkeiden kompleksistamista. Infinitiivisysteemiä sen sijaan on viime vuosina tarkasteltu useastakin eri näkökulmasta Helsingin yliopiston Nykysuomen juuret -hankkeessa (Herlin – Visapää 2005). Hankkeen tarkastelukulma on kuitenkin ollut diakroninen ja sen anti tälle tutkimukselle on siksi lähinnä taustoittava. Jaakko Leinon (2003) projektin osana syntyneessä väitöskirjassa yhdistyvät nimenomaan konstruktioilähtöinen kielentarkastelu ja infinitiivirakenteet.

1.3 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on siis selvittää, kuinka toisen kielen oppijat käyttävät verbiketjuja kullakin kielitaidon tasolla. Lähestyn aihetta seuraavilla tutkimuskysymyksillä:

- 1 Miten suomen oppijat käyttävät verbiketjuja kielitaidon eri taitotasoilla?
 - 1.1 Miten paljon verbiketjuja kullakin kielitaidon tasolla esiintyy?
 - 1.2 Millaisia verbiketjuja oppijat käyttävät eri taitotasoilla?
 - 1.2.1 Miten eri semanttisten ryhmien verbiketjujen omaksuminen eroaa toisistaan?
 - 1.2.2 Millaisia ja miten paljon täydennyksiä eri pääverbeihin liittyy?
 - 1.3 Miten verbiketjujen tarkkuus kehkeytyy?
 - 1.3.1 Missä kielitaidon vaiheessa verbiketjujen käyttö on kohdekielenmukaista?
 - 1.3.2 Voidaanko osoittaa erityisiä oppijankielen verbiketjukonstruktioita? Jos voidaan, niin millaisia?

2 Konstruktiot toisen kielen omaksumisessa

2.1 Toisen kielen omaksuminen

Tutkimuksen kohteena olevien verbiketjujen omaksumisen ja käytön kontekstina on kielenkäyttäjän *toinen kieli*. Toisella kielellä tarkoitetaan oikeastaan oppijan toista käyttökieltä (Martin 2003: 75–78). Toisen kielen *omaksuminen* sen sijaan on kohdekielisessä ympäristössä tapahtuvaa kielen oppimista, joka voi tapahtua missä ja milloin vain. Vieraan kielen oppimisesta sen erottaa kohdekielinen ympäristö, joka voi olla sekä konkreettinen että esimerkiksi internetin kautta virtuaalinen ympäristö. *Kohdekieli* on tässä tutkimuksessa luonnollisesti suomi. Nimenomaan toisen kielen oppimisessa keskeistä onkin oppimisprosessin monikanavaisuus ja -kontekstisuus. (Ks. Ellis 1994: 11–12; vrt. Mitchell – Myles 2004: 5–6.)

Toisen kielen oppimisen tutkimuksessa on usein erotettu omaksuminen *oppimisesta*, jolloin omaksumista pidetään informaalina ja tiedostamattomana ja oppimista formaalina ja tiedostettuna. Tässä tutkimuksessa käytän käsitteitä rinnakkain, enkä erottele oppimisen tapaa (ks. Ellis 1994: 14–15). Omaksumisen ja oppimisen rinnalla käytän käsitteitä *emergoituminen* ja *kehkeytyminen*, joista ensin mainittu korostaa prosessin kognitiivista luonnetta ja jälkimmäinen kielitaidon lisääntymisen moniulotteisuutta. Kielen oppimisprosessi kun ei koskaan etene lineaarisesti pisteestä a pisteeseen b, vaan siihen kuuluvat olemuksellisesti harhapolut ja välivaiheet. (Ks. esim. Martin 2003: 77–83.)

Vaikka näen kielen omaksumisprosessin monitahoisena kehkeytymisprosessina, käsitän siinä olevan tiettyjä vaiheita, joita voidaan tarkastella prosessin ehdoilla (esim. Ellis 1994: 21; Mitchell – Myles 2005: 16). Tästä vaiheittain kohdekielistyvystä kieli muodosta käytän käsitettä *oppijankieli*, jolla tarkoitan oppijan käyttämää kieltä itsenäisenä ja koko ajan muuttuvana systeeminä. Samassa merkityksessä voidaan puhua myös *välikielistä*. *Virhe* puolestaan on kohdekielenvastainen muoto, joka tekee oppimisprosessia näkyväksi (ks. Puro 2003: 12–13). Vaikka tarkastelen välikieltä ja sen muotoja, joita voidaan kutsua kohdekielen kannalta virheiksi, en sitoudu välikieliteoriaan tai aikaisemmin yleiseen *virheanalyysiin*. Se edellyttäisi virheiden hyvin systemaattista analyysia.

Puron (2003) tavoin pidän virheitä oppimisprosessin luonnollisena osana. Prosessiin kuuluvat sekä kielen vähittäinen idiomaattistuminen että tarkkuuden kehkeytyminen.

Toisen kielen oppimiseen vaikuttaa aina yllyttävästi ja heikentävästi joukko oppijan ulkoisia ja sisäisiä tekijöitä. Sisäisinä tekijöinä prosessiin vaikuttavat oppijoiden yksilölliset erot: kielelliset ja kommunikatiiviset taidot, oppimistyyli, motivaatio, ikä, uskomukset, vallitseva tunnetila ja mahdollisesti myös persoonallisuus. Ulkoisina syinä kehkeytymiseen vaikuttavat sen lisäksi ainakin sosiaalinen konteksti, lähtökieli sekä saadun syötöksen määrä ja laatu. (Ellis 1994: 522–523; Martin 2003: 77–83.) Nämä tekijät ovat tutkimuksen keskeisiä taustaoletuksia, enkä ota niihin enempää kantaa.

2.2 Omaksumisen kohteena konstruktiot

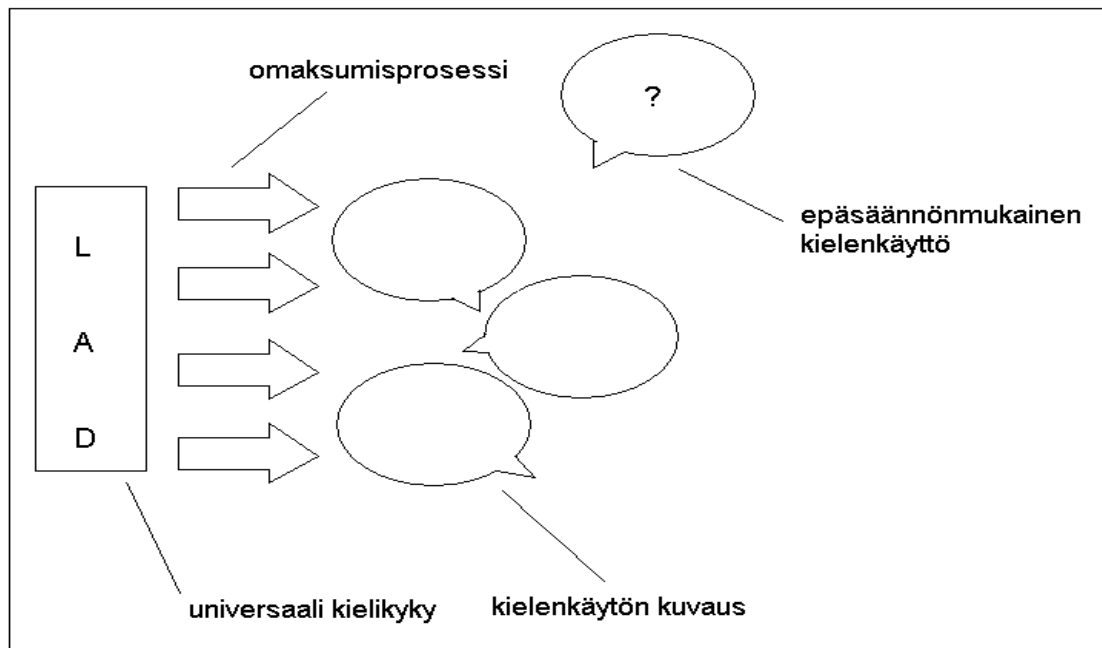
Toisen kielen oppiminen on siis arkielämässä tarvittavien (kielellisten) funktioiden sekä opittujen ja opittavien rakenteiden sovittamista toisiinsa. Tämän monimutkaisen prosessin kulkua on selitetty monin tavoin eri teorioissa, eikä tutkimuksen kentällä vallitse yksimielisyyttä mistä suunnasta ilmiötä tulisi lähestyä (Ellis 1994: 1–3; Mitchell – Myles 2004: 6).

Tutkimukselliset lähestymistavat voidaan karkeistaen jakaa viiteen luokkaan. Ensimmäinen niistä on käsitys, jonka mukaan opittavan kielen kieliopin mekanismit ohjaavat oppimista. Tuttu sovellus tällaisesta lähestymistavasta on menneiden vuosien kouluopetus, jossa on edetty totutun kieliopillisen ”helppousjärjestyksen mukaan”. Toiseksi lähtökohtana oppimiselle on pidetty syötöstä ja sen frekvenssiä. Esimerkiksi Krashenin *Input hypothesis* -teorian mukaan ymmärrettävä ja riittävä syötös saa aikaan kielenomaksumisen (Mitchell – Myles 2004: 165). Kolmanneksi oppimista ohjaavana tekijänä voidaan pitää tarvetta olla yhteydessä muihin ihmisiin. Vuorovaikutuksellisia selitysmalleja on useita, ja niitä yhdistää käsitys kielen olemuksellisesta sosiaalisuudesta. (Emt. 193). Neljäs selitysmalli on funktionaalinen: oppija oppii lopulta sen, mitä hän tarvitsee. Viidentenä yllykkeenä kielenoppimiselle voidaan pitää ihmisen kognitioita, koko ihmismieltä. Näissä kognitiivisissa kielenomaksumisteorioissa uuden kielen omaksuminen nähdään muun oppimisen kaltaisena mentaalisenä toimintana, jossa tarvitaan esimerkiksi muistia ja kykyä tehdä yleistyksiä. (Martin 2003: 78–81.)

Lukuisat toisen kielen oppimisen teorit voidaan lisäksi jakaa karkeasti ominaisuus- (*property*) ja muutosteorioihin (*transition*). Ensin mainitut tarkastelevat opittavaa kieltä staattisena, käytöstä irrotettuna systeeminä, kun taas jälkimmäiset pyrkivät enemmänkin selittämään kielenoppimisprosessin kulkua. Todellisessa kielenomaksumisessa vaikuttavat luonnollisesti yhtäaikaisesti monenlaiset mekanismit ja kielenomaksumisteorioiden käsitykset ovatkin pikemmin jatkumoita kuin dikotomioita (Martin 2003: 81–82; Mitchell – Myles 2004: 96). (Ellis 1994: 681–682; Mitchell – Myles 2004: 7–11.)

Toisaalta kieltä ja sen oppimista hahmottavat mallit voidaan jakaa myös käyttö- ja sääntöpohjaisiin. Sääntöpohjaisista teorioista kenties vankimmin L2-tutkimukseen on vaikuttanut Chomskyn *Universaalikielioppi*. Se kuuluu generatiivisiin kieliteorioihin, jotka selittävät kielen oppimista synnynnäisillä mekanismeilla. Tarkastelun lähtökohta on abstrakti kielisysteemi irrallaan sen käytöstä. (Ellis 1994: 681–682; Mitchell – Myles 2004: 7–11.) Teorian mukaan tietyt universaalit periaatteet määrittelevät, millaisiksi ihmiskielet voivat muodostua. Kielen oppimisessa on osittain kyse näiden periaatteiden erilaisten asetusten eli kielen sääntöjen omaksumisesta. Virheet oppijan tuotoksissa johtuvat puheprosessin vaikeuksista tai muiden kielten siirtovaikutuksesta. Universaalikieliopissa kielikyky eli *kompetenssi* edustaa täydellistä kielisysteemiä, josta kielen käyttö eli *performanssi* on epätäydellistä heijastumaa. Kieltä ei teorian mukaan siksi voi oppia vain syötöksen perusteella. Synnynnäisen kielikyvyn roolista toisen kielen oppimisessa ei teoriaperheessä kuitenkaan olla yksimielisiä: se joko toimii samoin kuin ensikielen omaksumisen yhteydessä tai rajoittaa toisen kielen omaksumista. (Mitchell – Myles 2004: 10–11, 53–56; ks. myös Tomasello 2003: 2–5.)

KUVA 1. Kielenkäytön kuvaus universaalikieliopissa.

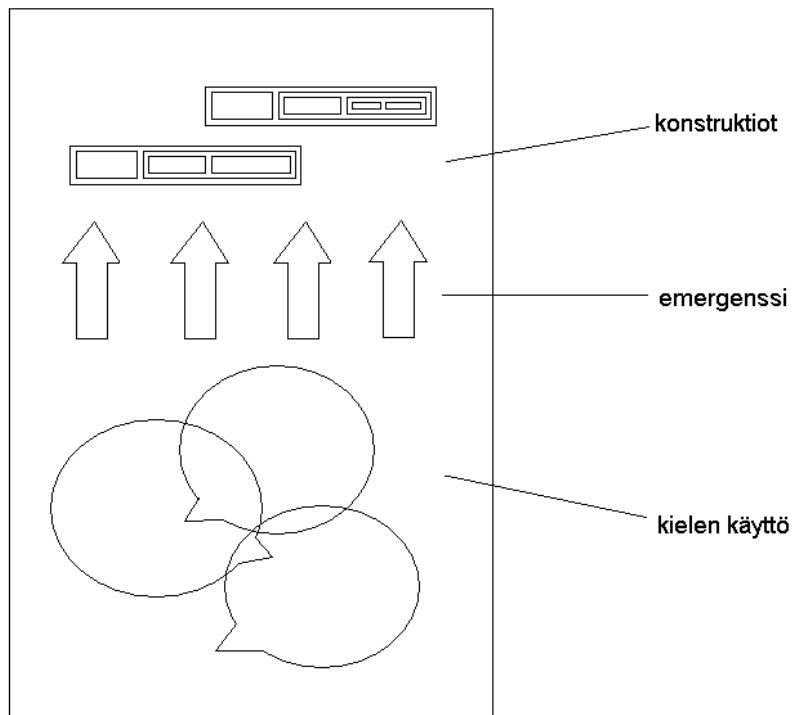
Kuva pyrkii hahmottamaan universaalikieliopin tapaa mallintaa kielen oppimista ja käyttöä. Siitä näkee, kuinka kielen oppimisen lähtökohta on universaalissa kielikyvyssä ja kuinka oppiminen etenee tiettyjen periaatteiden mukaisesti. Tätä prosessia havainnollistavat kuvan nuolet. Kielenkäyttöä kuvataan teoriassa lähinnä niiltä osin kuin se noudattaa kielen säännönmukaisuuksia. Tällöin epäsäännönmukainen kielenkäyttö, jollaista etenkin oppittavan kielen käyttö on, jää huomiotta.

Tämän tutkimuksen taustateoria, konstruktiokielioppi, kuuluu sen sijaan käyttöpohjaisen kielitieteen alaan. Kyseinen kognitiivis-funktionaalinen teoria on sekä kielen kuvausmalli että omaksumisteoria. Sen mukaan kielen ymmärtäminen ja tuottaminen ovat kielen systeemiin erottamattomasti kuuluvia osia, eikä kielisysteemi siten voi koostua vain säännöistä. Oppimista tapahtuu, kun oppija alkaa havaita säännönmukaisuuksia saamassaan syötöksessä. Kielen omaksumisessa prosessia kutsutaan *emergenssiksi*². Toistuvat rakenteet johtavat vähitellen kognitiiviseen rutiiniin ja oppija alkaa hahmottaa yhä moniulotteisempia rakenteita. (Mitchell – Myles 2004: 98, 121–124.)

² Emergentismi on oma suuntaus kognitiivisen kielitutkimuksen alalla, mutta käyten käsitettä tässä löyhästi kuvaamaan kielellisen hahmon erottumisprosessia.

Käyttöpohjaisessa kielen tarkastelussa lähdetään siis konkreettisesta kielenkäytöstä. Se tarkoittaa käytännössä muun muassa sitä, että kun tietty kielenaines toistuu riittävän usein, saa se vähitellen vakiintuessaan kielenyksikön aseman (J. Leino 2003: 110). Näin voi tapahtua sekä lekseemeille että rakenteille. Kieli systeeminä on tällöin massiivinen, vakiintuneiden yksikköjen jäsentynyt varasto. (Ks. P. Leino 2001: 14–15; Herlin – Visapää 2005: 7.) Systeemissä ensisijaisia ovat todellisen kielenkäytön rakenteet, joiden pohjalta voidaan tehdä yleistyksiä. Näitä yleistyksiä kutsutaan *konstruktioksi*. Käsite pohjautuu alkujaan hahmopsykologian tapaan tarkastella inhimillistä ymmärtämistä hahmojen – kielessä erilaisten rakenteiden – havaitsemisena. (J. Leino 2003: 72; 2007; ks. myös Tomasello 2003.) Kognitiiviselta kannalta konstruktiot ovat mentaalisten aktivaatioiden toistuvia, erivahvuisia kaavoja, jotka eivät sijaitse tietyssä paikassa eivätkä tietyssä muodossa (Mitchell – Myles 2004: 121).

KUVA 2. Kielen omaksumisen kuvaus käyttöpohjaisissa kielentarkastelumalleissa.

Kuva havainnollistaa käyttöpohjaisten kielenkuvausmallien käsitystä kielen omaksumisesta. Osin hajanaisen ja epäsäännöllisen kielenkäytön, oppijan kannalta syötöksen, pohjalta alkaa vähitellen hahmottua tiettyjä säännönmukaisuuksia: sanoja, sijamuotoja, verbi-rakenteita, lausetyyppejä ja niin edelleen. Nämä ovat mainittuja konstruktioita.

Vaikka tämä kielen oppimisen mekanismi käsittää koko kielen systeemin, yksittäinen ilmaus voi syntyä kognitiivisesta näkökulmasta monella tavalla. Esimerkiksi frekventti verbiketju *mennään syömään* voi olla kokonaisuutena ulkoa opittu, oppijan kohdekielen säännönmukaisuuksista yleistämä tai tietoisien analyysien avulla tuotettu jakso. Kun kiteytynyt konstruktio tai frekventti ilmaus opitaan sellaisenaan, sitä kutsutaan *köntäksi*³ (Ellis 1994: 20; Herlin – Visapää 2005: 260). Sekä kielen oppijan että äidinkielen puhujan kielenkäyttö on aina produktiivisten jaksoiden sekä kokonaisuuksina opittujen ja käytettävien kielenainesten sekoitusta. (Mitchell – Myles 2004: 15–17, 124.) Oppijan tuotoksessa suunta on analysoimattomista köntistä analysoituihin jaksoihin. Niiden erottaminen toisistaan on yksittäisen ilmauksen tasolla mahdotonta, mutta laajasta aineistosta produktiivistumisesta voitaneen sanoa jotakin.

2.3 Konstruktioikielioppi oppijankielen kuvauksessa

Jaakko Leinon (2003: 64) mukaan kognitiivinen kielioppi ja konstruktioikielioppi (CXG) jakavat samat perusoletukset kielestä ja kuvaavat saman asian eri puolia (ks. myös Tomasello 2003: 191). Kayn (1997: 123) määritelmässä tiivistyvät konstruktioikieliopin keskeiset oletukset kielestä ja tavoitteet sen mallintamisessa:

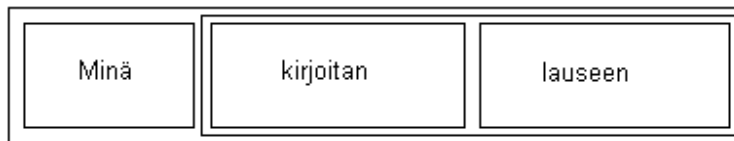
“Construction Grammar (CG) is a *non-modular, generative, non-derivational, monostratal, unification-based* grammatical approach, which aims at *full coverage* of the facts of any language under study without loss of *linguistic generalizations*, within and across languages.” (Kay 1997: 123.)

Määritelmän mukaan konstruktioikieliopin tavoite on päästä kielen täyteen kuvaukseen unohtamatta yleistyksiä (ks. myös Östman 1988: 177). Kielen tarkastelussa muodon ja merkityksen moduleita ei siis ole mahdollista erottaa toisistaan. CXG:n *generatiivisuus*

³ Suomenkielinen käsite *könttä* (chunk) on Nina Reimanin. Se on syntynyt CEFLING-projektin aikana Jyväskylässä.

tarkoittaa yksinkertaisesti kielellisten ilmausten tuottamista. Tuottamisprosessissa mikään rakenne ei kuitenkaan muutu miksikään toiseksi rakenteeksi niin kuin generatiivisissa teorioissa ymmärretään. Tätä *ei-derivationalista* tuottamista kuvataan *unifikaation* käsitteellä: se tarkoittaa keskenään yhteensopivien kielen perusyksiköiden eli konstruktoiden liittämistä toisiinsa. Yksinkertaisimmillaan konstruktio voidaan määritellä malliksi, jonka mukaan todellinen kielellinen ilmaus muodostetaan (J. Leino 2007: 76). (Fillmore 1997: 9; J. Leino 2007.)

Esimerkiksi yksinkertaisessa lauseessa *Minä kirjoitan lauseen* kolme lekseemiä, joita kaikkia voidaan pitää omina konstruktioinaan, on unifioitu niihin sopiviin taivutus-päätteisiin. Predikaattiverbi (V) *kirjoitan* sekä objekti (O) *lauseen* muodostavat yhdessä verbilausekkeen (VP). Subjektina toimiva persoonapronomini muodostaa substantiivilausekkeen (NP) yksinään. Tästä muodostuu käytössä toteutunut konstruktio eli *konstruktio*, joka tässä tapauksessa edustaa transitiivilauseen konstruktioita. (J. Leino 2003: 79, 85.)

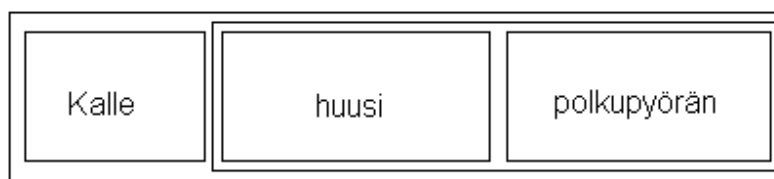

Kullakin konstruktioilla on siis tietty perusmerkitys, jota kantaa tietynnäköinen tunnistettava muoto. Peruseriaate on, että muutos merkityksessä näkyy muodon muutoksena (J. Leino 2003: 112). Konstruktioista osa on skemaattisempia kuin toiset, mikä näkyy myös edellisen esimerkin unifikaatioista. Konstruktioit voivat olla puhujien mielessä jopa eri tavoin jäsenyneitä (P. Leino 2001: 13). Oppijankielessä näin varmasti onkin. Kaikissa tapauksissa erilaisissa representaatioissa kietoutuvat toisiinsa sanasto, syntaksi, semantiikka ja pragmatiikka (Fillmore 1997: 9–10; J. Leino 2003: 70).

Jaakko Leino (2003: 66–69) yhdistää kehittelemässään notaatioissa konstruktiokieliopin mukaiseen rakenteen kuvaukseen kognitiivisen kieliopin tavan kuvata merkityksiä,

jossa asiat esitetään niiden taustaa vasten. Tausta, *kehys*⁴, on kognitiivisen kieliopin käsite ja tarkoittaa tietorakennetta, jossa yhdistyy kielellistä ja ei-kielellistä tietoa. Se tarkoittaa niitä merkityksiä, jotka ovat ikään kuin tietyn konstruktion takana: esimerkiksi verbiin *ostaa* liittyvät kyseessä olevassa kieliympäristössä tyypilliseen ostamistapahtumaan, ”kaupankäyntikehykseen” kuuluvat asiat. Käsite ankkuroi konstruktion kielellisen tietämisen ja osaamisen osaksi niin sanottua maailmantietoa, ja se on siksi toisen kielen oppimisen kannalta erityisen mielenkiintoinen⁵. Tässä tutkimuksessa tarkastelen oppijoiden rakenteita kuitenkin vain konstruktiokieliopin näkökulmasta. Leinon (2003) mukaan konstruktiokieliopin keinot eivät yksinään riitä kuvaamaan muodon ja merkityksen yhteenliittymistä konstruktiossa riittävän hyvin. Hänen mukaansa (emt. 78) konstruktiokielioppi sopii kuitenkin hyvin rakenteen kuvaukseen.

Kielellisten kategorioiden, kehysten ja konstruktioiden, rajoja pidetään kognitiivisessa kielitieteessä sumearajaisina ja olemukseltaan prototyypeihin perustuvina. Siitä todisteena kielen luova systeemi tuottaa jatkuvasti uusia rakenteita: esimerkiksi transitii-tilauseeseen voidaan unifioida intransitiiviverbi, jolloin konstruktion merkitys saa aikaan verbin transitiiivisen tulkinnan (P. Leino 2001: 19–20). Esimerkkikonstruktio kertoo kuulijalleen Kallen käyneen huutokaupassa ostamassa pyörän. Intransitiivinen *huutaa* muuttuu virkkeessä ostamista kielentävään tapahtumakehykseen ja saa siksi *ostaa*-verbin kaltaisen tulkinnan. Konstruktio syntyy siihen sijoitettavan verbin ja sen täydennysten suhteesta (ISK 2005: 441). Tällaista olemassa olevien konstruktioiden perusteella muodostettavaa uutta konstruktiota kutsutaan *metakonstruktioksi*. (J. Leino 2003: 79, 85.)

⁴ Nykysuomen lauseoppia (1979: 382) puhuu lähes vastaavasti semanttisesta rektiosta ja ISK muotista. ISK:n muotissa yhdistyvät oikeastaan kehys ja konstruktio, kun konstruktio on nimetty kielennettävän tapahtuman nimellä, esim. *pistäytymismuotti* (ISK 441).

⁵ EVK:n kielitaitokäsitykseen ajatus maailmantiedosta sisältyykin erottamattomana osana (EVK 2003: 146–152).

Kukin konstruktio voidaan esittää täsmällisesti *attribuutti–arvo-matriisina*, jolla kuvataan rakenteen muotoa ja merkitystä piirrekimppuina. Piirrekimppu koostuu tietyistä attribuuteista eli kielenilmiön mahdollisista ominaisuuksista, jotka kuvataan sen todellisina arvoina. (J. Leino 2003: 64.) Olennaista konstruktion käsitteessä onkin sen kaksitahoinen tapa lähestyä kielellistä ilmausta: toisaalta ilmaus pyritään näkemään muodon ja merkityksen monimutkaisena kokonaisuutena, toisaalta sitä on mahdollista tarkastella pienemmissä osissa piirrekimppuina (emt. 72).

Oppijankielessä käyttöpohjaiset mallit mahdollistavat kehkeytyvien rakenteiden kuvauksen sellaisenaan ilman, että tarvitsee pitäytyä kohdekielenmukaisessa kuvauksessa. Käytän tässä tutkimuksessa oppijankielen kuvauksessa käyttöpohjaisista kieliteorioista nimenomaan konstruktiokielioppia, koska sen ansiot ovat rakenteiden kuvauksessa. Pyrin sen avulla tarkastelemaan tyypillisiä oppijankielen rakenteita, kun oppija unifioi olemassaolevia konstruktioita vastoin kohdekielen tavanomaisia käytänteitä. Kun tietyt kohdekielenvastaiset konstruktit toistuvat riittävän usein, tulkitsen ne kehkeytyvän oppijankielen konstruktioiksi. (J. Leino 2003: 78.)

3 Suomen verbiketjut oppijan tavoitteena

Koska suomen kielen systeemi edustaa oppijalle eräänlaista tavoitetasoa ja normia, on syytä esitellä hieman tutkittavan ilmiön toimimista kohdekielessä (ks. Puro 2000: 307). Verbiketjut ovat oppijan kannalta yksi opittava konstruktio, jossa kaksi erimuotoista verbiä unifioituu merkitykselliseksi rakenteeksi. Verbien persoonataivutus esitetään oppijoille yleensä verbityyppeinä, joita on neljästä kuuteen esitystavasta riippuen (esim. White 2006). Persoonamuotoisen pääverbin täydennykset voivat rakenteessa olla lausekkeen jäseninä joko pääverbin objekteja (3) tai adverbiaalitäydennyksiä (4).

3. *Haluan syödä.*

4. *Haluan syömään.*

Täydennykset ja määritteet ovat *laajennuksia*, jotka voivat olla sekä lauseen että lausekkeen jäseniä. Täydennys on sanan pakollinen laajennus, joka voi olla joko yksittäinen sana tai lauseke. Täydennys kuuluu siis verbin rektioon tai verbin, adjektiivin tai substantiivin täydennysmuottiin. Määrite on verbiä, adjektiivia, substantiivia tai adverbia luonnehtiva vapaaehtoinen laajennus. Se on tällöin lausekkeen, ei lauseen jäsen. Laajennuksen pakollisuus tai valinnaisuus on rajatapauksissa suhteellinen asia. (Ks. Hakulinen – Karlson 1979: 123, 201, 381; Koivisto 2006: 28–32; ISK 2005: 27–28, 428–429, 830, 914–915, 1337.) Tässä tutkimuksessa laajennuksista tulevat siis kysymykseen täydennyksinä toimivat infinitiivimuotoiset verbit.

3.1 Suomen infiniittijärjestelmä

Verbiketjujen omaksumisessa erityistä oppijan kannalta on paitsi suomen kielen verbien persoonataivutus myös kielen moniulotteinen infinitiivijärjestelmä. Suomessa näiden nominaalisten verbin muotojen kirjo on erityisen suuri ja käyttö monipuolista (Herlin – Visapää 2005: 10, 14; myös J. Leino 2003: 111). Kielen infiniittien järjestelmää on pidetty jopa kielen omalaatuisimpana piirteenä (Ontermä 2003: 6). Erilaisia infiniittisiä rakenteita esiintyy kuitenkin monissa kielissä. (Herlin – Visapää 2005: 9–10, 26–28.) Infi-

nitiivien yhteinen käsitteellinen tehtävä on siitä huolimatta epäselvä. Leino (2003: 106) kuvaa sen sijoittuvan ”jonnekin aikaan sitoutumattoman relaation ja olion välille”. Kielellisiksi kameleonteiksikin infinitiivejä on kuvattu (Visapää 2005: 96). Pelkästään infinitiiveillä ilmaistaan tavallisesti lauseena ilmaistavaa asiaintilaa eli prosessityyppiä (Hakulinen – Karlson 1979: 341).

Suomen infiniittijärjestelmän muodostavat infinitiivit ja partisiipit. Toisin kuin persoonamuotoiset verbit, infinitiivit ja partisiipit voivat esiintyä nominaalisina lauseenjäseninä. Ne erottaa finiittiverbeistä myös tempus-, modus- ja persoonataivutuksen puuttuminen. Verbeiksi infiniitit määritellään niiden saamien verbille ominaisten täydennysten vuoksi. (ISK 2005: 487; Siro 1964a: 99–102.) Ne voitaisiin mahdollisesti määritellä verbeiksi myös semanttisen sisältönsä vuoksi. Infinitiivien ja partisiippien tunnuksot ja käyttö kuitenkin limittyvät yhteen ja ne muodostavat moniulotteisen infiniittisten muotojen kategorian. (Herlin – Visapää 2005: 11–13; ISK 2005: 488; Pekkarinen 2005: 127.) Toisaalta infinitiivien ja partisiippien on katsottu eroavan toisistaan niin monessa asiassa, että niitä ei ole mahdollista käsitellä yhtenä kokonaisuutena (Siro 1964a: 95).

Yksinkertaisimmin infinitiivit ja partisiipit erottaa toisistaan se, että partisiipit käyttäytyvät lauseessa adjektiivien ja infinitiivien tavoin. Infinitiivien syntaktisessä käyttäytymisessä taas on substantiivisia piirteitä, mutta niiden sijainti on vajaa eikä lukutaivutusta ole (ISK 2005: 487; Siro 1964a: 95). Molemmat infiniittimuodot johdetaan finiitti- ja infiniittimuodoille yhteisestä vokaalivartalosta (5). Vartaloon liitetään nominaalistava tunnus, johon sijapäätteet lisätään (6). (Hakulinen – Karlson 1979: 88; 340; Herlin – Visapää 2005: 11–14; ISK 2005: 487.) Tässä tutkimuksessa käsiteltävinä ovat vain infinitiivit.

5. *Syö-vät.*

6. *Haluan mennä syö-MÄ-än.*

Siron (1964b: 95–99) mukaan infinitiivejä on syntaktisesti vain yksi, koska eri infinitiivimuodot ovat keskenään täydennysjakaumassa. Myös Leinon (2003: 99–111) mukaan käsitys yhdestä infinitiivistä on perusteltu, koska voidaan esittää eri infinitiivien käytön ”tiivistävä” konstruktio. Yhtä lailla voidaan perustella myös useamman infinitiivin ole-

massaoloa. Tässä tutkimuksessa tarkasteltavana on kolmesta infinitiivistä kaksi: A- ja MA-infinitiivi, joita aikaisemmassa fennistiikassa on kutsuttu 1. ja 3. infinitiiviksi (ks. esim. Hakulinen – Karlson 1979). A-infinitiivi esiintyy joskus myös muodossa TA-infinitiivi (Herlin – Visapää 2005: 37). E-infinitiivimuodot jäävät käsittelyn ulkopuolelle, sillä ne eivät voi toimia verbiketjun osana. Myöskään perinteisen kieliopin infinitiiveiksi nimeämät *minen-substantiivi* ja *mAisillaan-muoto* eivät toimi verbiketjussa (ks. ISK 2005: 489–490).

TAULUKKO 1. Suomen infinitiivimuodot.

A-infinitiivi	Lyhyt muoto (perusmuoto)	tulla	hypätä
	Translatiivi	tullakseen	hypätäkseen
E-infinitiivi	Inessiivi	tullessa, PASS. tultaessa	hypätessä, PASS. hypättäessä
	Instruktiivi	tullen	hypäten
MA-infinitiivi	Inessiivi	tulemassa	hyppäämässä
	Elatiivi	tulemasta	hyppäämästä
	Illatiivi	tulemaan	hyppäämään
	Adessiivi	tulemalla	hyppäämällä
	Abessiivi	tulematta	hyppäämättä
	Instruktiivi	tuleman, PASS. tultaman	hyppäämän, PASS. hypättämän

(ISK 2005: 490)

3.1.1 A- ja MA-infinitiivi

A-infinitiivillä on taipumattomat lyhyt ja pitkä muoto. Merkitykseltään skemaattista lyhyttä muotoa kutsutaan usein verbin perusmuodoksi ja sitä käytetään sanakirjoissa hakumuotona. Kuitenkin esimerkiksi Karlson (1982: 207–208, 357) on puolustanut vahvan vokaalivartalon pitämistä perusmuotona. Näkökulmaa on perusteltu muun muassa lapsenkielen kehityksestä saadulla tutkimustiedolla.

A-infinitiivin käyttö on monipuolista: se toimii subjektina, objektina, moniosaisissa verbirakenteissa, määritteenä sekä joissakin vähäkäyttöisissä rakenteissa. Pitkä muoto toimii adverbiaalina ja verbiliitoissa. A-infinitiivin lyhyt muoto on MA-infinitiivin illatiivi-

vin (jatkossa *MAAN-muoto*) ohella tavallisin infinitiivimuoto (ks. esim. Herlin – Visapää 2005: 17). A-infinitiivillä tarkoitan jatkossa A-infinitiivin lyhyttä muotoa.

MA-infinitiivi on infinitiiveistä substantiivimaisin. Se taipuu sisäpaikallissijoissa, adessiivissa, abessiivissa ja instruktiivissa. Kutsun sisäpaikallissijoja *MASSA-*, *MASTA-* ja *MAAN-*muodoiksi. MA-infinitiivi toimii täydennyksenä, määritteenä sekä verbiketjun ja -liiton osana. (ISK 2005: 490–493.) Whiten (2006: 244) suomen kieliopissa ulkomaalaisille MA-infinitiivin (kolmas infinitiivi) kuvataan olevan ”a kind of intermediate between a verb and a noun”. Kestin (2005) mukaan MA-infinitiivi esitetään oppikirjoissa⁶ formaalin oppimisenäkemyksen mukaisesti: ennen MA-infinitiiviä käsitellään muodon muodostamiseen tarvittavat tiedot verbin ja nominien taivutuksesta ja vokaaliharmoniasta.

3.1.2 Infinitiivit konstruktioiden jäseninä

Infinitiivien käyttöä ja lauseenjäsennyksiä on luokiteltu monin tavoin. Useimmiten infinitiivin lauseenjäsenasemiksi on jäsennetty ainakin subjekti, objekti ja adverbiaali (Hakulinen – Karlson 1979: 387–389; ISK 2005; J. Leino 2003: 18; P. Leino 1986; Siro 1964a: 95). Verbiketjujen lisäksi infinitiivit esiintyvät itsenäisinä lauseenjäsentä, monenlaisissa verbi- ja nominirakenteissa täydennyksinä ja määritteinä sekä kiteytyneinä konstruktiona. Koska infinitiivi on substantiivinen verbinmuoto, esiintyy sen pääosin samoissa syntaktisissa tehtävissä kuin substantiivit (Koivisto 2005: 148).

Samakin infinitiivirakenne voidaan jäsentää monella tavalla: esimerkiksi eräiden moniverbisten rakenteiden infinitiivi voidaan jäsentää joko nominaalilausekkeen osaksi tai predikaattiverbin objektiksi. (Herlin – Visapää 2005: 11–15; ISK 2005: 488–489.)

⁶ Finnish for Foreigners 1, Suomea suomeksi 1, Suomen kielen alkeisoppikirja, Kieli käyttöön ja Hyvin menee! Suomea aikuisille.

Osa infinitiiveistä on taipuvaisia muodostamaan kiteytyneitä rakenteita. Erityisesti kirjakielissä tällaisilla rakenteilla on merkittävä rooli. (Herlin – Visapää 2005: 35–36.) *Kiteymää* on hankala määritellä, mutta Ontermaan (2003: 12–17) mukaan Kotuksessa on käytössä käytännöllinen määritelmä: kiteymä on määrämuotoon vakiintunut sananmuoto, sanaliitto tai fraasi. Nämä vakiintuneet rakenteet toimivat kieliopillisissa tehtävissä produktiivisten rakenteiden tapaan joko itsenäisesti tai lausekkeiden osina. Kiteymiä muodostuu jatkuvasti tiettyjen rakenteiden vakiintuessa tiettyyn käyttöön. Käytän tässä kiteymän käsitettä tiettyyn muotoon ja käyttöön vakiintuneista infinitiivirakenteista, jos se on perusteltua ilmauksen yleisyyden vuoksi kohdekielessä. Mainitsen kaikki kiteymiksi tulkitsemani rakenteet.

3.2 Verbiketjut

Verbiketjun käsitettä käyttivät ensimmäisen kerran Hakulinen ym. (1979: 232). Vilkunan (2000: 277) määritelmän mukaan verbiketju on peräkkäisten verbien ketju, jossa jälkimmäinen toimii edellisen täydennyksenä. Käytän samaa määritelmää tässä tutkimuksessa: verbiketjut muodostuvat pääverbistä ja sen nominaalimuotoisista täydennyksistä. Pääverbiksi kutsun rakenteen predikaattia käsitteen vakiintuneisuuden vuoksi, vaikka sen on eräissä kannanotoissa katsottu edustavan käsitystä monitasoisesta kielestä (Vilkuna 2000: 58–60). Täydennyksellä tarkoitan verbin täydennysmuottiin kuuluvaa pakollista osaa, joka verbiketjussa on pääverbin objektina tai adverbialitäydennyksenä toimiva infinitiivi. Jos pääverbiä täydentävällä infinitiivimuodolla on omia verbaalitäydennyksiä, kutsun niitä myös yksinkertaisesti täydennyksiksi. Verbiketjun jälkimmäiset verbit ovat A- tai MA-infinitiivejä. (Vrt. ISK 2005: 493; Hakulinen – Karlson 1979: 232.)

Verbiketjun pääverbinä voivat toimia modaaliset ja muut abstraktit verbit sekä ihmistarkotteista subjektia edellyttävät verbit (vrt. ISK 2005: 493). Ensin mainittujen verbien muodostamat ketjut määrittävät koko asiaintilaa, kun taas ihmistarkotteista subjektia

edellyttävät verbit ilmaisevat subjektin suhtautumista mahdolliseen toimintaansa. Vain modaalisten ja abstraktien verbien muodostamat rakenteet voivat esiintyä erikoislause-tyypeissä. Ihmistarkotteista subjektia edellyttävän infinitiivin voidaan sanoa toimivan ensimmäisen verbin täydennyksenä. Molemmissa rakenteissa pääverbi ilmaisee subjekti-tarkoitteen haluamista, kykenemistä tai mahdollisuutta toteuttaa infinitiivin tarkoittama asia. (ISK 2005: 493–494, 1501; Hakulinen – Karlson 1979: 231–232; Pajunen 1999: 102.)

Verbiketjussa joidenkin verbien kanssa sopivat sekä A-infinitiivi että MAAN-muoto. (Herlin – Kotilainen 2005: 101; P. Leino 1986: 110.) Infinitiivin valinta voi olla suomenoppijan kannalta ongelmallista, sillä aina kielen synkroniasta ei löydy syytä valinnalle. Esimerkiksi *päästä* verbin vaatiman illatiivitäydennyksen taustalla voi vaikuttaa vanha suuntaisuus. Joissakin konteksteissa, esimerkiksi liikeverbien kanssa, todennäköisempiä ovat A-täydennystä konkreettisemmin paikkaa implikoivat MAAN-täydennykset. MAAN-muoto onkin läpinäkyvästi päämääräsuuntautunut (*goal-oriented*). (Flint 1979: 49–50.) Abstrakteimmissa tapauksissa valinta A- ja MA-infinitiivien välillä on kuitenkin rektionluonteista ja lisäksi varioi yleis- ja puhekielen välillä (ISK 2005: 463).

Varsinaiset rektiotäydennykset (7) vaativat täydennykseltä tiettyä sijamuotoa, kun täydennysmuotti (8) vaatii ainoastaan tiettyä suuntaisuutta. Niissä tapauksissa, joissa sija ei tuo lauseeseen uutta merkitystä, kyseessä on verbin rektiomuoto. Rektioverbin ja sen täydennyksen välillä ei siis ole semanttista yhteyttä. Raja rektion ja muottitäydennyksen välillä on kuitenkin jatkumonluonteinen ja rektiotäydennys voi myös kuulua verbin muotiin. Käsittelenkin rektiotäydennykset adverbiaalitäydennyksinä. (ISK 2005: 468, 482, 917, 1177; Koivisto 2006: 36.)

7. Kalle tutustui *Kuopioon* ~ **kauas* ~ **ulos*.

8. Kalle asuu *Kuopiossa* ~ *kaukana* ~ *ulkona*.

A-infinitiivin täydennyksekseen saavat ainakin nesessiiviverbit *kannattaa*, *pitää*, *sopia*, *tarvita*, *täytyä* ja *kannattaa* sekä modaaliverbit *mahtaa*, *meinata*, *saada*, *saattaa*, *taitaa* ja *voida*. MA-infinitiivin saavat esimerkiksi *alkaa*, *lakata*, *pyrkii*, *ruveta* ja *sattua*. Jos verbirakenteessa on useampi verbi, niillä on tietty järjestys: abstrakti tai modaalinen verbi

edeltää muita verbiketjun pääverbejä, nesessiivinen ei-nesessiivistä ja A-infinitiivi yleensä MA-infinitiiviä. (ISK 2005: 494–495.) MA-infinitiivi voi esiintyä myös NP-täydennyksen kanssa, mutta yleensä sille vaihtoehtoisena täydennyksenä on samansijainen tai -suuntainen NP (9). (Hakulinen – Karlson 1979: 382–385; ISK 2005: 463, 473–475, 496.)

9. Kalle lähtee *luistelemaan* ~ *kouluun* ~ *ulos*.

Liittomuodot ja verbin vapaaehtoiset *määritteet* jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Liittomuodossa (10) apuverbi *olla* tai *ei* ilmaisee pääverbin yhteydessä kiellon, tempuksen tai molemmat. Kun liittomuoto esiintyy infiniittisenä modaaliverbin kanssa, tarkastelen rakenteen verbiketjuosaa (11). *Verbiliitto* on apu- ja pääverbistä koostuva määrämuotoon vakiintunut rakenne, joka toimii lauseessa yhden predikaattiverbin tavoin. Kun liiton yhteismerkitys ei ole pääteltävissä sen osista, voidaan rakennetta pitää verbiliittona. (ISK 2005: 442.) Esimerkki 12 voitaisiin siis tulkita liikeverbiketjuksi tai futuuriseksi verbiliitoksi.

10. *En olisi syönyt.*

11. *Se voi olla syöty.*

12. *Tulen syömään.*

3.2.1 Modaalikonstruktio

Tavallisimpia verbiketjuja ovat modaaliset ja nesessiiviset konstruktiot, jotka välittävät mahdollisuuden ja välttämättömyyden merkityksiä. Laajimman lingvistisen määritelmän mukaan modaaliverbi ilmaisee ”puhujan suhdetta lausumaansa proposition” (Laitinen 1992: 14). Ikola (1989: 276) sanoo saman asian hieman laajemmin: modaaliset verbit ”ilmaisevat siis puhujan suhtautumista puhuttavaansa (*saattaa, voida, taitaa* ’voida’ yms.) tai subjektin tarkoitteen suhtautumista infiniitivillä ilmaistuun tekemiseen (*haluta, malttaa, tahtoa, viitsiä* yms.)”. Myös syntaktisia määritelmiä on esitetty, vaikka esimerkiksi Kangasniemen (1992) mukaan ei olekaan tarkoituksenmukaisesta rajata semanttista il-

miötä syntaktisesti. Esimerkiksi Siro (1964b: 89) määrittelee modaaliverbeiksi kaikki sellaiset verbit, joilla on predikaatin kanssa samasubjektinen infinitiiviobjekti. Ikola ym. (1989: 278) puolestaan määrittelee modaaliverbit kahdella ehdolla: lauseessa on oltava A-infinitiivi (ensimmäisen infinitiivin muoto) ja finiittiverbi, joka kongruoi subjektin kanssa ja jota ei siten voida tulkita yksipersonaiseksi. Kangasniemi (1992: 291) tyytyy luettelemaan 14 ”suhteellisen selvää” modaaliverbiä, jotka ovat *voida*, *saada*, *saattaa*, *sopia*, *taitaa*, *mahtaa*, *pystyä*, *kyetä*, *päästä*, *pitää*, *täytyä*, *tulla*, *joutua* ja *tarvita*, ja toteaa, että toisin kuin esimerkiksi englannissa, suomen modaaliverbien joukkoa ei ole mahdollista kiistatta rajata.

Tässä tutkimuksessa käytän modaaliverbeistä semanttista määritelmää (ks. esim. Flint 1979 ja Kangasniemi 1992). Luen edellisistä modaaliverbeiksi verbit *voida*, *saada*, *saattaa*, *taitaa*, *mahtaa*, *pystyä*, *kyetä* ja *päästä*. *Tulla* ja *sopia* rajautuvat pois, sillä niiden prototyypinen merkitys ei ole modaalinen (13). Lisäksi tarkastelen modaaliverbeinä mahdollisuutta ilmaisevia *olla*-verbin ja predikatiivin kiteytyymiä (14) (ks. Hakulinen – Karlson 1979: 265). Näissä kiteymissä infinitiivirakenne kuuluu NP:n sijaan verbin ja substantiivin muodostamaan predikaattiin. (ISK 2005: 501–503, 584–585.)

13. Kalle *tulee tapaamaan* sinua huomenna.

14. Kallen *on mahdollista lähteä* huomenna.

Modaaliverbin kanssa modaalirakenteen muodostavat A-infinitiivi (15) tai MAAN-muoto (16). Verbit *voida*, *saada*, *saattaa*, *taitaa* ja *mahtaa* saavat A-täydennyksen, *kyetä*, *pystyä* ja *päästä* MAAN-täydennyksen. Yleensä ketjun jälkimmäinen verbi on ei-modaalinen, mutta myös modaaliverbien muodostamat ketjut ovat mahdollisia (17). (ISK 2005: 1490.)

15. Kalle *voi tulla*.

16. Kalle *pääsee tulemaan*.

17. Kalle saattaa joutua tulemaan.

Mainituista modaaliverbeistä erityisen frekventtejä ovat *voida*, *saattaa*, *taitaa* ja *mahtaa* (ISK 2005: 1488). *Voida* on jopa suomen toiseksi yleisin verbi (Kangasniemi 1992: 291). Oppijan kannalta suomen modaalirakenteissa on erityistä järjestelmän hienosyisyys, sillä suomessa modaaliverbejä on erikoisen paljon. Lukuisilla modaaliverbeillä kielennetään esimerkiksi syitä tekemättömyyden taustalla, jolloin ne toimivat hienojakoisesti osana vuorovaikutusta. (Flint 1979.)

3.2.2 Nesessiivikonstruktio

Välttämättömyyttä ilmaisevat rakenteet luetaan usein kuuluviksi modaalirakenteisiin, mutta tarkastelen niitä ilmiön keskeisyyden ja selvärajaisuudenkin vuoksi erikseen. Ratkaisua puoltanee tässä myös nesessiivirakenteiden oppijan kannalta mahdollisesti haastava syntaksi. Nesessiivirakenteet kun erottuvat muista modaaliverbeistä sekä semanttisesti että morfosyntaktisesti (Laitinen 1992: 11).

Rakenteen muodostavat A- tai MA-täydennyksen kanssa nesessiiviverbit (18) ja kiteytyneet, merkitykseltään nesessiiviset sanaliitot (19, 20, 21). Rakenteessa verbiketjuun liittyy yleensä genetiivisubjekti, ja predikaatti on yksikön kolmannessa persoonassa. Myös nominatiivisubjekti on mahdollinen eksistentiaalitapauksissa (22). Persoonapronomini on aina genetiivimuotoinen. Aikaisemmin nesessiivirakenne on jäsennetty usein infinitiivisubjektilliseksi, mutta verbiketjujäsennys palvelee paremmin oppijankielen tarkastelua (vrt. esim. Siro 1964b). (Hakulinen – Karlson 1979: 171–172, 378; ISK 2005: 500–501, 877, 1503–1504; Laitinen 1992: 11; ks. myös Pekkarinen 2005: 129.)

18. *Kallen täytyy lähteä huomenna.*

19. *Kallen on lähdettävä.*

20. *Myös Villen oli pakko lähteä.*

21. *Sinun olisi hyvä tulla huomenna.*

22. *Talossa pitää olla emäntä.*

Kangasniemen (1992) modaaliverbeistä nesessiiviksi määrittelen verbit *pitää*, *täytyä*, *joutua* ja *tarvita*. Niistä *pitää*, *täytyä* ja *tarvita* saavat A-täydennyksen ja toteuttavat nesessiivikonstruktion. Semanttisin perustein luen myös MA-infinitiivin täydennykseen saavan *joutua*-verbin nesessiivirakenteeseen, vaikka se ei saakaan genetiivisubjektia (23)⁷. Verbi ilmaisee ulkoista välttämättömyyttä ja implikoi modaalisen *päästä*-verbin tavoin liikettä. (ks. Flint 1979: 203; Laitinen 1992: 141–142; vrt. ISK 2005: 1500.) *Joutua*-verbin täydennys voi olla MAAN-täydennyksen lisäksi myös nominaalinen adverbiaali (24) (Kangasniemi 1991: 351). Tällöin se ei kuitenkaan toimi verbiketjussa.

23. Kalle *joutuu lähtemään*.

24. Kalle *joutuu vankilaan*.

3.2.3 Muita verbiketjuja

Tavallisia verbiketjun pääverbejä ovat modaalien ja nesessiivien lisäksi intentionaaliset verbit *aikoa*, *haluta* ja *yrittää*. Ne käyttäytyvät frekventeimpien modaaliverbien tavoin eli saavat täydennykseen A-infinitiivin. Myös liikettä kuvaavat ketjut ovat tavallisia. MENNÄ- ja TULLA-ketjuissa liikettä ja siirtymistä ilmaisevien verbien yhteydessä täydennyksinä esiintyvät suuntasijat eli MAAN- ja MASTA-muodot (25, 26). Elatiivi esiintyy myös estämis- ja kieltämisverbien kanssa ja silloin siihen liittyy toteutumattomuuden tai lakkaamisen merkitys. Suuntasijaisilla ketjuilla ilmaistaan niin ikään abstraktia lokalisuutta sekä finaalisuutta ja kausatiivisuutta (27, 28). (Hakulinen – Karlson 1979: 382–385; ISK 2005: 473–475.)

25. Kalle *menee syömään*.

26. Kalle *tulee syömästä*.

27. Kalle *lähti opiskelemaan*.

⁷ Perusteltua olisi myös käsitellä JOUTUA itsenäisenä rakenteena: konstruktiokieliopin perusoletuksen mukaan muodon muutos heijastaa merkityksen muutosta (J. Leino 2003: 112).

28. Liisa *sai* hänet *syömään* purkkaa.

4 Aineisto ja menetelmät

4.1 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineistona on yhteensä 232 Yleisten kielitutkintojen (YKI) tekstiä vuosilta 2002–2006. Aineisto on saatu CEFLING-hankkeelle kesällä 2007 kootusta korpuksesta.

4.1.1 Yleiset kielitutkinnot

Yleiset kielitutkinnot ovat aikuisille tarkoitettuja virallisia kielikokeita, joissa mitataan toiminnallista kielitaitoa eli taitoa käyttää kieltä arkisissa kielenkäyttötilanteissa. Kokeita järjestetään Suomessa yhdeksässä eri kielessä (Oph 2008). Testiin voi osallistua kuka tahansa riippumatta siitä, kuinka ja missä kielitaito on saavutettu. Testejä järjestetään kolmella tasolla, joista opiskelija valitsee sopivimman oman arvionsa perusteella. Tarnasen ym. (2006: 113) mukaan arvio sopivasta testitaidosta osuu useimmiten oikeaan.

Tutkinnot koostuvat viidestä osakokeesta, jotka ovat puhuminen, kirjoittaminen, puheen ja tekstin ymmärtäminen sekä rakenteen ja sanaston koe. Tutkinnon aihealueet ja tuotoksissa vaadittavat kielenkäytön funktiot (esimerkiksi *aikomuksen ilmaiseminen* ja *selittäminen*) ovat samat kaikilla tasoilla. Tasot erottaa toisistaan vaaditun ilmaisun laajuus ja monipuolisuus. (YKI-perusteet 2002.) Aineistossa on 86 perustason (A-taso), 93 keskitason (B-taso) ja 51 ylimmän tason (C-taso) tekstiä.

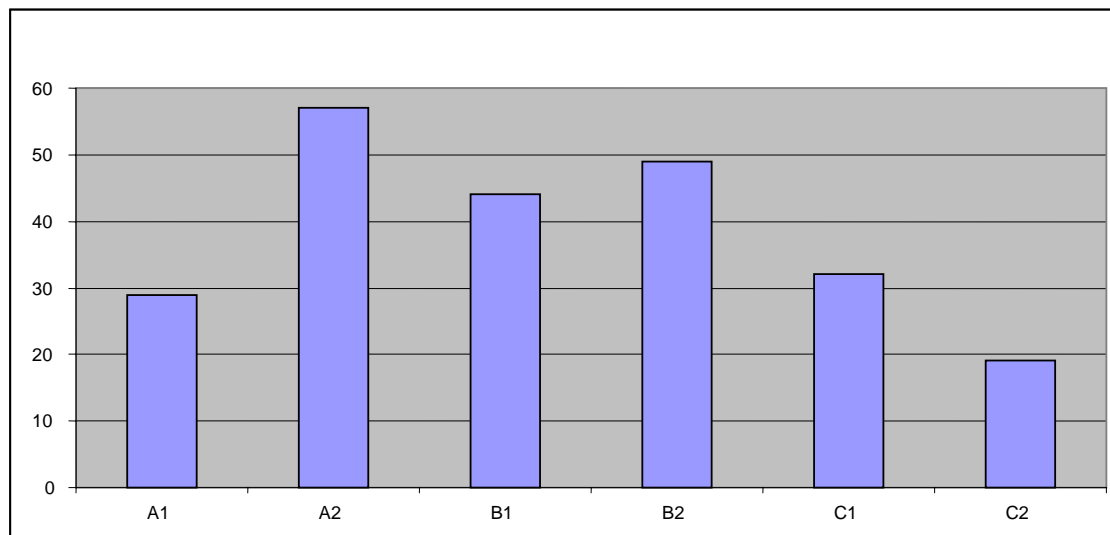
YKI-suoritusten arviointi perustuu EVK:n taitotasoasteikkoon, jossa kuvataan, mitä oppija missäkin kielitaidon vaiheessa ”osaa tehdä”. Testin tehtävien tavoitteena on olla mahdollisimman funktionaalista kieltä vaativia, joten arvioinnissakin painotetaan kommunikatiivisuutta. A-tason oppijaa kuvataan taitotasoasteikossa perustason kielenkäyttäjänä, B-tasolla olevaa itsenäisenä kielenkäyttäjänä ja C-tasolle edennyttä taitavana kielenkäyttäjänä (EVK 2003: 58).

Suoritukset arvioidaan numeerisesti asteikolla 1–6. Osallistuja saa kokeesta yleisarvosanan ja erilliset arvosanat kustakin osakokeesta. Kirjoittamiskokeen arviointikriteereinä ovat perus- ja keskitasolla sisällön ymmärrettävyys ja kielen luontevuus sekä ylimmällä tasolla lisäksi käytetyn kielen tarkoituksenmukaisuus. Tarnasen (2002) mukaan erityisesti kirjoittamisen arvioinnissa validius toteutuu, kun kirjoitustehtävät arviointiasteikkoineen arvioivat sellaista kirjoittamisen taitoa, jota niiden oletetaan ar-

vioivan. YKI-kokeessa keskiössä on kielellä toimiminen, ja sen täytyisi siis olla arvioinnin keskeisin kriteeri. Arvioinnin suorittavat tehtävään erikseen koulutetut arvioijat. (YKI-perusteet 2002.)

Tarkastelen tekstejä taitotasoin, jolloin ne jakaantuvat ensin testitason mukaisesti kolmeen ryhmään ja sen jälkeen kukin taso jakautuu arvosanan perusteella vielä kahteen ryhmään. Tarkasteltavia taitotasoja on siis kuusi. Koska hahmotan verbiketjujen käytön kehkeytymistä tasolta toiselle, voidaan tutkimus luokitella pseudopitkittäistutkimukseksi. Olen jakanut tekstit ryhmiin niistä annetun viimeisimmän arvosanan perusteella. Ne tekstit, jotka eivät ole saavuttaneet tason vähimmäisarvosanaa (A1, B1, C1) olen pudottanut edellisen tason ylempään ryhmään (A2, B2). A1-tason alle jääneet tekstit olen jättänyt aineiston ulkopuolelle. Tekstit on koodattu ennen tätä jaottelua, minkä vuoksi tiedostonimi ei välttämättä vastaa tekstin todellista tasoa. Esimerkiksi teksti F419BT3.cha⁸ ei ole saavuttanut keskitasolla vaadittavaa B1-tasoa ja käsittelen sitä A2-tason tekstinä.

KUVIO 1. Tekstimäärät taitotasoin (n = 232).

⁸ Tiedostonimen F-kirjain tarkoittaa suomea (tutkimuksen toisena kielenä on englanti), kolminumeroinen koodi on tekstin koodaajan käyttämä juokseva järjestysnumero, yksittäinen kirjain tarkoittaa taitotasoa (A, B, C) ja T-kirjaimen ja numeron yhdistelmä tehtävää. ”Cha” on CHILDES-ohjelman tiedostomuoto.

Kirjoittamisen osakokeessa osallistuja vastaa vähintään kahteen erityyppiseen ohjattuun tehtävään. Tutkinnon tekstilajeina ovat useimmiten epämuodollinen ja muodollinen viesti sekä mielipideteksti. (YKI-perusteet 2002.) Aineiston kirjoitelmat ovat tekstilajiltaan pääasiassa epämuodollisia viestejä ja mielipidetekstejä, sillä kyseisissä tekstilajeissa eri testitasojen tehtävänäntöjen keskinäinen vastaavuus on suurin. Perustason tehtävänäntöissä ei ole lainkaan mielipidetekstejä. Niitä aineistossani vastaavat palautetekstit, joissa vaaditaan mielipidetekstin tavoin argumentoivaa kieltä.

Aineiston tekstit ovat vastauksia yhteensä kahdeksaan tehtävänäntöön. Niistä kaksi on mielipidekirjoituksia, joissa on ollut kolme aihevaihtoehtoa. YKI-kokeen tarkat tehtävänäntöt ovat salaisia, minkä vuoksi en ole voinut liittää niitä tutkimukseen. Olen kuitenkin saanut käyttää tehtävänäntöjä analyysin tukena⁹. Seuraavassa taulukossa tehtävänäntöä kuvaa siinä vaadittava kielellinen funktio, joka kuvaa tekstien sisältöä hyvin yleisesti. Luvut funktion jäljessä kuvaavat saman funktion sovelluksia eri aihepiireihin eri testikerroilla. Useampaan kertaan käytettyjä täysin samoja tehtävänäntöjä en ole erotellut.

TAULUKKO 2. Aineiston teksteissä vaaditut kielelliset funktiot.

Vaadittava kielellinen funktio	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tapaamisen peruutus 1	6	23	-	-	-	-
Palaute	15	11	-	-	-	-
Myöhästymisen pahoittelu 1	8	21	22	4	-	-
Tapaamisen peruutus 2	-	1	15	8	-	-
Mielipide 1	-	2	7	7	-	-
Mielipide 2	-	-	-	14	9	6
Kutsu	-	-	-	15	8	7
Myöhästymisen pahoittelu 2	-	-	-	3	15	7

Suomen kansalaisuutta haettaessa vaaditaan suomen, ruotsin tai suomalaisen viittomakie- len tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito, joka vastaa määritelmän mukaan YKI-kokeen arvosanaa B1 (Finlex 2003). Sama taitotaso on määritelty ns. *kynnystaitotasoksi*, joka kuvaa vieraaseen maahan matkustavan henkilön taitoa pitää vuorovaikutusta yllä ja ky- kyä selviytyä arkipäivän ongelmista (EVK 2003: 60–61). Porttifunktiona vuoksi YKI- koe onkin kielipoliittisesti merkittävä instituutio. Sen haaste on toimia mahdollisimman

⁹ Kiitos siitä Solkille (Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus)!

neutraalina kielitaidon mittarina erilaisista taustoista tuleville oppijoille. (Tarnanen ym. 2006: 120–121.)

4.2 Aineiston tarkastelu

Kieltä tutkittaessa määrällinen ja laadullinen tarkastelu kulkevat aina limittäin. Tarkastelen oppijoiden verbiketjuja sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti. Tutkin verbiketjujen omaksumista soveltaen kolmitahoista DEMfad-metodia, jota kuvaan myöhemmin (Franseschina 2007). Konstruktiokieliopin attribuutti–arvo-matriiseja käytän kohdekielenvastaisten konstruktioiden kuvaamiseen.

Olen poiminut aineistoteksteistä kaikki verbiketjut käyttäen CHILDES-ohjelmaa, jota myös kuvaan myöhemmin. Sen jälkeen olen luokitellut ketjut konstruktion pääverbin perusteella karkeasti kymmeneen semanttisesti määriteltyyn ryhmään. Niistä kahta yleisintä eli modaali- ja nesessiivikonstruktioita käsittelen tarkemmin. Lisäksi tarkastelen tapaustutkimuksen tapaan HALUTA-ketjua. Kutsun verbiketjuja niiden pääverbin mukaan. Kun kirjoitan verbin kapiteelikirjaimin, tarkoitan sen ympärille muodostuvaa verbiketjua. Yksittäistä verbiketjun pääverbiä tarkoittaessani käytän kursiivia.

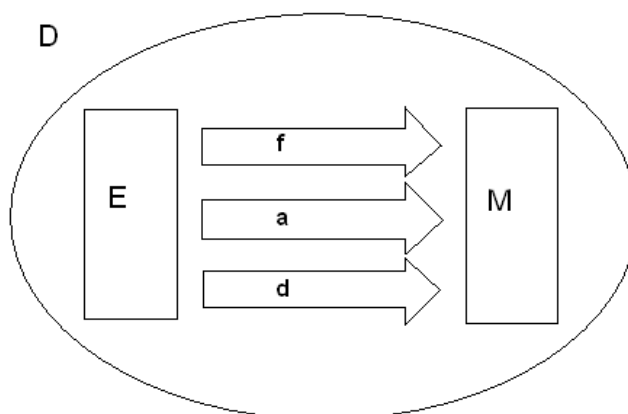
4.2.1 DEMfad

DEMfad (Franseschina 2007) on kielellisten piirteiden kehkeytymisen empiirinen kuvausmalli. Se koostuu kolmesta pääelementistä. Ensimmäinen niistä on tutkittavan kielenpiirteen perusteltu valinta (*D*). Tässä tutkimuksessa ulottuvuus *D* on siis suomen kielen verbijärjestelmä, jonka osana verbiketjut toimivat.

Toinen elementeistä on varsinainen DEMfad-kuvaus (ks. kuva 4) eli ilmiön *D* omaksumisen tarkastelu. Kuvauksessa *E* edustaa emergenssiä, jolla on tutkimuskirjallisuudessa tarkoitettu monia eri asioita. Tässä tarkoitan käsitteellä yksinkertaisesti tutkitun kielenilmiön ilmaantumista tekstiin. *M* (mastery) tarkoittaa kyseisen kielellisen piirteen hallintaa *frekvenssin* (*f*), *tarkkuuden* (*a*) ja *distribuution* (*d*) kannalta. Franseschinan (emt.) mukaan hallinta edellyttää 80 % kohdekielisyyttä kaikilla kolmella osa-alueella. Kolmitahoinen tarkastelu on perusteltua, koska oppija voi esimerkiksi käyttää muodoltaan kohdekielistä ilmausta epätavallisissa kontekstissa, jolloin kokonaisilmaus onkin

kohdekielenvastainen. Erittelen kutakin ulottuvuutta suhteessa omaan aineistooni myöhemmin.

Kuva 4. DEMfad-malli.

(Franseschina 2007)

DEMfad-mallin kolmas ulottuvuus ovat *operaattorit*, joiden avulla havainnollistetaan kyseessä olevan ilmiön kehitysvaiheita. Operaattorien avulla voidaan myös osoittaa kielellisten ilmiöiden omaksumisjärjestystä. Esimerkiksi persoonataivutus omaksutaan olettavasti ennen verbiketjujen hallintaa.

$X \gg Y = X$ opitaan ennen Y:tä

$X \rightarrow Y =$ jos Y niin X

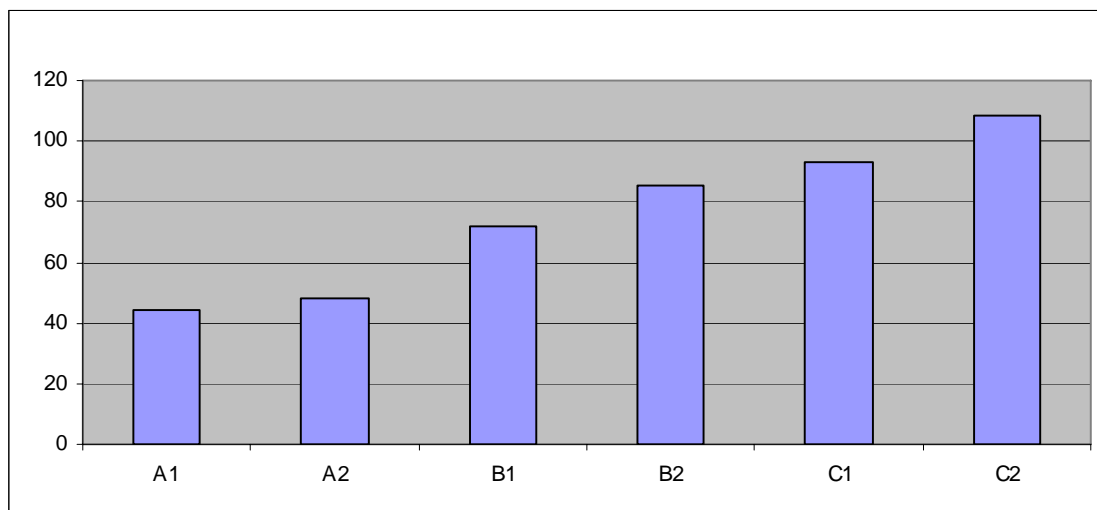
$X > Y = X$:n arvo on suurempi kuin Y:n arvo

DEMfad-kuvauksen etuna voidaankin pitää sitä, että se mahdollistaa sekä tasonmukaisten piirteiden että kielen omaksumisen jatkumon tarkastelun. Se voi helpottaa siten myös pitkittäis- ja poikittaisaineiston vertailua. Mallin etuna on myös mahdollisuus ankkuroida se erilaisiin käsityksiin kielestä ja kielenoppimisesta. Ja kuten mainittua, yhdistelemällä erilaisia elementtejä on mahdollista nähdä enemmän kuin minkään ulottuvuuden erillisessä tarkastelussa. (Franseschina 2007).

4.2.1.1 Frekvenssi

Frekvenssi tarkoittaa yksinkertaisesti määrää. Frekvenssit olen laskenut tasoittain tuhatta sanaa kohden, sillä määrällisesti tekstejä on eniten A2-tasolla, kun taas sanamäärällisesti ylin taso on laajin (vrt. Franseschina 2007).

KUVIO 2. Aineiston tekstien sanamäärien keskiarvot tasoittain.

Verbiketjujen määrät olen laskenut niin, että jokainen ketjun nivelkohta on laskettu erikseen (29). Näin siksi, että kolmiosaisen verbiketjun kaksi infinitiivitäydennystä ovat muodoltaan erilaisia ja ne mahdollisesti omaksutaan eri vaiheissa. Jos pääverbiin liittyy useampi samanmuotoinen infinitiivitäydennys, olen laskenut sen vain yhdeksi ketjuksi (30).

29. *Haluaisitko mennä muunkansa kalastaman.*

F464BT1.cha

30. Minua harmittaa että en voi päästää juhliin, just silloin minulla on valtakunnan tentit, ja minä *en voi peruuttaa*, tai *muuttaa* aikaa.

F332BT2.cha

4.2.1.2 Tarkkuus

Oppijankieli on paikoin vaikeaa tulkita (31), ja tarkkuuden määrittäminen on siksi haastavaa. Tarkoiksi eli kohdekielenmukaisiksi olen lukenut paitsi oikein kirjoitetut ja oikeas-

sa kontekstissa esiintyneet, myös selvästi tulkittavat, todennäköisestä kirjoitusvirheestä johtuvat kielen muodot (32). Jos muoto voidaan tulkita yhtä perustellusti myös joksikin toiseksi muodoksi, olen merkinnyt sen kohdekielenvastaiseksi (33).

31. *Se myöskin antaa laiskaa ihmiselle joku ei halua menee kaukana esimerkiksi tälvillä niin vaikea mene isotkauppa pyörällä tai kävellä jos ei oli autoa.* F258AT3.cha
32. Huomenna *tulen käymän* uudellen noin klo kuusitoista viiva seitsemäntoista illalla ja *voimme menna* yhdessä vaikka kahvilaan. F461BT1.cha
33. Rakas ystäväni olen kiittollinen lainasta ja pahoilaani että *en voi palauta* ajoissa. F476BT1.cha

Kirjallisen kielen omaksuminen on oppijan kannalta hieman eri asia kuin kokonaisvaltaisesti kielen omaksuminen, koska kirjallinen kieli on vahvasti normitettua (Cook ym. 2005: 1). Verbiketjujen omaksumisessa kielimuodolla tuskin kuitenkaan on ratkaisevaa merkitystä, sillä persoonataivutus ja infinitiivit toimivat pääpiirteiltään samalla tavalla sekä puhutussa että kirjoitetussa kielessä. Niiltä osin kuin oppijat ovat kirjoittaneet puhuttua kieltä, olen laskenut ilmaukset kohdekielisiksi (34).

34. En muistin, että *mun pitää mennä* tähän tärkeän kokoukseen. F205AT2.cha

4.2.1.3 Distribuutio

Distribuutio tarkoittaa karkeistaen ilmauksen ympäristöä (Franseschina 2007). Kuten verbiketjun täydennys voidaan jäsentää eri tavoin, voidaan myös distribuutio määritellä samastakin konstruktiosta eri tavoin. Distribuutio on laajimmassa mielessä kaikki ne yhteydet, joissa verbiketju voi esiintyä. En kuitenkaan tarkastele niitä tässä tutkimuksessa, koska se veisi huomion ketjujen hallinnasta liiaksi syntaktisiin kysymyksiin. Verbiketju toimii kuitenkin aina predikaattina ja tarkasteltavaksi tulisivat erilaiset lausetyypit, jotka eivät tässä yhteydessä ole olennaisia. Tässä tutkimuksessa tarkoitan distribuutiolla kaikkia niitä pääverbejä, joiden yhteydessä infinitiivi voi esiintyä muodostaen pääverbin

kanssa verbiketjun. Distribuutio on siis infinitiivimuodon lähiympäristö: kaikki ne pääverbit, joiden kanssa se aineistossa esiintyy. Tässä tutkimuksessa olen enimmäkseen käsitellyt näitä pääverbejä ryhminä. Toisaalta kunkin pääverbin distribuution eli lähiympäristön muodostavat sen kaikki täydennykset. Käsittelenkin modaalisten ja nesessiivisten verbiketjujen yhteydessä niiden yleisimmin saamia täydennyksiä ketjun distribuutioon.

4.2.1.4 Hallinta

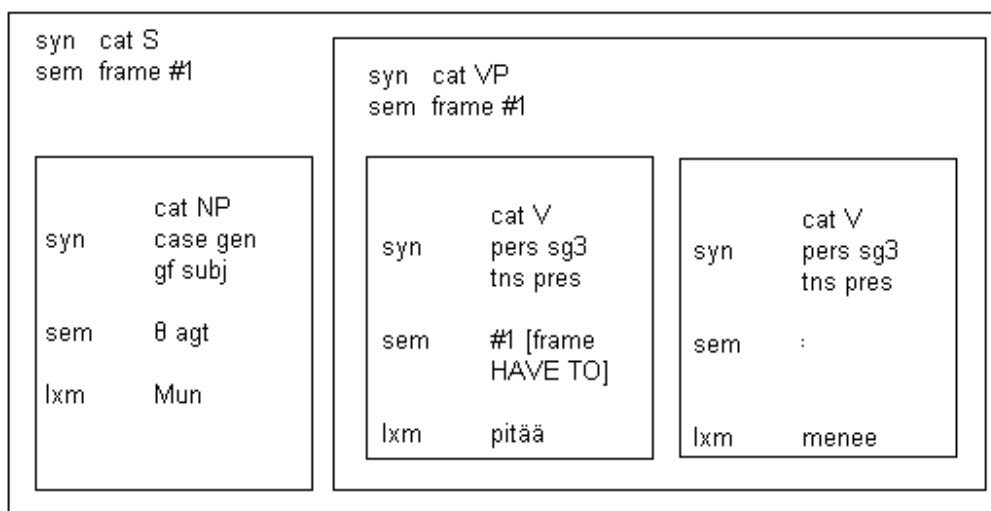
Hallinnan käsitteellä kuvataan osaamista. Konstruktiohallinta on saavutettu, kun sen käyttö on 80-prosenttisesti kohdekielenmukaista niin frekvenssin, tarkkuuden kuin distribuutionkin osalta (Franseschina 2007). Tarkka hallinnan tutkiminen vaatisi kuitenkin syvää konstruktiokohtaista tarkastelua. Tässä tutkimuksessa tarkastelen hallintaa siltä osin kuin se tämän aineiston laajuudessa on mahdollista. Tarkkuuden hallinnan osoittaminen on frekvenssin ja distribuution hallintaa yksinkertaisempaa myös laajasta aineistosta. Siksi keskityn siihen. Tässä tutkimuksessa pääasia ei kuitenkaan ole hallinnan osoittaminen kaikilla sen ulottuvuuksilla, vaan verbiketjujen omaksumisprosessin kuvaus, jota mainittujen osa-alueiden kehkeytyminen myös ennen niiden täysin kohdekielistä hallintaa heijastaa.

4.2.2 CXG oppijankielen kuvauksessa

Kuvaan oppijoiden toistuvan kohdekielenvastaiset konstruktiot attribuutti–arvomatriiseina, joiden avulla pyrin toisaalta osoittamaan välikielen muotojen sisäistä kontekstia ja toisaalta niiden suhdetta kohdekielen. Esimerkkilauseessa nesessiiviverbiin on yhdistetty infinitiivimuodon sijaan persoonamuotoinen verbi. Konstrukti on esitetty attribuutti–arvomatriisina, jossa *syn* ja *sem* tarkoittavat syntaksin ja semantiikan piirrekimpuja¹⁰. *Cat* tarkoittaa kategorialta, *frame* kehystä, *case* sijaa, *gf* kieliopillista funktiota, *pers* persoonaa, *tns* aikamuotoa, θ semanttista roolia ja *lxm* lekseemiä. Piirteiden arvoista *S* merkitsee lausetta, *VP* verbilauseketta, *NP* nominilauseketta, *gen* genetiiviä, *subj* subjektia, *agt* agenttia, *V* verbiä, *sg3* yksikön kolmatta persoonaa ja *pres* preesensia. Samais-
tusuuttuja #1 merkitsee kyseisen attribuutin arvon samaksi kaikissa sen esiintymispai-

¹⁰ Vaikkakin niitä lienee mahdoton täysin erottaa toisistaan (esim. J. Leino 2003: 65).

koissa. (J. Leino 2003: 78.) Kaksoispisteellä olen merkinnyt kohdat, joissa oppijan unifiikaatio ei vastaa kohdekieltä.

4.2.3 Childes-ohjelma

Aineiston käsittelyssä olen käyttänyt CHILDES-ohjelmaa (*Child Language Data Exchange System*), joka on kehitetty erityisesti lapsenkielen tutkimuksen tarpeisiin. Lapsen- ja oppijankieltä yhdistää paikoin omaperäinen unifiointi, ja siksi varhaisen kielenkehityksen tarkasteluun kehitetty ohjelma soveltuu hyvin myös oppijankielen tutkimukseen. CHILDES on osa laajempaa CLAN-ohjelmaa (*Computerized Language Analysis*), joka mahdollistaa suurten aineistojen käsittelyn. Erityisesti morfosyntaktisessa analyysissä CLAN on mainio, sillä sen avulla esimerkiksi tiettyjen ketjujen frekvenssit, sanat ja niiden yhdistelmät on nopea hakea. Kyseisenlainen korpuspohjainen kielentutkimus onkin edistänyt nimenomaan kognitionaalis-funktionaalista kielentutkimusta (ks. Mitchell – Myles 2003: 11, 260). (MacWhinney 2007: 7; Nieminen 2007.)

CEFLING-projektissa CHILDES:ia käytetään tekstikorpukseksi. Tässä tutkimuksessa käytettävä aineisto on koodattu ohjelmaan aluksi eritellen kaikki aineiston A- ja MA-infinitiivit morfologisessa koodauksessa. Sen jälkeen verbiketjut on merkitty käyttäen syntaktista ja semanttista koodausta. Tässä tarkoitan syntaktisella tutkitun kielenpiirteen asemaa lauseessa ja semanttisella sen merkitystä. Esimerkissä (35) molemmat koodaukset ovat %mor-rivillä, mikä tässä on hieman harhaanjohtavaa. Tällä tavalla pyrin koodaamisen nopeuttamiseen, kun tarkensin kaikki ensin merkitsemäni A- ja MA-

infinitiivin sisältämät ilmaukset tietynmerkityksisiksi verbiketjuiksi. Hakujen kannalta koodirivin nimellä ei ole merkitystä. Lisäksi merkitsin kaikki verbiketjut kohdekielisiksi ja kohdekielenvastaisiksi. Negaatioita en merkinnyt. Esimerkin *mod* tarkoittaa modaali-
ketjua ja *ok* kohdekielenmukaista ilmausta. Jos ketju sisälsi MA-infinitiivin, merkitsin sen koodiriville sijamuotoineen koodeilla *MAAN*, *MASSA* ja *MASTA*.

35. Olen pahoillani, että *en voi tulla* saunaan tämä illalla
teidän kanssa.

%mor: VK mod ok.

F368AT2.cha

5 Kehkeytyvät verbiketjut oppijoiden teksteissä

5.1 Verbiketjuja kaikilla tasoilla

Verbiketjut ovat teksteissä suhteellisen tavallinen rakenne. Ketjuja esiintyy kaikilla kuu-
della taitotasolla yhteensä 561 kertaa, keskimäärin 2,4 ketjua tekstissä. Vähintään yksi
verbiketju esiintyy 83 prosentissa koko aineiston teksteistä. Koko aineiston verbiketju-
määrän moodi on 2. Verbiketjuttomista teksteistä 60 prosenttia on B1-tasoa edistyneem-
missä teksteissä. Aineiston ketjuissa on käytetty yhteensä 56 eri pääverbiä ja 169 eri ver-
bin infinitiivimuotoja. Selvästi tavallisimmat yksittäiset ketjut ovat VOIDA (172), HA-
LUTA (76) ja PITÄÄ (56).

5.1.1 Verbiketjujen pääverbien frekvenssi ja tasoittainen jakauma

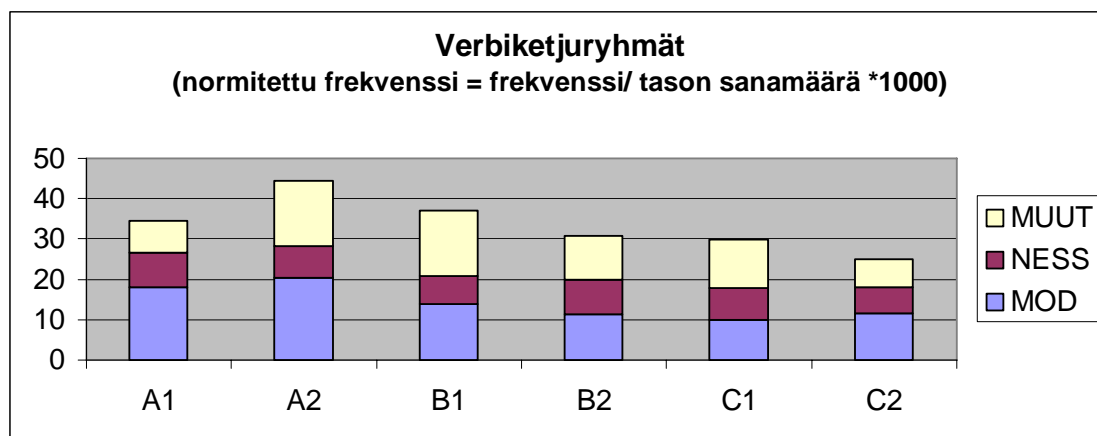
Verbejä voidaan luokitella semanttisesti monin tavoin. Seuraavassa asetelmassa ovat suu-
ruusjärjestyksessä kaikki aineistossa esiintyvät pääverbit karkeasti luokiteltuna semantti-
sesti: modaal- (a), nesessiivi- (b), intentio- (c), liike- (d), mentaali- (e), ohjaamis- (f),
tunne- (g), lupaamis- (h), ehtimis- (i) ja alkamiskonstruktio (j). Moni verbi voitaisiin
perustellusti sijoittaa tai nimetä myös toisin, mutta jaottelu antanee karkean käsityksen
ketjujen kirjosta. Mukana ovat myös sellaiset verbit, jotka kohdekielellä eivät tavallisesti
esiinny verbiketjun pääverbinä. Tällaisia ovat esimerkiksi verbit *myöhästyä* ja *osallistua*.

- a) *voida* (190), *pystyä* (13), *saada* (12), *päästä* (8), *saattaa* (1), *olla mah-
dollista* (4), *olla mahdotonta* (2), *olla estynyt* (1)
- b) *pitää* (65), *täytyä* (22), *tarvita* (11), *joutua* (11), *kannattaa* (8), *olla pak-
ko* (6), *olla hyvä* (3), *olla määrä* (1), *olla opittava* (1), *olla parempi* (1)
- c) *haluta* (85), *yrittää* (11), *aikoa* (4), *päättää* (4), *meinata* (1), *tehdä mieli*
(1)
- d) *tulla* (19), *mennä* (12), *käydä* (11), *osallistua* (1)
- e) *osata* (8), *onnistua* (3), *unohtaa* (3), *oppia* (1), *muistaa* (1), *tottua* (1)
- f) *pyytää* (4), *pakottaa* (2), *auttaa* (1), *kutsua* (1), *lähettää* (1), *muistuttaa*
(1), *neuvoa* (1)
- g) *jaksaa* (6), *uskaltaa* (2), *pelätä* (1), *tuntua helpommalta* (1)

- h) *luvata* (5), *sopia* (1), *suostua* (1)
- i) *ehtiä* (2), *keritä* (1), *myöhästyä* (1)
- j) *aloittaa* (1), *ruveta* (1)

Modaaliset ja nesessiiviset verbiketjut ovat kaikilla tasoilla selvästi yleisimmät semanttiset ryhmät (kuvio 3). Käsittelen kumpaakin ryhmää myöhemmin erikseen. Tarkennan tarkastelun lisäksi yksittäisistä ketjuista toiseksi yleisimpään HALUTA-ketjuun. Intentionaalisen HALUTA-ketjun lähemmällä tarkastelulla pyrin saamaan vertailukohtaa modaalien ja nesessiivien omaksumiseen.

KUVIO 3. Suurimmat verbiketjuryhmät oppijoiden teksteissä.

Kolmen yleisimmän ketjun osuus koko aineistosta on yli puolet, 54,2 %, mutta käytettyjen pääverbien määrä lisääntyy kielitaidon kasvaessa (ks. taulukko 3). Taulukon määrät ovat absoluuttisia frekvenssejä ja siihen on laskettu kukin verbi tasolleen kerran. Tämän vuoksi sitä on tarkasteltava vain suuntaa-antavasti. Taulukosta on kuitenkin selvästi luettavissa ketjujen kirjon laajeneminen ylempiä tasoja kohti, sillä käytettyjen pääverbien määrä kasvaa, vaikka aineistossa on huomattavasti vähemmän tekstejä ylemmiltä tasoilta. Jopa C2-tasolla ilmaantuu kaksi uutta modaali- ja nesessiiviverbiä: *saattaa*, *olla estynyt*, *olla määrä* ja *olla X-ttava*. Muiden kuin modaali- ja nesessiiviverbien määrä kasvaa erityisen selvästi B2-tasolle asti. Määrän pieneneminen sen jälkeen selittynee C-tason tekstien vähäisemmällä määrällä.

TAULUKKO 3. Pääverbien määrät tasoittain.

	MOD	NESS	MUUT	YHT.
A1	2	4	3	9
A2	4	4	10	18
B1	5	7	15	27
B2	5	7	20	32
C1	5	7	16	28
C2	7	9	10	26

Enimmäkseen verbien määrät kasvavat niin, että jo käyttöön tulleet pääverbit pysyvät käytössä. Tämä tarkoittaa, että oppijat käyttävät paljon samoja verbejä eri tasoilla. Samansuuntaista on todennut Puro (2000: 308) tarkastellessaan alkeisoppijoiden käyttämiä verbejä. Esimerkiksi intentioverbien, joihin toiseksi yleisin *haluta* kuuluu, määrä kasvaa alemmilla tasoilla ylemmille seuraavasti:

TAULUKKO 4. Intentionaaliset pääverbit tasoittain.

A1	haluta	7							
A2	haluta	26							
B1	haluta	17	yrittää	3	päittää	1			
B2	haluta	21	yrittää	2	päittää	1	aikoa	1	
C1	haluta	10	yrittää	5	päittää	2	aikoa	2	tehdä mieli 1
C2	haluta	2	yrittää	2	aikoa	1			

Kaikkein frekventein intentionaaliverbi *haluta* on yleisimmillään A2-tasolla, jolloin käytössä ei vielä ole muita intentionaaleja. Se on kaikilla tasoilla ryhmän verbeistä yleisin. *Yrittää* ja *päittää* ilmaantuvat B1-tasolla ja *aikoa* B2-tasolla. Lisäksi C1-tasolla on käytetty *haluta*-verbin synonyymia *tehdä mieli*. Ylimmän tason vähäiset määrät selittynevät tässäkin tekstien vähäisyydellä.

5.1.2 Täydennykset

Verbiketju on täysi vasta täydennyksensä kanssa. Ketjut on nimetty pääverbinsä mukaan, ja pääverbin mukaan määräytyy myös täydennyksen muoto. Täydennys on verbiketjussa liikkuva osa, joka sijoitetaan pääverbin määrittämään konstruktion. Useamman kuin viiden erilaisen täydennyksen kanssa aineistossa verbiketjun muodostaa 16 pääverbiä: *haluta, jaksaa, joutua, kannattaa, käydä, mennä, olla pakko, osata, pitää, pystyä, päästä,*

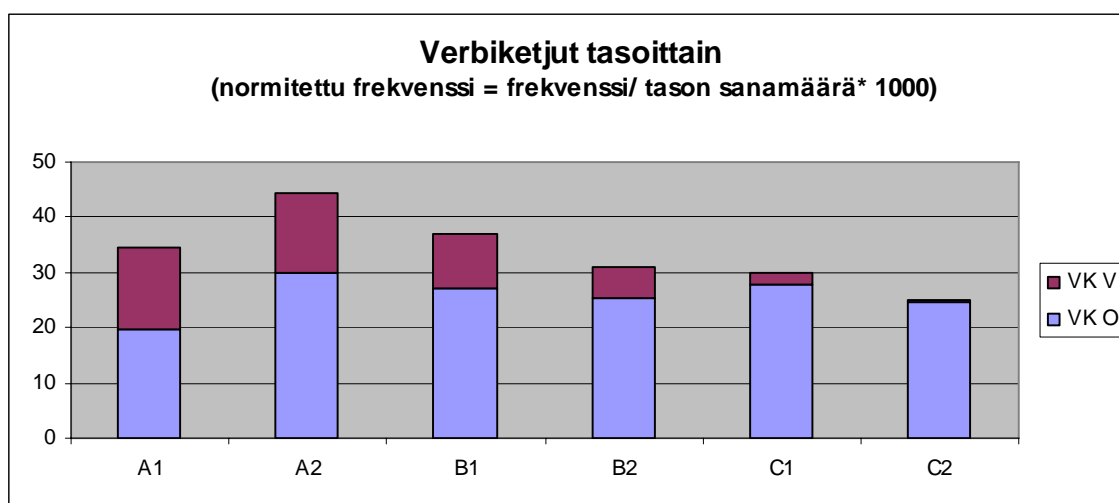
saada, tarvita, tulla, täytyä ja voida. Erilaisella täydennyksellä tarkoitan tässä sekä eri verbejä että niiden eri infinitiivimuotoja.

Frekventeimmät täydennykset ovat A-täydennyksiä eli A-infinitiivimuotoja: *mennä* (46 esiintymää), *olla* (29), *tehdä* (25), *tulla* (21), *ostaa* (18), *maksaa* (16), *lähettää* (12), *tavata* (12), *sanoa* (11), *kirjoittaa* (10) ja *antaa* (10). Yhteensä 205 infinitiivimuodosta A-täydennyksiä on 156 ja MA-täydennyksiä 49. MA-täydennyksistä 45 on MAAN- ja 4 MASSA-muotoja. Yksittäisistä MAAN-muodoista yleisimpiä ovat *katsomaan* (5), *käymään* (7), *syömään* (4) ja *tulemaan* (4). Kaikki MASSA-muodot täydentävät samaa verbiä *maksaa*.

On huomattava, että osa verbeistä muodostaa kiteytyneinä monisanaisia predikaatteja, *verbi-idiomeja* tai *idiomaattisia predikaatteja*, jollaisista tässä tutkimuksessa on laskettu yksittäisiksi verbeiksi *mennä läpi, kiinnittää huomiota, ottaa kantaa, tuoda julki ja pitää huolta* niiden selvästi pelkästä pääverbistä erottuvan merkityksen vuoksi (ks. ISK 2005: 447–448). A-täydennysten joukkoon kuuluvat myös neljä oppijoiden uudennosverbiä: *mörröttää, tarjoittaa, panostua* ja *nousta kiinnostus*. Ne on laskettu mukaan normaalisti.

5.2 Tarkkuuden kehkeytyminen

Kohdekielenmukaisten verbiketjujen osuus kaikista verbiketjuista kasvaa johdonmukaisesti kielen kehkeytyessä (kuvio 4). A1-tasolla vajaa puolet (43 %) oppijoiden verbiketjuista on kohdekielenvastaisia. Sen sijaan A2-tasolla kohdekielenmukaisten rakenteiden osuus kasvaa jo kahteen kolmannekseen (66 %). Tarkkojen verbiketjujen osuus kasvaa edelleen niin, että C2-tasolla kohdekielenmukaisuus on liki 100 %. Verbiketjujen hallinta tarkkuuden osalta saavutetaan nähtävästi B1- ja B2-tasojen taitteessa, kun mittarina pidetään 80-prosenttista tarkkuutta: B1-tasolla se on 75 % ja B2-tasolla 82 % (Franseschina 2007).

KUVIO 4. Aineistossa esiintyvät verbiketjut tasoittain ($f > a$).

Aineistossa esiintyvät oppijankielen kohdekielenvastaiset konstruktiot voidaan luokitella kahdeksaan ryhmään. Niistä selvimmän rakenteellisista olen muodostanut kuusi mallikonstruktiota, jotta rakenteisiin viittaaminen olisi yksinkertaisempaa. Konstruktiot on esitelty seuraavassa yleisyysjärjestyksessä. Käsittelen rakenteiden esiintymistä aineistossa myöhemmin.

1)	Pääverbi + verbin vokaalivartalo	VOIMME MENE
2)	Pääverbi + väärä infinitiivi	VOIMME MENEMÄÄN
3)	Pääverbi + persoonamuotoinen verbi	VOIMME MENEMME
4)	Nesessiivigenetiivi puuttuu	MINÄ PITÄÄ MENNÄ
5)	Kieltoverbirakenne väärin + infinitiivi	EN VOIN MENNÄ
6)	Nesessiiviverbi taivutettu	PIDÄN MENNÄ

Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat rakenteet, joissa infinitiiviverbin korvaa kyseisen verbin vartalomuoto. Toisessa ryhmässä ovat tapaukset, joissa infinitiivi on valittu väärin. Siihen siis kuuluvat myös PYSTYN MENNÄ -tapaukset eli ketjut, joissa MA-infinitiivi on korvattu A-infinitiivillä. Käsittelen erilaisia infinitiivinvalinnan virheitä myöhemmin myös erikseen. Kolmanteen ryhmään kuuluvat kaikki ne ketjut, joissa tavallisesti infinitiivimuodossa esiintyvä jälkimmäinen verbi on taivutettu pääverbin tavoin persoonamuodossa. Olen lukenut ryhmään myös ne tapaukset, joissa monikon ensimmäisen persoonan

rinnalla on käytetty passiivimuotoa, koska pidän muotoa suomen puhekieleen niin selvästi kuuluvana ilmiönä. Neljäs ja kuudes tyyppi esiintyvät usein yhtä aikaa (**minä pidän mennä*), mutta koska ne esiintyvät myös erikseen, olen luokitellut tyypit kahteen eri luokkaan.

Seitsemäs ja kahdeksas virhetyyppi ovat oikeastaan sananvalinnan virheitä ja niissä unifoinnin kohdekielenvastaisuudessa on tavallaan kyse semantiikasta. Ensimmäisessä tapauksessa pääverbi on tarkoituksenmukainen, mutta täydennys ei sovi kontekstiin. Toisessa tapauksessa pääverbi on valittu väärin, mutta täydennys sopii kyllä siihen: esimerkiksi *tarvita*-verbi on korvattu *pitää*-verbillä.

7) Pääverbi + väärä verbi

On ikävää kyllä, että pitää sanoa sulle tätä, että *en voi mennä* sun hääjuhliin.

F322BT2.cha

8) Väärä pääverbi + infinitiivi

Lähikaupassani on hyvin, että voi ostaa ruokaa lähellä, *ei pitää ajaa* autolla tai busilla, voi mennä jalkaisin ja ostaa mitä tahansa.

F252AT3.cha

Osa kohdekielenvastaisista ilmauksista voidaan luokitella kuuluvaksi useampaan eri ryhmään. Esimerkiksi seuraavassa virkkeessä (36) kielto on väärin ja infinitiiviverbistä on käytetty sen vartalomuotoa. Olen laskenut muodon molempiin virheryhmiin. (Ks. Puro 2000: 308.)

36. Minä *en voin tulekaan* teidän kanssa tänään sauna, koska minun äiti soiti aamulla, että isäni sai eilen illalla on vietty sairaalan, sitten he lähettivät isä Turkuun.

F205AT2.cha

Mainittujen tyyppien lisäksi esiintyy lukuisia yksittäisiä virheitä. Harvalukuisina, mutta toistuvina voidaan mainita esimerkiksi merkitykseltään epäselviksi jäävät ketjut (37). Lisäksi esiintyy joitakin ketjuja, joissa kohdekielessä tavallisesti ketjuuntumattomaan verbiin on liitetty ketjumainen täydennys (38). En erittele tässä niitä tarkemmin.

37. Jos tuut ma *voin untä* minun lahja . F352AT2.cha
38. Unelmoin koko elämä että joku päivä *osallistuin äänestämään*. F414BT3.cha

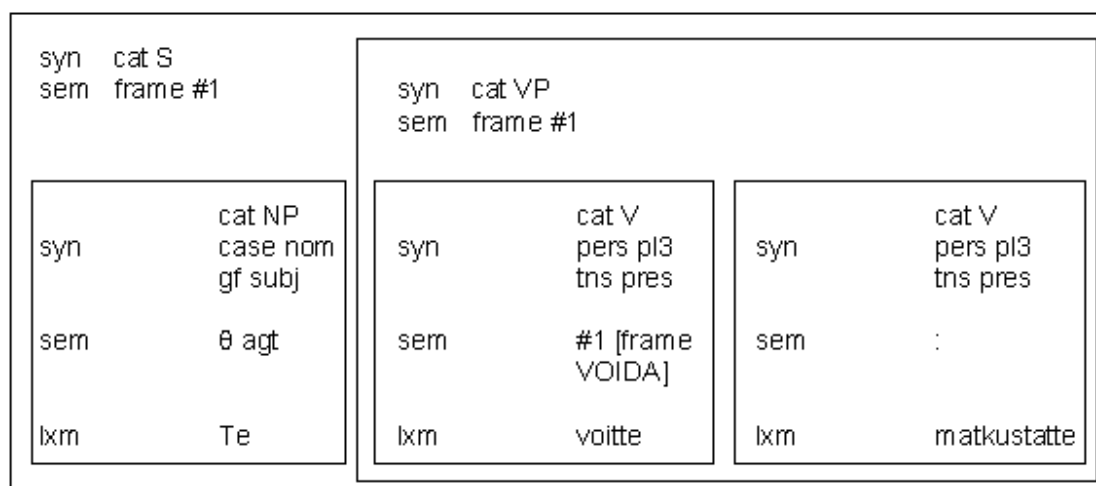
Tarkastelen seuraavassa kolmea yleisintä kohdekielenvastaista verbiketjutyyppeä. Nesessiivirakenteille tyypillisiä oppijankielen muotoja käsittelen nesessiivirakenteiden yhteydessä.

5.2.1 VOIMME MENEMME -konstruktio

VOIMME MENEMME näyttää olevan leimallisesti alkuvaiheen konstruktio. Se esiintyy perustasolla 12 kertaa, keskitasolla kerran ja ylimmällä tasolla sitä ei esiinny enää lainkaan. Kaikkein yleisin rakenne on A2-tasolla, jolla se esiintyy 9 kertaa. Rakenteessa (39–42) voi oppimisprosessin kannalta olla kyse opitun persoonataivutuksen yliyleistyksestä, mikä on tavallinen ilmiö vierasta kieltä opiskeltaessa (Ellis 1986: 25, 53, 171.) Infinitivimuodon taivuttaminen näyttää kattavan kaikki persoonamuodot ja esiintyvän myös kielteisissä muodoissa (39–41, 42). Joissakin tapauksissa kyseessä voi olla myös kolmannen persoonan pitäminen eräänlaisena perusmuotona (Karlson 1982). Ilmiön on havainnut oppijankielessä aiemmin ainakin Puro (2000: 321). Karlson (emt.) mainitsee saman ilmiön myös ensikielen omaksumisen yhteydessä.

39. Ensi vikolla minulle paljon vapaa aika , ja jos sinä *haluat tulet* meidän , tai me *voimme menemme* kahvila , ja minä ostan sinua kahvi tai mitään . F309AT2.cha
40. Te *voitte matkustatte* minun luokse hääjuhlan jälkeen. F324BT2.cha
41. Se myöskin antaa laiskaa ihmiselle joku *ei halua menee* kaukana esimerkiksi tälvillä niin vaikea mene isotkauppa pyörällä tai kävellä jos ei oli autoa . F258AT3.cha
42. Tanja minä tulin sinun kotin muutta sinä et ollut kotona. ja anteeksi minulle tuli yksi asia ja minä *en voi tulen* sinun kanssa . F214AT2.cha

Leinon (2003: 110–111) mukaan unifioitaessa A-infinitiivikonstruktio mihin tahansa muuhun konstruktion, käytössä on aina kolme konstruktioa: yleinen INFINITIIVI-konstruktio, A-infinitiivikonstruktio ja sen käyttöympäristön määrittävä konstruktio. Tässä tapauksessa oppijan kielisysteemissä ei ole ”käyttöympäristön määrittävää” konstruktioa sellaisena kuin se kohdekielellä ilmenee. Näin ei myöskään tapahdu mainittujen kolmen konstruktion unifikaatiota, vaan syntyy suomen kieleen alkujaan kuulumaton redundanti verbiketju (ks. kuvasta cat VP: syn). Rakenteen kuvaukseen olen yksinkertaisuuden vuoksi ottanut mukaan vain konstruktion lähimmän ulkoisen kontekstin, mikä tarkoittaa sen subjektia tai objektia. Tarkalleen olen havainnollisuuden vuoksi kuvannut esimerkkiprosjektin, jonka kuvaus on yleistettävissä kyseisenlaista unifikaatiota kuvaavaksi konstruktioksi (ks. J. Leino 2003: 79).

Tässä konstruktiossa erityisen huomionarvoinen on verbilauseke, joka toistaa täysin samat morfologiatason konstruktiot: verbiketjun molemmat verbit ovat monikon kolmannen persoonan preesensmuotoja. Koska kielisysteemi aina pyrkii tehokkuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen, on ymmärrettävää, miksi tämä toisteinen konstruktio näyttää karsittavan oppijankielestä varhaisessa vaiheessa.

5.2.2 VOIMME MENE -konstruktio

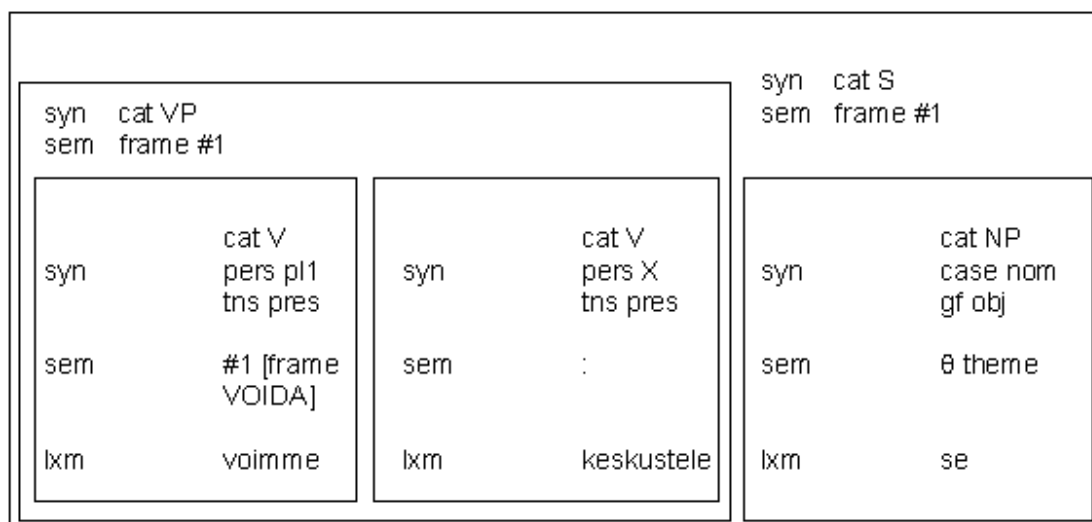
Niin ikään erityisesti A2-tasolla (n = 12) esiintyy konstruktio VOIMME MENE. Siinä A-infinitiivin korvaa verbimuoto, joka on morfologisesti verbin vokaalivartalo (ISK 2005: 87). Vokaalivartaloa käytetään suomessa sellaisenaan vain kieltoverbin yhteydessä¹¹.

Vaikka konstruktio on melko frekventti, se on ainakin kahdessa mielessä ongelmallinen. Osa tapauksista on todennäköisesti kirjoitusvirheitä (43), ja osa A-infinitiivin paikalla olevista verbeistä voitaisiin tulkita myös yksikön 3. persoonan taivutusmuodoksi (44, 45). Kirjoitusvirhetulkintaa puoltaa se, että konstruktio esiintyy myös B2- ja C1-tasoilla, jolloin verbiketjut pääosin ovat kohdekielisiä. Saman ilmiön on kuitenkin todennut ainakin Mustonen (2005: 87) tapaustutkimuksessaan, jossa hän tarkasteli thainkielisen oppijan kielenomaksumisprosessia.

43. <i>Voin vain pyydä</i> teillä ainteeksi ja <i>vakuttaa</i> teitä, että teemme kaikki mitä on mahdollista saadakseen projekti loppuun ensi viikolla.	F373CT2.cha
44. Koska minulla on tulla kaupunkille. sitten me <i>voimme juo</i> kahvia ja <i>syö</i> puolla !	F313AT2.cha
45. Soita minulle, sitten <i>voimme keskustele</i> se.	F315AT2.cha

VOIMME MENEMME -konstruktioon verrattuna VOIMME MENE -konstruktioita voidaan pitää edistyneempänä oppijankielen unifikaationa, sillä sille voidaan ajatella olevan analogiamalli kohdekielessä (*emme mene*). VOIMME MENE -konstruktio ei myöskään toista turhaan persoonapäätettä (ks. kuva). Konstruktioimallissa persoonamuotoa korvaava vartalo on merkitty kirjaimella X. Mitään periaatteellista syytä ei kai ole, miksi verbiketju ei voisi rakentua näinkin. Esimerkkiketjussa tema on nominatiivimuotoinen objekti, vaikka *keskustella*-verbi kohdekielessä vaatisi määritteeltään elatiivimuotoa. Sillä ei kuitenkaan ole merkitystä varsinaisen verbiketjun rakentumisen kannalta.

¹¹ Kieltoverbikonstruktio ei kuitenkaan kohdekielen kannalta ole verbiketju, vaan liittomuoto, jonka osat eivät voi esiintyä itsenäisinä lauseenjäseninä.

5.2.3 Infinitiivin valinta

Edellisistä virhetyypeistä poiketen infinitiivinvalinnan virheet ovat tyypillisesti aivan alkeistasoa edistyneemmän oppijan virheitä. Tavallisimpia ne ovat B2-tasolla, mutta niitä esiintyy vielä C1-tasollakin. A1-tasolla infinitiivinvalinnan virheitä ei esiinny vielä lainkaan, mikä mahdollisesti kertoo ketjujen tuolloin epäproduktiivisesta käytöstä.

Infinitiivinvalinnan kohdekielenvastaisista tapauksista 80 prosentissa on käytetty A-infinitiiviä MA-infinitiivin asemesta. Näistä rakenteista suurimmassa osassa pääverbin merkitys on (46, 47) tai on alkujaan ollut (48) suuntainen, ja se vaatii siksi täydennykseltä tiettyä suuntaisuutta (ISK 2005: 1177). Konkreettisesti suuntaisten verbien yhteydessä infinitiivinvalinnan virheitä ei esiinny A-tason jälkeen. Kahdessa ensimmäisessä esimerkissä (46, 47) A-infinitiivi on voitu valita myös ensimmäisen täydennyksen analogian mukaisesti. En kuvaa infinitiivinvalinnan virheitä konstruktiona, koska tapaukset ovat keskenään niin erilaisia, ettei niistä ole yleistettävissä semanttisesti yhtenäistä konstruktiota.

46. Saamme *mennä katsoa* elokuva ja sitten kahville. F304AT2.cha

47. Lähikaupaan voi *lähettää* lapsia *ostaa* ruokaa. F252AT3.cha

48. Rahaa on vähän, henkilökunta ei ole riittävä, *joudutaan laittaa* useampia osastoja kiinni. F236CT3.cha

MA-infinitiivi A-infinitiivin asemesta on valittu vain seuraavissa kolmessa tapauksessa. Ensimmäisessä esimerkissä (49) *osallistua*-verbin kanssa käytetty MA-infinitiivin illatiivi on suuntaisuutensa vuoksi järkeenkäypä. Kohdekielellä on kuitenkin tapana käyttää kyseisen verbin yhteydessä MINEN-substantiivin illatiivimuotoa. Muiden kahden esimerkin (50, 51) yksi mahdollinen tulkinta on uuden kielenilmiön ylläleistys. Semanttisesti verbit *luvata* ja *päättää* eivät vaadi illatiivimuotoa.

49. Unelmoin koko elämä että joku päivä *osallistuin äänestämään* ja vaikuttamaan poliittikka joko oma kunnassa tai koko maassa. F414BT3.cha
50. Hän *lupasi antamaan* rahaa sulle. F459BT1.cha
51. 1:4:2005 rivitalon asukkaiden kokouksessa *päätettiin järjestämään* kello 13:00 1:5:2005 pihan siivoustalkoot. F509CT1.cha

Infinitiivinvalinnan virheistä muutamia ovat rektiitapauksia eli rakenteita, joissa pääverbi vaatii tiettyä sijamuotoa, vaikka se ei ole varsinaisesti semanttisesti perusteltua. Sellaisiksi olen tulkinnut seuraavat lauseet (52–54) (ks. ISK 2005: 1177). Kaikkiin esimerkkeihin voidaan toisaalta etäisesti liittää myös kohdistumisen tai suuntautumisen merkitys, ja analogiamalli verbin perusmuotona pidetyn A-infinitiivin käyttämiseen kyseisten verbien täydennyksenä löytyy ainakin englannin kielestä.

52. Tätä ei saa muuttaa nykyisessä valtiossa Venäjällä, koska ihmiset *tottuvat uskoa* kaikkiin jota valtio lupaa. F235CT3.cha
53. Kerran, kuin soitin ja yritin saada aikaa lääkärin luokse, tervehdönhoitaja puhelimesta selitti minulle, mikä ongelma minulla on ja *neuvoi juoda* enemmän vettä, koska silloin oli kuuma kesä, ja ilmeisesti kaikki minun ongelmat johtuvat vain nesteenpuutesta. F238CT3.cha
54. Viihtyvyyden, hygieeni, ilmastointi, savuton työtila, kalusteet ja muut sisustuselementit *auttavat luoda* hyvä ilmapiiriä työpakalla. F237CT3.cha

Horjunta infinitiivin valinnassa kielitaidon ylemmilläkin tasoilla on miltei odotuksenmu-
kaista, sillä myös kohdekielessä on horjuntaa A- ja MA-infinitiivien välillä (55–56).

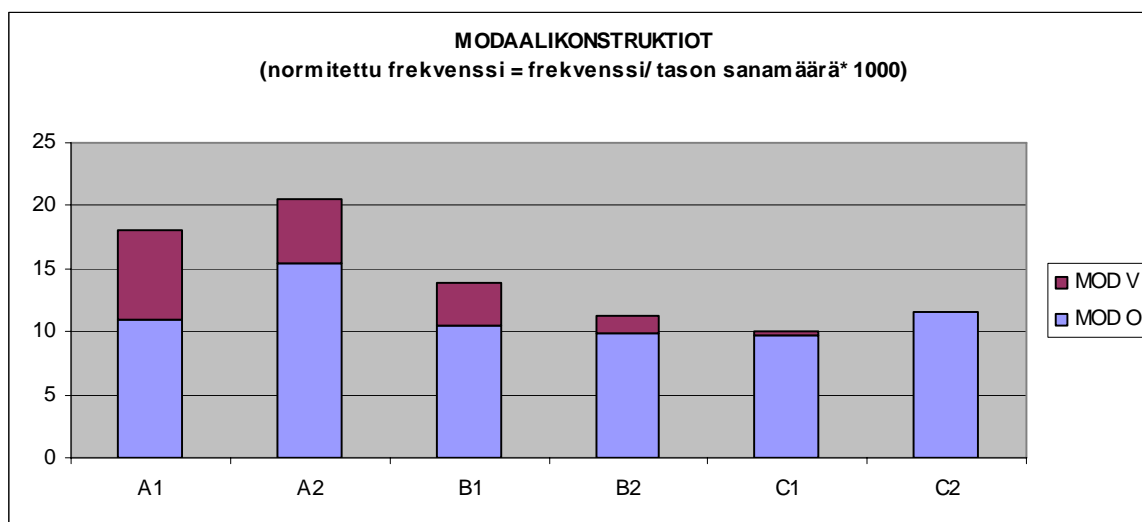
55. Yleensäkin lauantain ostosreissut keskustaan voitaisiin
alkaa tekemään bussilla, Katja Vähäkangas mietti. (KSML 23.9.2007)
56. Päätös näiden ns. SAA-neuvottelujen käynnistämisestä
on ehdollinen: EU-maat vahvistavat niiden aloittamisen
vain, jos Serbia *alkaa tehdä* täyttä yhteistyötä Haagin
kansainvälisen sotarikostuomioistuimen kanssa. (HS 4.5.2008)

6 Modaaliketjut

6.1 Frekvenssi ja tarkkuus

Modaaliketjut ovat yleisin verbiketjuryhmä kaikilla taitotasoilla. Yhteensä modaaliketjuja on aineistossa 227. Keskimäärin kussakin tekstissä modaaliketjuja on kuitenkin vain yksi. A1-tasolla modaalirakenteita on tekstiä kohden keskimäärin 0,75 ja C2-tasolla 1,25.

KUVIO 6. Kohdekieliset ja kohdekielenvastaiset modaalikonstruktiot tasoittain ($f > a$).

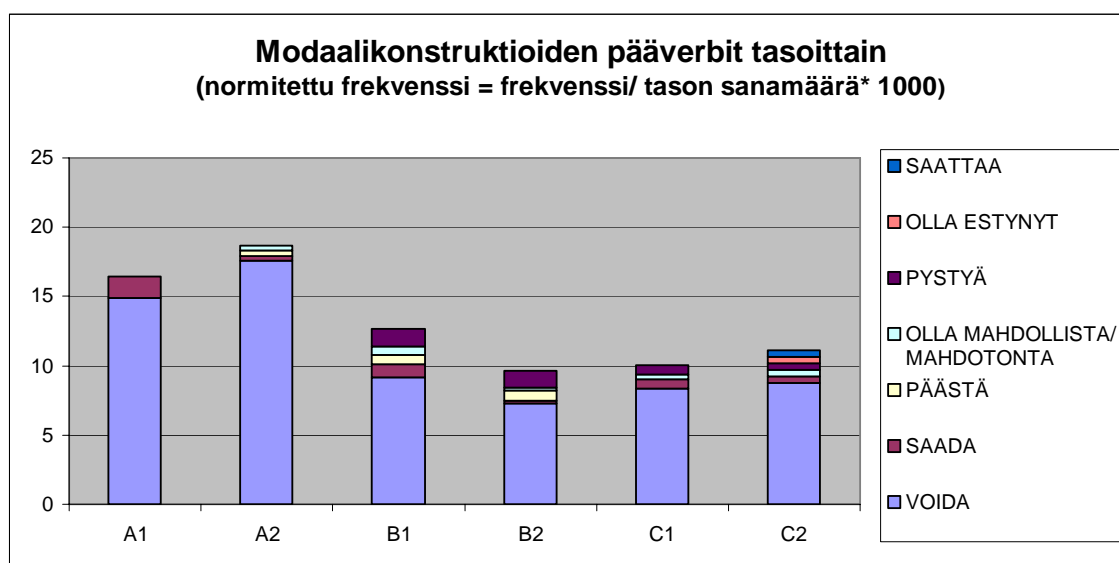

Modaaliketjut tarkentuvat johdonmukaisesti kielitaidon kasvaessa. Jo A1-tasolla niiden tarkkuus on 64-prosenttista, kun verbiketjujen keskimääräinen tarkkuus tuolloin on 57 %. Tarkkuus pysyy 75-prosenttisena A2-tasolta B1-tasolle, minkä jälkeen se kasvaa 87 prosenttiin. Eli hallinnan tason modaaliketjut näyttäisivät saavuttavan samaan aikaan muiden verbiketjujen kanssa. C-tasolla modaaliketjujen kohdekielisyys on kokonaisuudessaan yli 95-prosenttista.

6.2 Distribuutio

Yksittäisistä modaaliketjuista selvästi yleisin on VOIDA. Sen osuus on suurin kaikilla tasoilla, mutta pienenee hieman alimmalta ylimmälle tasolle. Samaan aikaan muiden modaaliverbien määrä kasvaa (ks. kuvio 5).

KUVIO 5. Aineistossa esiintyvien modaalikonstruktioiden pääverbit tasoittain (d > f).

A-tasolla on *voida*-verbin lisäksi käytetty vain kolmea modaaliverbiä (*saada*, *päästä* ja *olla mahdollista*). B-tasolla ilmaantuu yksi uusi modaaliverbi, *pystyä*, ja C-tasolla kaksi (*olla estynyt* ja *saattaa*). Olen lukenut modaaliverbeiksi myös sanaliitot *olla estynyt* ja *olla mahdollista* niiden melko vakiintuneen muodon vuoksi. Kaikkiaan suomen mahdollisuuksien verbeistä on ylimmälläkin tasolla käytetty vain seitsemää. Ainoa *voida*-verbin lisäksi jo A1-tasolla ilmaantuva modaaliverbi *saada* on *voida*-verbin ohella kohdekielen yleisimpiä. Sen sijaan *saattaa* on kohdekielessä kolmanneksi yleisin modaaliverbi, mutta se esiintyy oppijoiden teksteissä vain kerran ylimmällä tasolla (57). (Ikola ym. 1989: 283.)

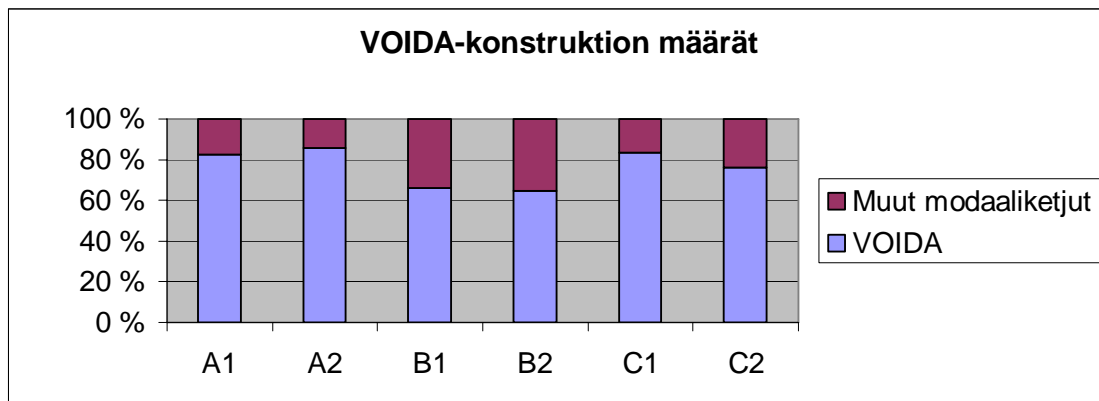
57. Ei tapahdu mitään, vaan lääkäri jälleen toteaa: tämä ei ole mikään akuutti, *saattaa olla* pieni paikan alla piilevä reikä. F245CT3.cha

6.3 VOIDA-ketju

6.3.1 Frekvenssi ja tarkkuus

VOIDA-ketju esiintyy aineistossa yhteensä 172 kertaa. Sen osuus kaikista modaaliketjuista on kaikilla tasoilla yli 64 % (kuvio 7). A-tasolla osuus on kaikkein suurin, yli 82 %. VOIDA on yleisin myös suomen yleiskielessä käytetyistä modaaliketjuista. Murteissakin sen osuus on poikkeuksetta kaikista A-infinitiivin kanssa esiintyvistä verbeistä kuuden yleisimmän joukossa. (Ikola ym. 1989: 283.)

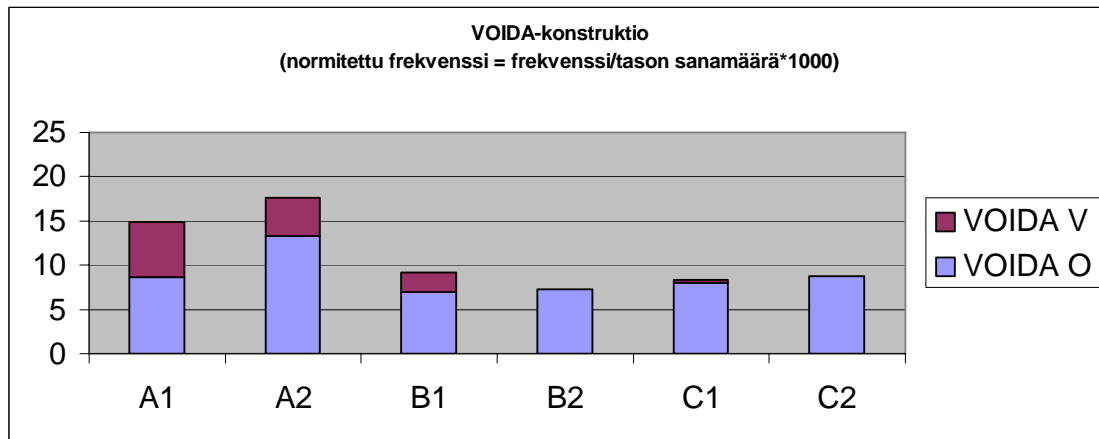
KUVIO 7. VOIDA-ketjun osuus kaikista aineistossa esiintyvistä modaaliketjuista.

VOIDA-ketjun suureen frekvenssiin oppijoiden teksteissä voivat vaikuttaa verbin yleisyys kohdekielessä, mutta myös modaalisia ilmauksia vaativat tehtävänannot. Tällaisia ovat esimerkiksi kieltäytymistä ja ehdottamista vaativat tehtävät. Kuitenkin VOIDA-ketju esiintyy sellaisenaan vain yhdessä tehtävänannossa. Kyseiseen tehtävänantoon liittyviä tekstejä aineistossa on 24. Ketjun käytön on siis oltava enimmäkseen produktiivista ainakin rakenteen valinnan tasolla. Mahdollista on, että osa ketjuista siitä huolimatta hahmotuu oppijan mielessä könttinä.

VOIDA-ketju näyttäisi tarkentuvan hieman varhemmin kuin verbiketjut keskimäärin: oikeellisuusprosentti on jo B2-tasolla 100. Tarkkuus tosin pienenee hieman C1-tasolle, mutta nousee taas sataan C2-tasolla. A1–B1-tasolla eroa muihin verbiketjuihin ei niinkään näyttäisi olevan. A1-tason oikeellisuusprosentti on 57,9, A2-tason 75,5 ja B1-tason 75,7.

KUVIO 8. VOIDA-ketjun kohdekieliset ja kohdekielenvastaiset esiintymät tasoittain (f > a).

6.3.2 Distribuutio

Voida-verbi itsessään on hyvin yleismerkityksinen (ISK 2005: 1492). Verbiä täydentää koko aineistossa yhteensä 76 eri verbiä. A1-tasolla *voida*-verbin täydennyksinä esiintyy 14 eri verbiä. A2-tasolla erilaisia täydennyksiä on 25, joista 8 on samoja kuin A1-tasolla. Ne ovat verbit *antaa*, *auttaa*, *keskustella*, *maksaa*, *mennä*, *olla*, *ostaa* ja *tavata*. Kokonaisuudessaan A-tason yleisimmät täydennykset ovat *mennä* (17), *ostaa* (8), *maksaa* (5), *olla* (4) ja *tulla* (4). Muita täydennyksiä on alle kolme kutakin. B1-tasolla *voida*-verbiä täydentää 18 eri verbiä, joista 7 esiintyy useammin kuin kerran. B2-tasolla erilaisia täydennyksiä on 27, mutta niistä vain 3 toistuu. B-tason täydennyksistä vain *mennä* toistuu yli kolme kertaa. C1-tasolla *voida*-verbin kanssa verbiketjun muodostaa 22 eri verbiä, joista vain kaksi toistuu. C2-tasolla täydennyksiä on 16, joista niin ikään kaksi toistuu. C-tasolla vain VOIDA + TEHDÄ (4) ja VOIDA + PARANTAA (3) toistuvat useammin kuin kaksi kertaa. Ylemmillä tasoilla ketjujen kirjo siis kasvaa, mikä näkyy toistuvien ketjujen vähenemisenä.

On huomattava, että taulukon (taulukko 5) frekvenssit ovat absoluuttisia frekvenssejä. Aineistossa on arviointiasteikon ääripäistä vähemmän tekstejä kuin keskitasolta, mikä saattaa vääristää tuloksia. Taulukosta näkee siitä huolimatta, kuinka toistuvien ketjujen määrä vähenee kielitaidon kasvaessa.

TAULUKKO 5. VOIDA-verbin täydennyksinä käytetyt verbit tasoittain (N = 172).

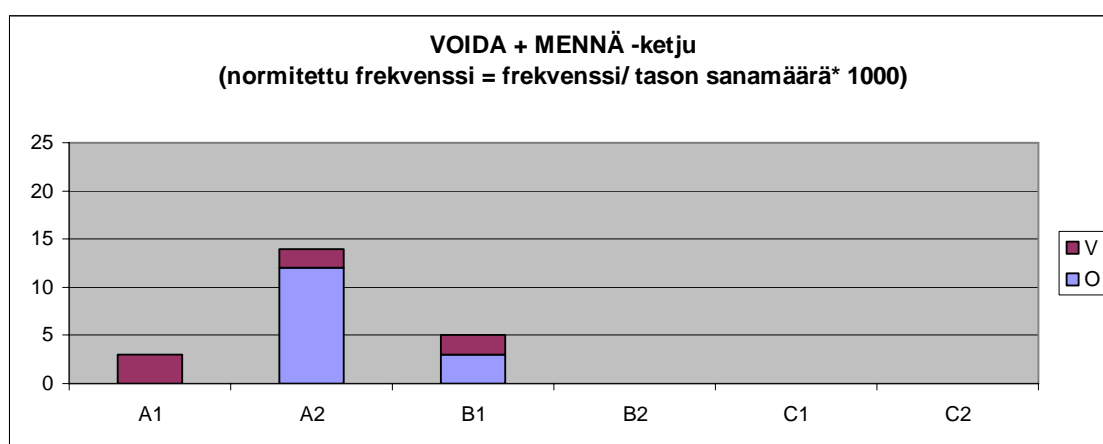
A1	A2	B1	B2	C1	C2
antaa	1 antaa	1 jättää	1 ajatella	1 aloittaa	1 esittää
auttaa	1 auttaa	1 kertoa	1 auttaa	1 arvata	1 kerätä
grillata	1 hymyillä	1 käydä	2 jättää	1 järjestää	2 korvata
jäädä	1 juoda	1 lainata	1 kehittää	1 kehittää	1 leikkiä
keskustella	1 keskustella	1 lähettää	1 kertoa	1 kysyä	1 lähettää
koskea	1 kävellä	1 maksaa	1 kuvitella	1 käyttää	1 ottaa
maksaa	1 käydä	1 matkustaa	2 käydä	1 lähettää	1 parantaa
mennä	3 lähettää	1 mennä	5 lisätä	1 muuttaa	1 parantua
olla	1 lähteä	2 nähdä	1 luottaa	1 neuvotella	1 puhua
ostaa	4 löytää	1 olla	1 lähettää	1 odottaa	1 siirtää
tavata	1 maksaa	4 osallistua	2 maksaa	1 olla	1 soittaa
tehdä	1 mennä	14 ostaa	1 muuttaa	1 ostaa	1 suunnitella
valita	1 myydä	1 ottaa	1 nauttia	1 pakottaa	1 tavata
	olla	3 palauttaa	3 odottaa	1 parantaa	1 tehdä
	ostaa	4 peruuttaa	1 olla	2 pyytää	1 tuoda
	palauttaa	1 päästää	2 osallistua	1 saada	1 vaikuttaa
	panna	1 ratkaista	1 parantaa	3 sanoa	2
	pitää	2 tulla	2 poistaa	1 suorittaa	1
	pysäköidä	1	puhua	1 tehdä	1
	päästä	1	sanoa	1 toimia	1
	sopia	1	sopia	1 tuottaa	1
	tavata	1	tavata	1 verrata	1
	tulla	4	tehdä	1	
			tulla	3	
			uskoa	1	
			viedä	1	
			ymmärtää	1	

Voida-verbin täydennykset kehkeytyvät alkeistason pitkälti konkreettisista täydennyksistä abstrakteiksi ylemmillä tasoilla. Esimerkiksi liikeverbejä on A2-tason täydennyksistä 41 %, kun C-tasolla niitä ei esiinny enää ollenkaan. Ylimmällä tasolla uusina täydennyksinä ilmaantuvat esimerkiksi abstraktit ja merkitykseltään melko eriytyneet verbit *esittää*, *korvata*, *suunnitella* ja *vaikuttaa*. Tämä vastaa taitotasosteikon tavoitteita kielitaidon funktioiden abstraktistumisesta ylimmillä tasoilla, ja tavoitteiden mukaisesti kielenkäyttö on tällöin mahdollista myös virallisissa yhteyksissä (YKI-perusteet 2002: 23).

Kaikkiaan *voida*-verbin täydennyksistä yleisin on *mennä*. Ketju on koko aineiston yleisin yksittäinen verbiketju ja se toistuu yhteensä 22 kertaa. VOIDA + MENNÄ on yleisin A2-tasolla, jolla se esiintyy 15 kertaa. A1-tasolla ketjua on käytetty ainoastaan

kohdekielenvastaisesti. A2-tasolla rakenteista kohdekielisiä on suurin osa ja B1-tasolla hieman yli puolet. Huomionarvoista on, että B1-tason jälkeen koko aineiston yleisintä ketjua ei esiinny enää lainkaan. Tämä voi johtua osaltaan tehtävänantojen muuttumisesta abstraktia kieltä vaativiksi. Konkreettisesti tehtävänantojen muuttuminen erilaista kieltä vaativiksi näkyy siinä, että perustason tehtävänannoissa ei ole mielipidetekstejä ollenkaan.

KUVIO 9. VOIDA + MENNÄ -ketjun frekvenssi tasoittain.

Kokonaismäärällisesti yleisin nesessiiviverbeistä on *pitää* (43,1 %). Verbi on nesessiivistä yleisin myös kohdekielessä (Ikola ym. 1989).¹² Sen osuus on murteissa 41 % ja yleiskielessä 33,2 %. Niin ikään oppijoiden nesessiiveistä toiseksi yleisin *täytyä* (18,5 %) on myös murteissa toiseksi yleisin (37,6 %). Yleiskielessä *täytyä* sen sijaan on vasta neljänneksi yleisin välttämättömyyttä ilmaiseva verbi. Aineiston kolmanneksi frekventein nesessiiviverbi on *joutua* (9,2 %). Sitä Ikola (emt.) on käsitellyt muiden MA-infinitiivin kanssa esiintyvien verbien yhteydessä, mikä tässä vaikeuttaa vertailua. Sen sijaan aineiston neljänneksi yleisin nesessiivi *tarvita* (8,5 %) on sekä yleiskielessä (9,8 %) että murteissa (14,9 %) kolmanneksi frekventein. Nesessiiviketjujen frekvenssit näyttäisivät siis pääosin noudattelevan kohdekielen frekvenssejä. Kuitenkin yleiskielen toiseksi yleisin nesessiiviketju TULLA puuttuu aineistosta kokonaan (emt. 247). Käsittelen yleisimpien nesessiiviketjujen kehkeytymistä oppijankielessä erikseen tuonnempana.

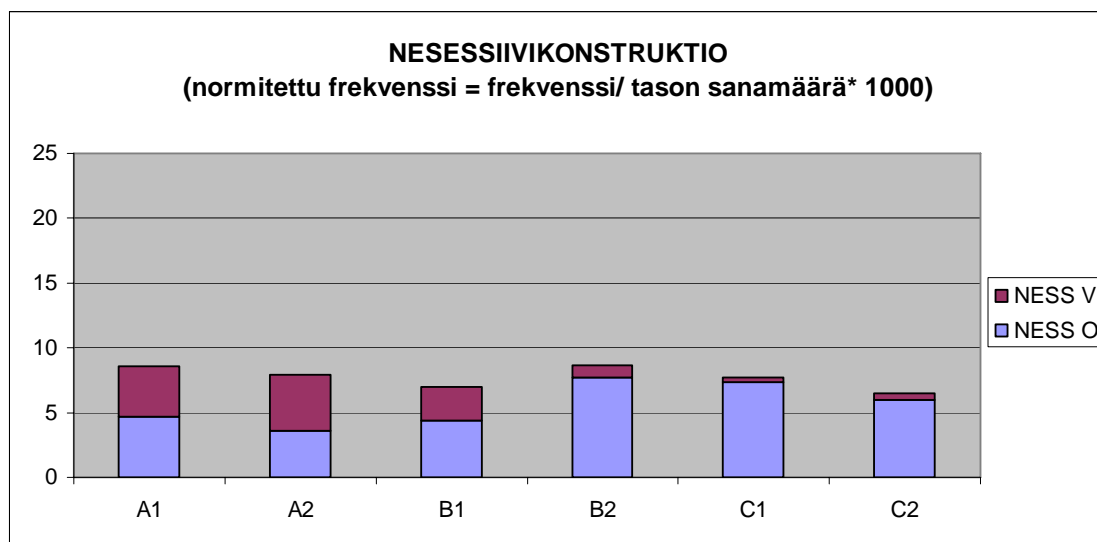
Nesessiiviverbien täydennyksistä vain kohdekielessäkin frekventit *mennä* ja *olla* toistuvat useammin kuin kaksi kertaa kullakin taitotasolla. Nesessiiviketjuista ei siis muodostu VOIDA + MENNÄ -ketjun kaltaisia verbinippuja, eikä mikään yksittäinen nesessiiviketju ole muita yleisempi.

7.2 Tarkkuus

Nesessiiviketjujen tarkkuus ei näytä kehkeytyvän modaaliketjujen tapaan aivan johdonmukaisesti tasolta toiselle (kuvio 11). Nesessiivien tarkkuus nimittäin pienenee A1-tason 55 prosentista A2-tason 45 prosenttiin, minkä jälkeen tarkentuminen jatkuu. Tällaista kehitystä kutsutaan U-muotoiseksi oppimiskäyräksi (*u-shaped behaviour*). Toisen kielen oppimisessa ilmiötä on selitetty niin, että oppija käyttää tiettyä rakennetta könttänä kohdekielisesti esimerkiksi oman äidinkielen perusteella ja ylittää tavallaan oman tasonsa kohdekielen omaksumisprosessissa. Myöhemmin oppija palaa tietylle tasolle, kunnes omaksuu asian L2-systeeminsä osaksi. (Ellis 1994: 303; Sjöholm 1989.)

¹² Kohdekielen frekvenssit on saatu Ikolan ym. (1989) teoksesta Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia, jonka tekstit ovat aineiston teksteihin verrattuna erityyppisiä, mutta antanevat tässä riittävän vertailupohjan oppijankielen frekvensseille.

KUVIO 11. Nesessiivikonstruktion kohdekieliset ja kohdekielenvastaiset esiintymät tasoittain ($f > a$).

Nesessiiviketjujen tarkkuus on ylipäättään A1-tasolta B1-tasolle huonompaa kuin modaalirakenteilla. A2-tasolla ero modaalij- ja nesessiiviketjujen tarkkuudessa on suurimmillaan, 30 prosenttiyksikköä. Hallinnan tason sekä modaalij- että nesessiiviketjut näyttäisivät kuitenkin saavuttavan B2-tasolla, jolla oikeellisuusprosentti on molemmissa ryhmissä yli 87 prosenttia.

Nesessiivirakenteille ominaiset kohdekielenvastaisuudet ovat nesessiivigenetiivin puuttuminen ja nesessiiviverbin tarpeeton taivuttaminen. Rakenteista MINÄ PITÄÄ MENNÄ eli nesessiivigenetiivin puuttuminen on yleisempi. Virhetyypit esiintyvät vain A1–B1-tasoilla yksittäisiä tapauksia lukuun ottamatta. Nesessiiviverbien kongruenssia tavataan harvakseltaan tietyillä murrealueilla myös äidinkielisten puhujien kielenkäytössä (60, 61). Ilmiötä on selitetty muun muassa kielikontakteilla. (Ikola ym. 1989: 232–233; Laitinen 1992: 42–58.) Tavallaan samasta ilmiöstä voi olla kyse myös oppijan muodostaessa suomen nesessiivikonstruktiota (62, 63).

60. *sie pijät mennä*
(Inari, Itkonen 1962, Laitinen 1992: 50.)

61. että *en minä tarvinna* montakaav viikkoo *ollak* kum minä heti aloj jo, soet-toom monta pelijä

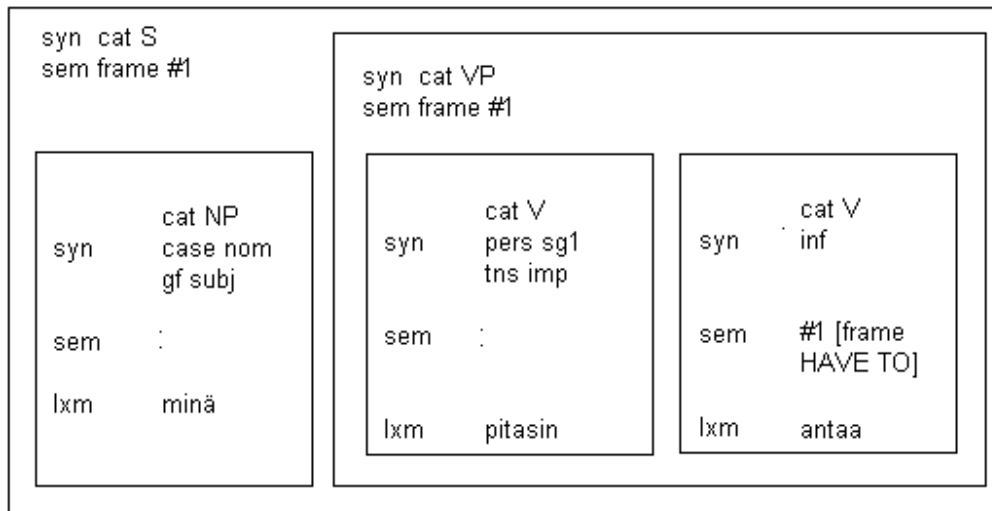
(Joroinen, Kettunen 1930, Laitinen 1992: 51.)

62. Minulla oli paljon ongelmia Brasiliassa ja *minä pitasin antaa* rahaa perheelle . F308AT2.cha
63. Jos, esimerkiksi, kotona loppui teetä tai sokeria, *en minä tarvitse mennä* keskustaan . F253AT3.cha

Edellisissä esimerkeissä (62, 63) virhetyypit esiintyvät yhtäaikaisesti. Nesessiiviverbit on niissä unifioitu niin sanottuun tavalliseen verbiketjukurkkioon. Rakenne kuitenkin varioi (64). Jälkimmäisessä ilmauksessa nesessiivigenetiivi on paikoillaan, mutta infinitiivimuotoisen verbin asemesta rakenteeseen onkin pääverbin täydennykseksi yhdistetty genetiivisubjektin kanssa kongruoiva persoonamuotoinen verbi. Ilmauksen viimeinen sana *toivoa* voitaisiin myös tulkita infinitiivimuotoiseksi verbiksi. Jos ”*vastaavat kaikki*” ajatellaan upotettuna johtolauseena, virke on tulkittavissa myös kohdekielenmukaisena.

64. He vakuutavat aina jos minusta tulee tota minä tei, kaikki projekti kunnossa multa ei ole aina tehty. Olisi helpompi jos eivät sanoa millään kansalaislän. *Heidän pitää vastaavat kaikki toivoa*. Lähes kaikki maasta poliitikot ovat sama. F419BT3.cha

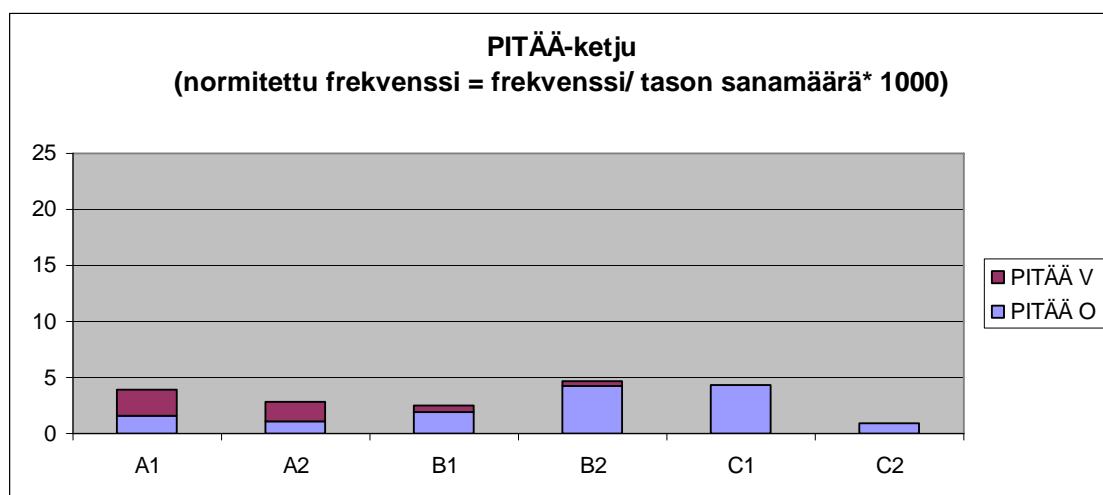
MINÄ PIDÄN MENNÄ -konstruktion mallinnus kuvaa, kuinka rakenne toimii samoin kuin esimerkiksi modaalikonstruktio: subjekti on nominatiivissa, ketjun pääverbi taivutettu persoonamuodossa ja pääverbin täydennys on infinitiivimuotoinen. Esimerkin pääverbi *pitää* on tässä ymmärretty si-imperfektiksi, mutta tempuksella ei kokonaisrakenteen kannalta ole merkitystä. Pääverbi on kuitenkin taivutettu yksikön ensimmäisessä persoonassa.

7.3 PITÄÄ-ketju

PITÄÄ-ketju esiintyy aineistossa yhteensä 56 kertaa. Yleisin se on B2-tasolla, jolla se esiintyy 20 kertaa. Ketju on B1- ja C2-tasoilla harvalukuisempi kuin muilla tasoilla. Sitä voi selittää osaltaan se, että kyseisillä tasoilla saadaan käyttöön muita nesessiivisyyden ilmaisemisen tapoja. Esimerkiksi JOUTUA esiintyy yksittäistapauksina B-tasolla ja yleisyy C2-tasolla.

KUVIO 12. PITÄÄ-ketjun kohdekieliset ja kohdekielenvastaiset esiintymät tasoittain (f > a).

Ketjun tarkkuus näyttää kehkeytyvän samoin kuin modaaliverbeissä: johdonmukaisesti kohti yhä tarkempaa käyttöä. Näin siitäkkin huolimatta, että *pitää*-verbin käyttöä nesessiivikonstruktiossa voi oppijan kannalta sekoittaa verbin muita nesessiiviverbejä moniulotteisempi muu käyttö (65, 66) (ks. esim. Laitinen 1992: 137).

65. *Pidän sinusta kovin.*

66. *Pidän sinusta, ettet putoa.*

A-tasolla PITÄÄ-ketjun käyttö on 60-prosenttisesti kohdekielenvastaista. 80-prosenttinen hallinta saavutetaan tämän aineiston mukaan B1–B2-tasojen taitteessa. Koko C-tasolla rakenteen hallinta on tarkkuuden osalta 100-prosenttista.

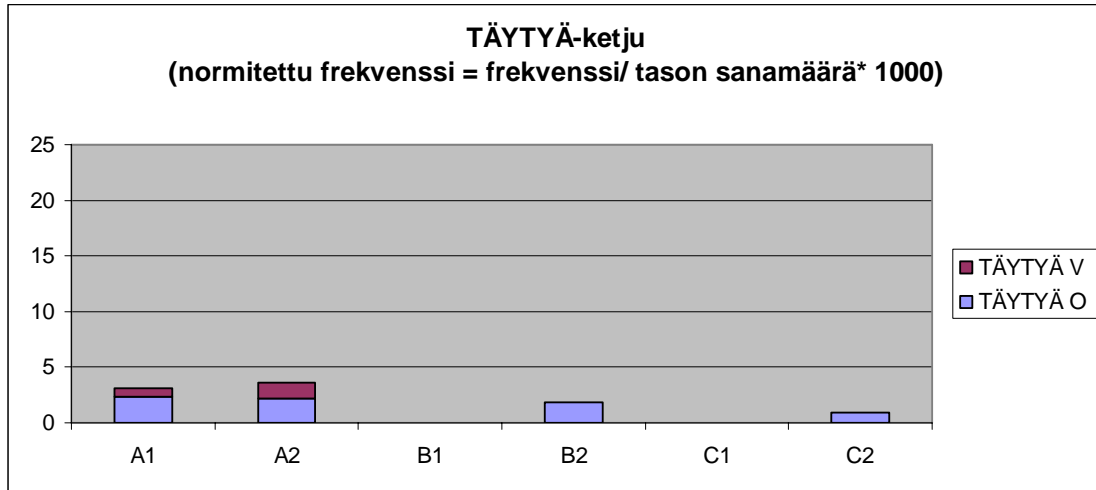
Yleisimmät yksittäiset täydennykset ovat *mennä* ja *olla*. *Mennä* esiintyy A-tasolla 4 kertaa ja B-tasolla 2 kertaa. PITÄÄ + OLLA on ainoa ketju, joka toistuu kaikilla kolmella tasolla, yhteensä 8 kertaa. Yleisin se on B-tasolla, jolla se toistuu 5 kertaa. B-tasolla PITÄÄ on kaikista nesessiiviketjuista ylivoimaisesti frekventein (51,9 %). A-tasolla sen osuus on 39,4 ja C-tasolla 41,7 %.

7.4 TÄYTYÄ-ketju

TÄYTYÄ esiintyy aineistossa yhteensä 26 kertaa. Yleisin se on A2-tasolla, jolla se esiintyy 10 kertaa. A2-tasolla *täytyä* on yleisin ja A1-tasolla toiseksi yleisin käytetyistä nesessiiviverbeistä. Tämä voi johtua esimerkiksi opetuksen oletuksista yleisimmistä nesessiiviverbeistä. Toisaalta murteissa kyseinen verbi onkin yli nelinkertaisesti yleisempi kuin yleiskielessä (Ikola ym. 1989: 248).

Kun oppijat B1-tasolla omaksuvat yhä useampia välttämättömyyden ilmaisemisen tapoja, *täytyä*-verbi katoaa väliaikaisesti. B-tasolla osuus on enää 14,8 ja C-tasolla 11,1 prosenttia. B-tasolla osuus olisi kokonaisuutena vieläkin pienempi, mutta yksi oppija on käyttänyt nesessiiviketjua TÄYTYÄ viisi kertaa, mikä nostaa ketjun suhteellista osuutta näin pienessä aineistossa. Ketjun osuus kaikista käytetyistä nesessiiveistä vähenee siis B1-tason kuopan lisäksi alkeistasolta kielitaidon ylemmille tasoille kielenkäytön muuttuessa yhä idiomaattisemmaksi.

KUVIO 13. TÄYTYÄ-ketjun kohdekieliset ja kohdekielenvastaiset esiintymät tasoittain (f > a).

Ketjun käyttö on kohdekielenmukaista aineiston kaikissa B- ja C-tason esiintymissä. *Täytyä*-verbin täydennyksistä vain *mennä* toistuu yli kaksi kertaa.

7.5 JOUTUA-ketju

JOUTUA esiintyy aineistossa yhteensä 12 kertaa. Nominatiivisubjektillinen ja MA-infinitiivin täydennykseen vaativa JOUTUA ilmaantuu vasta B-tasolla ja yleistyy C-tasolla. Myös MA-täydennystä vaativa modaaliverbi *pystyä* ilmaantuu tuolloin. JOUTUA-ketjua on käytetty enimmäkseen kohdekielisesti. Kohdekielenvastaiset muodot ovat infinitiivinvalinnan virheitä sekä JOUTUA- että PYSTYÄ-ketjuissa (67, 68).

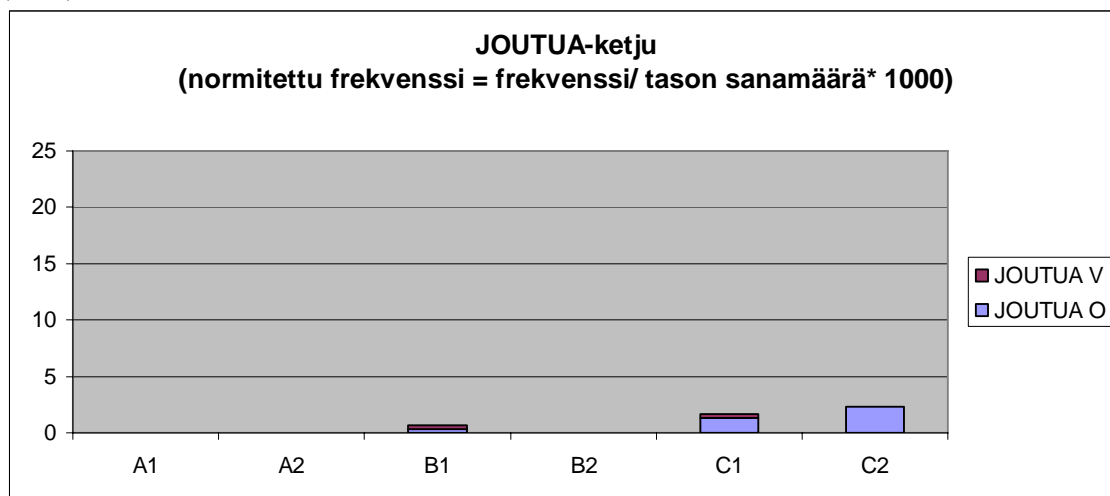
67. Rahaa on vähän, henkilökunta ei ole riittävä, *joudutaan laittaa* useampia osastoja kiinni.

F236CT3.cha

68. *Ei pysty* töitä tekevä 120 kiloinen mies *tappa* nälkänsä saalatin lehdellä, ja *harva pysty kieltäytyä* hyvästä siigarista lounan jälkeen.

F417BT3.cha

KUVIO 15. JOUTUA-ketjun kohdekieliset ja kohdekielenvastaiset esiintymät tasoittain (f > a).

JOUTUA-ketjun täydennyksistä *ilmoittamaan* ja *laittaa* esiintyvät C-tasolla kaksi kertaa. *Joutua*-verbi ei esiinny tason tehtävänannoissa. Muut verbin täydennyksistä eivät toistu.

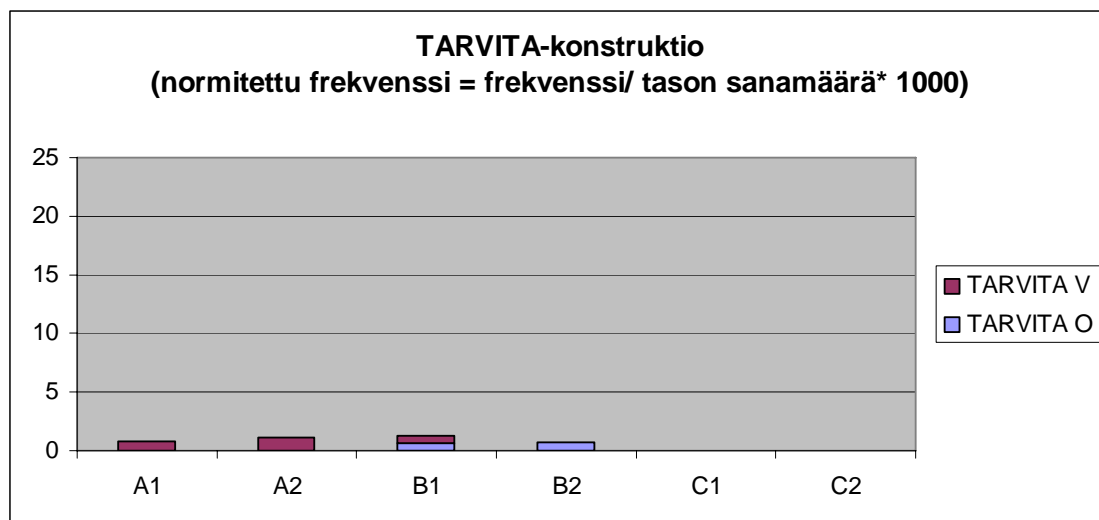
7.6 TARVITA-ketju

TARVITA esiintyy aineistossa 11 kertaa. *Tarvita*-verbiä on käytetty alkeistasolla modaalikonstruktion upotettuna ketjuna, jossa pääverbi kongruoi nominatiivimuotoisen subjektin kanssa (69–72). Se voi johtua esimerkiksi verbin transitiivisesta luonteesta. Ikolan ym. (1989: 233) mukaan murteiden kongruoivista nesessiiviverbeistä tavallisim on juuri *tarvita*. Murteissa sallitaan myös verbin käyttö myönteisissä lauseissa (emt. 248).

69. Mutta koska <i>en tarvitse ajaa</i> pitkä aika, se on ok.	F270AT3.cha
70. Minun isoisä on sairas ja sitten <i>tärvitsen olla</i> hänen kanssa.	F370AT2.cha
71. kauppa on aina auki kun <i>tarvitsen käydä</i> : ajat sopii oikein hyvin minulle.	F267AT3.cha
72. Jos, esimerkiksi, kotona loppui teetä tai sokeria, <i>en minä tarvitse mennä</i> keskustaan.	F253AT3.cha

TARVITA-ketju esiintyy A-tasolla vain kohdekielenvastaisena, ja kokonaisuudessaankin yli puolet ketjun esiintymistä on kohdekielenvastaisia. B2-tasolla TARVITA kohdekielisytyy. C-tasolla sitä ei esiinny enää lainkaan kenties melko konkreettisen merkityksensä vuoksi. Myös *tarvita*-verbin täydennyksistä vain *mennä* toistuu.

KUVIO 14. TARVITA-ketjun kohdekieliset ja kohdekielenvastaiset esiintymät tasoittain (f > a).

8 HALUTA-ketju

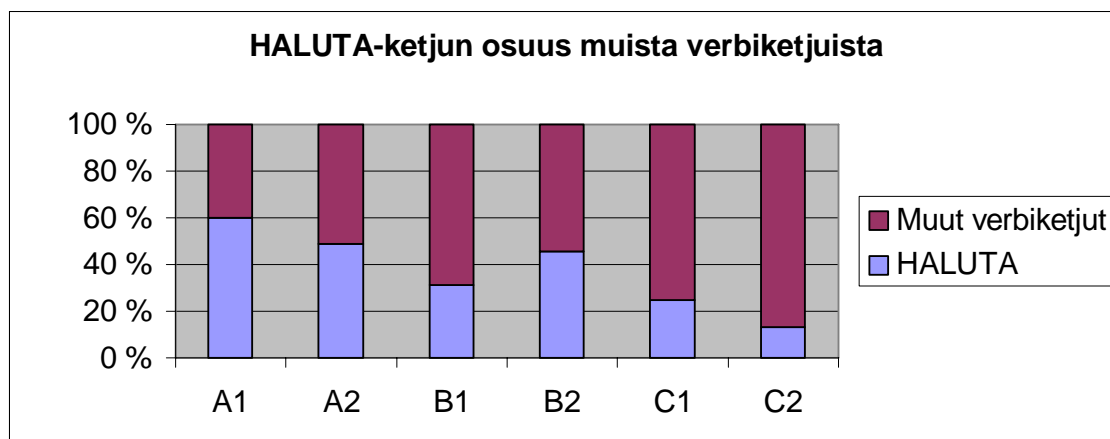
8.1 Frekvenssi

HALUTA on toiseksi yleisin kaikista oppijoiden verbiketjuista (n = 72). Ketju muodostuu intentionaalista verbistä *haluta* ja infinitiiviverbistä, ja toteuttaa siten intentionaalisen verbiketjukurssin. A-tasolla yksittäinen ketju HALUTA kattaa yli puolet kaikista modaalien ja nesessiivien lisäksi käytetyistä verbiketjuista. Liki puolet kaikista ketjun esiintymistä aineistossa on kuitenkin B-tasolla (48,7 %). Ketjun suhteellinen osuus vähennee ylemmillä tasoilla, mikä kertoo verbiketjujen käytön monipuolistumisesta. Se tarkoittaa esimerkiksi synonyymisten ilmausten käyttöä (73). Frekventeimmän ketjun VOIDA osuus modaaliverbeistä sen sijaan pysyy yli 60-prosenttisenä kaikilla tasoilla.

73. Elikkä, ottakaa mukaan makkara tai lihaa tai muuta, mitä
mieli tekee grillata.

F503CT1.cha

KUVIO 16. HALUTA-ketjun tasoittainen osuus muista kuin nesessiivisistä ja modaalisis-
ta verbiketjuista.

Ketjun suuri frekvenssi tietyillä tasoilla saattaa johtua osin tehtävänannoista. HALUTA esiintyy kolmessa tehtävänannossa, joihin liittyviä tekstejä on yhteensä 110. Myös suomen kielen ulkoiset tekijät selittänevät osaltaan ketjun suhteellista yleisyyttä. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi oppijoiden mahdollinen tarve ilmaista suomessa ilmi kirjoitta-

matonta futuuria tai tekstuaalisia seikkoja. Esimerkiksi ketju HALUTA + kirjoittaa esiintyy 5 kertaa mielipideteksteissä tasoilla B2–C1 (74, 75).

74. *Haluan kirjoittaa* terveydenhuollon lamasta. F241CT3.cha

75. *Haluaisin kirjoittaa* miten tärkeää työilmapiiri on toimivassa työyhteisössä. F232CT3.cha

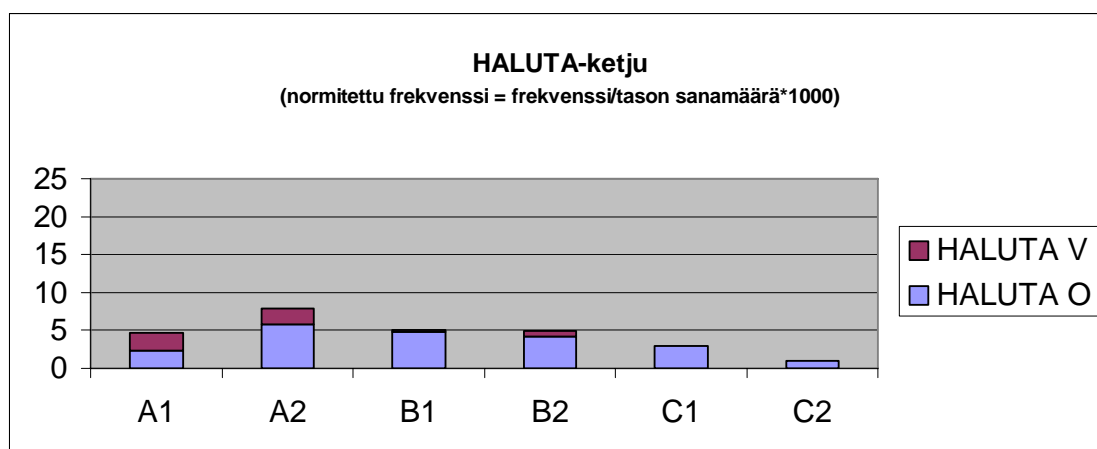
Samantyyppisessä tekstuaalisessa tehtävässä aineistossa on käytetty myös toista intentio-naaliverbiä *aikoa* (76).

76. Ai niin, minun täytyy vielä mainita, että *aion kirjoittaa* Puolasta, minun kotimaastani, jossa olen syntynyt, ja jonka tulevaisuudesta välitän yhtään paljon kuin oman. F224CT3.cha

8.2 Tarkkuus

HALUTA-ketju näyttäisi kohdekielistyvän hieman keskimääräistä varhemmin. Ketjun oikeellisuusprosentti on jo B1-tasolla 93,8, kun keskimäärin tuolloin noin 75 prosenttia ketjuista on oikein. B2-tasolla tarkkojen ilmausten osuus tosin laskee vielä hallinnan kriteerit täyttävään 85,7 prosenttiin, mutta C-tasolla HALUTA-ketjun käyttö on tarkkuudeltaan täysin kohdekielistä. A-tasolla sen tarkkuus ei poikkea muista ketjuista.

KUVIO 17. HALUTA-ketjun kohdekieliset ja kohdekielenvastaiset esiintymät tasoittain ($f > a$).

HALUTA-ketjun kohdekielenvastaisuudet ovat pääosin samanlaisia kuin muissa verbi-ketjuissa. Käsittelen seuraavassa ketjun A- ja B-tasolla esiintyviä kohdekielenvastaisia muotoja. En erittele tässä tapauksia tasojen sisällä, sillä esimerkiksi B1-tasolla kohdekielenvastaisia HALUTA-ketjuja on vain yksi.

A-tasolla virheet kohdistuvat varsinaisiin verbirakenteisiin useammin kuin B-tasolla. A-tason tavallisin yksittäinen kohdekielenvastainen konstruktio-tyyppi on VOIMME MENEMME. Se näyttäisi esiintyvän useimmissa persoonissa sekä myönteisissä että kielteisissä lauseissa.

Ensimmäisessä tapauksessa verbi *tehdä*, joka on SYÖDÄ-verbi (2. verbityyppi), on oletettavasti taivutettu PUHUA-tyypin (1. verbityyppi) mukaan (77) (White 2006). Toki mahdollista on myös, että oppija on tavoitellut passiivin preesensmuotoa *tehdään*. Muuten täydennysverbit on taivutettu kunkin verbityypin mukaisesti niin, että ne kongruoivat persoonamuotoisen pääverbin kanssa (78–80).

77. Mina <i>haluan tehdä</i> n Kiinäläinen ruoka ja syömme yhdessä.	F305AT2.cha
78. Huomenna minä soitan sinulle, <i>haluan tapa</i> an.	F359AT2.cha
79. Ensi vikolla minulle paljon vapaa aika, ja jos sinä <i>haluat tulet</i> meidän, tai me <i>voimme menemme</i> kahvila, ja minä ostan sinua kahvi tai mitään.	F309AT2.cha
80. Se myöskin antaa laiskaa ihmiselle joku <i>ei halua menee</i> kaukana esimerkiksi tälvillä niin vaikea mene isotkauppa pyörällä tai kävellä jos ei oli autoa.	F258AT3.cha

VOIMME MENE esiintyy HALUTA-ketjun yhteydessä A-tasolla vain kerran (81). Esimerkin infinitiiviverbit *käydä* ja *mennä* kuuluvat eri verbityyppiin, joten sillä ei näyttäisi tässä olevan vaikutusta verbin prosessointiin.

81. <i>Haluatko</i> sinä <i>käy</i> meidän paikka ja <i>mene</i> saunan?	F316AT2.cha

Infinitiivinvalinnan virheet ovat tyypillisesti edistyneitten oppijoiden virheitä. Tavallisimmin MA-infinitiivi korvautuu A-infinitiivillä. Tässä ainoassa HALUTA-ketjun infiniitiivinvalinnan virheessä A-infinitiivi on kuitenkin korvattu MA-infinitiivin inessiivimuodolla (82). Toinen vaihtoehto on, että oppija on tavoitellut KÄYDÄ-konstruktiota, mutta virkkeestä on jäänyt uupumaan A-muotoinen *käydä*.

82. Minä *haluasin maksamassa* lainan sinulle, mutta annan
rahan pojalle. F320AT2.cha

Jotkut A-tason kohdekielenvastaisista muodoista ovat kirjoitusvirheitä tai muuta epätarkkaa kielenkäyttöä. Ensimmäisessä tapauksessa lauseen negaatio on väärin ja infiniitivissä todennäköisesti kirjoitusvirhe (83). Toisen esimerkin ensimmäinen infiniivi on myös oletettavasti kirjoitettu väärin, sillä virkkeen toinen ketju on kohdekielenmukainen (84). Sen sijaan kolmas tapaus voi olla transfer-ilmiön seurausta (85). *Kiittää*-verbiä ei suomessa yksilöidä kiitoksen ilmaisemisen tavan mukaan. Jos ”sano kiittää” ajatellaan kokonaisuutena, jonka merkitys on ’kiittäminen’ ja muotona infiniitiviverbi, konstruktiohahmo on kohdekielenmukainen.

83. Olen pahoillani myöhästymisestä mutta eilen kuukaus
minä menin Lappiin perheeni kanssa ja *en halui lahettää*
rahaa postissa. F315AT2.cha

84. *Haluan kertoa* sinua matkani, haluaisitko mennä kahville
joskus ensi viiko? F315AT2.cha

85. *Haluaisin sano kiittää* lainasta. F309AT2.cha

B-tason harvoista kohdekielenvastaisista muodoista voidaan päätellä, että verbiketjujen perusrakenteiden hallinta alkaa olla saavutettu. Ensimmäinen virhe voitaneen kontekstinsa perusteella tulkita lipsahdukseksi, koska virkkeessä on toisaalla sekä myönteinen että kielteinen kohdekielenmukainen verbiketju (86). Toisessa tapauksessa oppija on taivuttanut persoonamuotoisen verbin yksikön kolmannessa persoonassa monikon kolmannen sijaan (87). Kolmas tapaus on VOIMME MENE -tyyppiä (88).

86. Minusta toisien maiden poliitikot ehkä haluavat tehdä kaikkea mitä he lupaavat mutta tilanteen mukaan he *eivät onnistuu tekemään* kaikkea eli alusta he haluat tehdä samalla kun he lupaavat mutta jostain syystä he eivät onnistu. F398BT3.cha
87. Jos on pulaa lääkäreillä, pitää noustaa kiinnostus, että nuoret ihmiset *haluaisi olla* lääkäri. F241CT3.cha
88. *Haluaisin kirjoita* terveydenhuollon lamasta joka on nyt parhaitaan koko suomessa. F243CT3.cha

Seuraavassa tapauksessa rakenne on periaatteessa kohdekielenmukainen (89). Infinitiivi-verbi on kenties tulkittu kuuluvaksi PUHUA-tyyppiin (verbityyppi 1) PELATA-tyypin (verbityyppi 4) sijaan (White 2006). Myös sanahahmo *tarjoittaa* on kohdekielen fonotaksin mukainen, ja sille on olemassa analoginen verbi *harjoittaa*. Kohdekielenmukaisesti virke kuuluisi ”*Haluaisin tarjota sinulle tuopin*”.

89. *Haluaisin tarjoittaa* sinulle tuoppi. F472BT1.cha

8.3 Distribuutio

HALUTA-ketjua täydentää yhteensä 36 eri verbiä, joista yli kolmannes esiintyy useammin kuin kerran. Täydennyksistä *kertoa* ja *kiittää* toistuvat kaikilla kolmella tasolla. Yleisimmät täydennykset ovat *tavata* (6), *kirjoittaa* (5), *mennä* (5) ja *onnitella* (5). Lisäksi kolme kertaa toistuvat *kertoa*, *kiittää* ja *tulla*.

Onnitella ja *tavata* liittyvät kolmeen eri tehtävänantoon. *Onnitella*-verbiin liittyvä tehtävänanto kehottaa suoraan vastaajaa onnittelemaan ystäväänsä. Verbi on tehtävänannossa yksikön toisessa persoonassa. Kyseiseen tehtävänantoon liittyviä tekstejä aineistossa on yhteensä 24. Kahdessa *tavata*-verbiin liittyvässä tehtävänannossa vastaajan täytyy kirjoittaa viesti, jossa hän ehdottaa tapaamista ystävänsä kanssa. Toisessa niistä *tavata*-verbi esiintyy monikon toisessa persoonassa. Tähän tehtävänantoon liittyviä tekstejä on yhteensä 55. Toisessa tehtävänannossa esiintyy *tavata*-verbin sijaan substantiivi *tapaaminen*, ja siihen liittyviä tekstejä on 29. Oletettavasti tämä on lisännyt verbien käyttöä teksteissä.

Haluta-verbin täydennyksistä yleisin *mennä* on yleisin myös *voida*-, *täytyä*- ja *tarvita*-verbiensä täydennyksenä. *Kirjoittaa*-täydennys taas liittyy mainittuihin tekstuaalisiin seikkoihin. Samankaltaisesti on käytetty myös *kertoa*-verbiä (90). Ylimmällä tasolla ei esiinny HALUTA-ketjuja tässä funktiossa.

90. *Haluaisin kertoa* oma mielipiteeni terveydenhuollon lamasta.

F238CT3.cha

TAULUKKO 6. *Haluta*-verbin täydennyksinä käytettyjen verbien määrät tasoittain (N = 72).

A1		A2		B1		B2		C1		C2	
kertoa	1	antaa	1	elää	1	auttaa	2	antaa	1	tuoda julki	1
lähettää	2	kiittää	3	kertoa	1	elää	1	ilmoittaa	2	tutustuttaa	1
mennä	1	kutsua	2	kiittää	2	kirjoittaa	4	kertoa	1		
tavata	1	käydä	1	mennä	1	luottaa	1	kiittää	1		
tulla	1	maksaa	1	nähdä	2	lähettää	1	kirjoittaa	1		
		mennä	4	onnitella	3	olla	1	kuulla	1		
		perua	2	piirtää	1	onnitella	2	mainita	1		
		tavata	3	pyytää	1	pitää	1	varmistaa	1		
		tehdä	1	tarjota	1	puhua	1				
		toivottaa	1	tavata	2	päästä	2				
		tulla	3	tehdä	1	sanoa	1				
		tutustua	1	voittaa	1	tehdä	3				
						tulla	1				

Taitotasojen ääripäistä näkyy täydennysten kehkeytymiskehitys. Alimman tason täydennykset ovat konkreettisia verbejä: *mennä* ja *tulla* liikeverbejä, *tavata* ja *kertoa* kommunikatioverbejä ja *lähettää* väyläverbi (91). Liikeverbien osuus vähenee B-tasolla, ja C-tasolla niitä ei esiinny enää ollenkaan. Ylimmän tason täydennykset *tuoda julki* ja *tutustuttaa* ovat abstrakteja ja merkitykseltään hyvin eriytyneitä (92). Tämä korreloi taitotasosteikon tavoitteiden kanssa kielitaidon kehkeytymisestä abstraktiksi ja yhä täsmällisemmäksi.

91. Tänäpä minä *en voin mennä* yhdessä teidän saunan.

F366AT2.cha

92. *Haluun tuoda julki* hyvän työilmapiirin merkityksen.

F230CT3.cha

9 Päättäntö

9.1 Mitä oppijoiden verbiketjut kertovat?

Koska suomen infinitiivijärjestelmä, johon verbiketjut tiiviisti linkittyvät, on melko kiharainen, on ketjujen tarkastelu oppijankielessä ollut haastavaa. Kehkeytyviä ketjuja voidaan tarkastella paitsi frekvenssin ja tarkkuuden avulla, myös sujuvuuden, tarkkuuden ja kompleksisuuden näkökulmasta (Nissilä ym. 2006). Näyttää siltä, että A-tasolla oppijoiden verbiketjujen käyttö on frekventeimmältä osin tarkkaa (esimerkiksi VOIDA-ketjussa). Käytössä on tietty, kaikilla oppijoilla suhteellisen sama verbijoukko. B-tasolla käytettyjen verbien kirjo kasvaa, mitä voidaan perustellusti pitää kielenkäytön sujuvuuden ja kompleksisuuden kasvamisena. C-tasolla eri verbien määrä ei kovin voimakkaasti enää kasva, mutta rakenteet tarkentuvat perus- ja keskitason kielenkäyttäjiä kohdekieliseksi. Se tarkoittaa paitsi kompleksisempaa, myös tarkempaa ja idiomaattisempaa kieltä. Verbiketjujen omaksumista voidaan näin kuvata värejään vähitellen tarkentavana viuhkana.

Puro (2000: 318) on todennut, että sanaston kehittyminen näkyi kielitaidon alkeistasolla verbien eri muotojen lisääntymisenä ja vaihteluna. Samaa voi todeta verbiketjuista: niiden käytön kehkeytyminen näkyy eri verbien lisääntymisenä sekä pääverbeinä että täydennyksinä. Esimerkiksi nesessiivejä on A-tasolla käytössä neljä ja C2-tasolla yhdeksän. Lisäksi kunkin yksittäisen pääverbin osuus kaikista käytetyistä pääverbeistä pienenee kielitaidon kasvaessa.

Ketjujen suhteellinen määrä kasvaa A1-tasolta B1-tasolle asti, minkä jälkeen määrä vähenee hieman ylemmillä tasoilla. Verbiketjuttomista teksteistä 60 prosenttia on B2–C2-tason tekstejä. Tästä ei kuitenkaan voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä esimerkiksi muiden ilmaisukeinojen ilmaantumisesta, sillä tehtävänannot vaikuttivat teksteihin huomattavasti. Esimerkiksi eräs C-tason tehtävänannoista ei tuottanut juuri ollenkaan verbiketjuja, mikä vähentää verbiketjujen määrää sekä ylimmällä tasolla että B2-tasolla, jolle osa C1-arvosanaan yltämättömistä teksteistä putosi.

Kaikilla tasoilla esiintyy eniten modaali- ja nesessiiviketjuja. Alimmilla kielitaidon tasoilla tavallisia ovat frekventtien pääverbien muodostamat ketjut ja samanlaisina toistu-

vat ketjut. Tavallinen yhdistelmä on esimerkiksi VOIDA + MENNÄ, jota ei enää B1-tason jälkeen esiinny. Ylimmällä tasolla ei enää voi mainita yhtään toistuvaa ketjua.

Modaali- ja nesessiiviketjut kehkeytyvät tarkoiksi mahdollisesti hieman eri reittejä. Nesessiiviketjujen tarkkuus on nimittäin B1-tasoon saakka kokonaisuudessaan modaali- ketjuja pienempää. Modaaliketjujen tarkkuus myös kasvaa johdonmukaisesti tasolta toiselle ja saavuttaa täyden tarkkuuden C1-tason jälkeen. Nesessiiviketjujen tarkkuus sen sijaan pienenee A1-tasolta A2-tasolle hieman, ja tarkkuus jää alle sadan prosentin myös ylimmällä tasolla. Nesessiiviverbien kirjo on myös modaaliverbejä laajempi jo A1-tasolla: modaaliverbeistä on käytetty tasolla vain kahta ja nesessiiviverbeistä neljää. Jotta modaali- ja nesessiivirakenteiden omaksumisen eroista voitaisiin sanoa enemmän, olisi aihetta tutkittava laajemmasta aineistosta. Mainitut erot omaksumisessa selittynevätkin suurelta osin sillä, että modaalisuus ja nesessiivisyys näyttävät verbiketjuna keskenään erilaisissa rakenteissa, joista oppijan kannalta nesessiivirakenne lienee mutkallisempi.

Yksittäisistä rakenteista erityisen frekventti VOIDA-ketju näyttäisi tarkentuvan varhemmin kuin verbiketjut keskimäärin: oikeellisuusprosentti on jo B2-tasolla 100. Se tosin laskee hieman C1-tasolle, mutta nousee taas sataan C2-tasolla. Varhemmin onkin todettu, että tietyt kielenpiirteet voivat tulla tarkoiksi eri aikaan erilaisissa konteksteissa (Franseschina 2007). Tämä tarkoittanee verbiketjujen yhteydessä ainakin erilaisia pääverbejä.

Näyttää siltä, että yleisesti verbiketjujen tarkkuudessa tapahtuu taite B1- ja B2-tasojen välillä. Tässä vaiheessa tarkkuus nimittäin kasvaa 75 prosentista 82 prosenttiin. Tässä suhteessa taitotasoasteikon kommunikatiiviset tavoitteet ja oppijan hallitsemat rakenteet näyttäisivät siis korreloivan: B1 on määritelty EVK:n mukaan ns. kynnystaitotasoksi (*threshold-level*). Sen mukaan kyseistä taitotasoa vastaavalla kielitaidolla puhujan tulisi pärjätä kohdekielisessä maassa niin, että hän pystyy kohdemaan kielellä pitämään yllä vuorovaikutusta, saa viestinsä perille ja selviytyy joustavasti arkipäivän ongelmista.

B2-taso sen sijaan on määritelty osajaan tasoksi, näköalapaikaksi (*vantage*), jolla ”avautuvat uudet perspektiivit”. B2-tason kielenkäyttäjät pystyy tasokuvauksen mukaan paitsi välittämään viestinsä, myös käyttämään kieltä aiempaa luontevammin ja tietoisemmin. (EVK 2003: 60–62) Näköalapaikka tarkoittanee verbiketjujen osalta ainakin sitä, että niiden käyttö alkaa olla suurimmaksi osaksi tarkkaa.

C-tasolla ketjut tarkentuvat edelleen, ja C2-tasolla verbiketjujen tarkkuus on tässä aineistossa lähes sataprosenttista. EVK:n asteikossa C-tasoa kuvataan mestarin tasoksi, jolla kielenkäyttäjällä ”ilmaisuvaikeuksia kohdatessaan osaa muotoilla sanottavansa uudelleen niin vaivattomasti, että hänen keskustelukumppaninsa tuskin huomaa asiaa” (emt. 63). Se tarkoittanee tarkkaa, muttei välttämättä distribuutioltaan aivan kohdekielistä verbiketjujen käyttöä. Käytettiinhan ylimmällä tasollakin suomen lukuisista modaaliverbeistä vain seitsemää. Esimerkiksi SAATTAA + INF -ketju esiintyy aineistossa vain kerran, vaikka se on kohdekielessä ainakin puhutussa kielessä suhteellisen frekventti ilmaus (Ikola ym. 1989: 281).

Näin ollen verbiketjujen omaksuminen ei näytä olevan riippuvainen ainakaan pelkästään kohdekielen frekvensseistä. Voidaankin kysyä, miksi oppijat eivät ylimmälläkään tasolla käytä useammanlaisia modaaliketjuja. Keskitytäänkö opetuksessa ehkä siihen sanastoon, jota pidetään kohdekielessä keskeisimpänä? Kielen todelliset frekvenssit kun eivät välttämättä noudata äidinkielen puhujan mielikuvia.

Myös täydennysten kehityskulku konkreettisista abstrakteihin korreloi EVK:n tavoitteiden kanssa. Esimerkiksi VOIDA-ketjun täydennykset ovat A-tasolla enimmäkseen liikeverbejä, kun ne ylemmillä tasoilla ovat pitkälti abstrakteja ja merkitykseltään eriytyneitä (esimerkiksi *verrata*, *suunnitella* ja *neuvotella*) (ks. EVK 2003: 52–53). Jossain määrin oppijoiden kieli heijastanee myös oppikirjoja, joissa alkuvaiheessa käytetyt verbit ovat enimmäkseen konkreettisia liike- ja toimintaverbejä (ks. esim. Lepämaa 1996: 55). Kaikkiaan täydennyksistä 76 prosenttia on A-infinitiivejä. Niistä melko yleismerkityksiset ja kohdekielessä frekventit *mennä*, *olla*, *tehdä* ja *tulla* toistuvat yli kaksikymmentä kertaa. Niin ikään voidaan sanoa, että tehtävänannot vaikuttavat paitsi käytettyihin pääverbeihin myös täydennyksiin.

DEMfad-mallin operaattorikuvauksen avulla voidaan näyttää, että

- a) $MA \rightarrow A$
- b) $A > MA$

A-täydennykset ilmaantuvat siis oppijankieleen MA-täydennyksiä aiemmin eli jos MA-ketjut ovat oppijan hallussa, myös A-ketjut sujuvat (a). MA-täydennyksiä vaativat *joutua*

ja *pystyä* näyttävät molemmat ilmaantuvan B1-tasolla. Lisäksi A-täydennysten määrä on suurempi kuin MA-täydennyksillä (b). Omaksumisjärjestyksestä voidaan arvata, että A-täydennykset opitaan MA-täydennyksiä varhemmin.

Tarkkuuden osalta kohdekielisyys näkyy saavutettavan B1–B2-tasojen taitteessa. Frekvenssin kohdekielisyudesta sen sijaan voidaan antaa vain suuntaa-antavia vastauksia. Frekvenssi kun voidaan ajatella kunkin ketjun pääverbin, koko ketjun tai täydennyksen mukaan. Tässä tutkimuksessa ei ole ollut mahdollista tarkastella niitä kaikkia erikseen. Ketjun pääverbin mukainen frekvenssi, jota enimmäkseen olen tarkastellut, näyttää kuitenkin olevan linjassa kohdekielen kanssa kielitaidon alkeistasolta lähtien: esimerkiksi *voida* on yleisin modaaliverbeistä niin oppijankielessä kuin yleiskielessäkin.

Yleisimmän pääverbin osuus vähenee ja verbien kirjo kasvaa kaikissa semanttisissa ryhmissä kielitaidon kasvaessa. Tämä voidaan tulkita distribuution kohdekielistymisenä. Distribuution kohdekielisyyttä en kuitenkaan ole pääverbitasolla tarkemmin tarkastellut. Tiettyjen verbiketjuryhmien tai tiettyjen verbien *lähidistribuutiosta* eli täydennyksistä sen sijaan ei voida näin pienestä aineistosta tehdä yleistyksiä. On tyydyttävä toteamaan, että ylimmillä tasoilla toistuvat verbiketjut vähenevät ja kirjo lisääntyy sekä käytetyissä pääverbeissä että täydennyksissä.

VOIMME MENEMME- ja VOIMME MENE-konstruktioita voitaneen pitää kehkeytyvän verbiketjusysteemin erityisinä rakenteina. Ne esiintyvät molemmat enimmäkseen A2-tasolla, jolla oppija EVK-tasokuvauksen mukaan tekee ”jatkuvasti virheitä perusasioissa” (EVK 2003: 52). Huomionarvoista on, että Karlson (1982: 207–208) pitää nimenomaan vokaalivartaloa verbin perusmuotona, koska muoto on infinitiiviä frekventimpi ja ilmaantuu ensikieleen infinitiivejä varhemmin. Näin näyttäisi siis tapahtuvan varauksin myös toisen kielen omaksumisessa. Asian tarkempi selvittäminen onnistuisi luontevasti pitkittäistutkimuksella.

9.2. Mikä meni metsään?

9.2.1 Menetelmästä

Soveltamani DEMfad on vastaanvanlaiseen tutkimukseen käyttökelpoinen malli, mutta jotta sitä voitaisiin soveltaa tätä tutkimusta tehokkaammin ja tarkoituksenmukaisemmin, tulisi tutkittavana olevan kielenilmiön distribuution olla tarkennettavissa. Näin laajassa

tutkimuskohteessa mahdollisia kohdekielenmukaisia distribuutioita oli kutakin verbiketjua kohden niin paljon, että niiden tarkka analyysi kävi mahdottomaksi. DEMfadmenetelmää kehittäneen Franseschinan (2007) yksi peruste tutkimuskohteen valinnalle olikin juuri kyseisen kielenilmiön pakollisten kontekstien määrittämisen yksinkertaisuus. Peruste on käytännöllinen ja olisi helpottanut tämänkin tutkimuksen suorittamista. Tuskin kielenpiirteen tietty yksinkertaisuus voi kuitenkaan olla ainakaan ainoa kantava peruste toisaalta tutkimuskohteen valinnalle, toisaalta myöskään käytettävälle menetelmälle. Distribuution käsite vaatii kuitenkin tarkentamista mallin seuraavissa sovelluksissa.

Konstruktiokieliopin attribuutti–arvo-matriisit eivät tässä tutkimuksessa kenties tuoneet tutkimukselle ratkaisevaa lisäarvoa, mutta niiden soveltaminen toisen kielen omaksumisen tutkimuksessa on mielestäni perusteltua myös jatkossa. Näin esimerkiksi toistuvia rakenteita voitaisiin kuvata ytimekkäästi. Esimerkkinä tällaisesta konstruktioista mainittakoon VOIMME MENE (ks. Mustonen 2005: 87).

CLAN on erittäin tehokas apuväline myös oppijankielen tutkimukseen, mutta sen hyödyllinen käyttö edellyttää tutkittavan kielenpiirteen tarkkaa koodausta. Lisäksi hakuja tehdessä on oltava tarkkana, sillä ohjelma pystyy hakemaan tiettyä asiaa vain rajallisesta määrästä dataa. Ongelmallista on, että ohjelma ei erikseen ilmoita, kun osa hauista jää pois. Ongelma on kuitenkin mahdollista korjata suurentamalla hakukiintiöitä ohjelman asetuksista.

9.2.2 Aineistosta

Tämän tutkimuksen tulokset ovat suuntaa-antavia, eivätkä sellaisenaan laajalti yleistettävissä. Tähän on monta syytä. Ensiksikin aineistoa tulisi olla joko vähemmän tai enemmän. Vähemmällä aineistolla päästäisiin tarkkaan kuvaukseen ja enemmän saataisiin yleistykseen luotettavuutta. Lisäksi aineistoa olisi hyvä olla suunnilleen saman verran jokaiselta tasolta vertailun helpottamiseksi. Frekvenssit on toki laskettu suhteessa tiettyyn sanamäärään. Tässä aineistossa kuitenkin ylimmältä tasolta tekstejä oli suhteessa niin vähän, että se heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Ylimmän tekstien vähäisyys johtuu siitä, että monet aineiston teksteistä eivät olleet ylittäneet C1-tasolle ja siksi ne on täytynyt

käsitellä B2-tason teksteinä. Tämä puolestaan lisäsi entisestäänkin B-tason tekstien määrää.

Toiseksi aineiston tulisi olla vertailukelpoisempaa eri tasoilla. Nyt muuttujia on liikaa, jotta tulokset olisivat yleistettävissä kovin laajalti. Tehtävänantoja oli yhteensä 8 erilaista ja oppijoita mahdollisesti yhtä monta kuin tekstejä. Toisaalta tämä varmistaa sen, että esimerkiksi yksittäiselle oppijalle tyypilliset kohdekielenvastaisuudet tai tietyn tehtävänannon vaatimat rakenteet eivät saa liian suurta roolia. Luotettavin lähtökohta vastaavalle tutkimukselle on, jos aineistona on saman verran tekstejä erilaisista tekstilajeista kaikilla taitotasoilla.

Kolmanneksi luotettavuutta heikentää kohdekielenmukaisten ja -vastaisten muotojen määrittämisen vaikeus. Konstruktio- ja lähtökohtaisessa tarkastelussa olen keskittynyt merkityksiin paikoin muotojen kustannuksella. Tämä on tarkoittanut käytännössä sitä, että joku toinen tutkija olisi kenties määritellyt kohdekielenmukaiset ja -vastaiset muodot paikoin toisin. Onkin CEFLING-hankkeen jatkon kannalta olennaista, että kohdekielisydestä tehdään jonkinlainen yhteinen linjaus, jotta eri tutkijoiden tulokset olisivat keskenään mahdollisimman vertailukelpoisia.

Neljäs asia liittyy yleisesti YKI-suoritusten arviointiin. Yksi ylimmän tason tehtävätyyppi nimittäin erottui muista paitsi siinä, että sen tuottamissa teksteissä ei juuri esiintynyt verbiketjuja, myös siinä, että suuri osa kyseisen tehtävänannon teksteistä ei yltenyt tavoiteltuun C1-arvosanaan. YKI-kokeen keskeinen arviointiperuste on funktionaalisuus, mutta tässä herää kysymys, vaikuttavatko rakennetekijät sittenkin arviointiin tavoiteltua enemmän. Voiko tietyn tai tiettyjen rakennepiirteiden puuttuminen vaikuttaa niin paljon kokonaiskuvaan tekstistä, että se heikentää arvosanaa?

Rakenteita ja funktioita ei toisaalta voikaan erottaa toisistaan. Siksi CEFLING-hankkeen kaltainen rakenteiden progressiota hahmottava tutkimus on paikallaan. Jos rakenteiden ja funktioiden hallinnasta saadaan tulevaisuudessa selkeät arviointikriteerit esimerkiksi juuri YKI-kokeeseen, tekee se arvioinnista eettisesti kestävämpää. Kielitaidon arvioinnin tutkimuksen arvostus on kestävä kielipolitiikkaa, jonka perimmäisenä tavoitteena on oikeudenmukainen yhteiskunta. Sitä tämä tutkimus osaltaan pyrkii taustoitamaan.

9.3 Miten tästä eteenpäin?

Tutkimus vahvistaa sen, että kynnystaitotason käsite voi olla monessa mielessä perusteltu, sillä juuri B1–B2-tasojen taitteessa verbiketjut alkavat olla tarkkoja ja niiden kirjo kasvaa erityisesti. Käyttämäni verbiketjukäsite tuntui toimivan hyvin ja aiheen tutkimista sen pohjalta voitaisiin jatkaa (vrt. ISK 2005: 493).

Tämän tutkimuksen tuloksia tukisi mainiosti pitkittäistutkimus vastaavasta aiheesta. Silloin saataisiin auki yhden oppijan koko kaari. Toisaalta myös tämänkaltaisilla laajemmilla tutkimuksilla on paikkansa, sillä toisen kielen oppimisessa muuttujia on myös henkilökohtaisella tasolla paljon, ja silloin vain tarkastelemalla suuria aineistoja voidaan sanoa jotakin yleistä oppimisprosessista.

Verbiketjuista kannattaisi tarkentaa seuraavaksi erityisesti MA-täydennysten ja mahdollisesti muiden MA-rakenteiden omaksumiseen. MA-täydennysten osuus jäi tässä aineistossa harmittavasti niin pieneksi, ettei niistä ollut mahdollista tehdä yleistyksiä. Kuitenkin juuri näiden verbin ja substantiivin välimuotojen käytön omaksuminen voisi kertoa tutkijalleen jotakin oleellista paitsi suomen verbisysteemistä myös omaksumisprosessista. E-infinitiiveillä puolestaan saattaisi olla kerrottavaa ylempien tasojen prosesseista.

Lisäksi huomiota kannattaisi kiinnittää verbilausekkeiden hajaantumiseen. Sitä en tässä tutkimuksessa tehnyt. Oletettavasti alkuvaiheen verbiketjut ovat kiinteitä ja kielitaidon kasvaessa ketjut limittyvät yhä moniulotteisemmin muihin lausekkeisiin. Myös saman pääverbin useamman täydennyksen ilmaantumista kannattaisi tarkastella. Käytetäänkö esimerkiksi VOIDA-ketjua aluksi kiinteänä pääverbin ja yhden täydennyksen yhdistelmänä, joka myöhemmin hajaantuu (93)?

93. *Niin voi hyvinkin olla.*

LÄHTEET:

- BACHMAN, LYLE F. – COHEN, ANDREW D. 1998: Interfaces between second language acquisition and language testing research. Cambridge: Cambridge University Press.
- COOK, V. J. – BASSETTI, BENEDETTA 2005: Second language writing systems. Multilingual Matters Limited. Ebrary.
- ELLIS, ROD 1994: The Study of Second Language Acquisition. Oxford: Oxford University Press.
- _____ 1986: Understanding second language acquisition. Oxford: Oxford University Press.
- EVK 2003 = Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Helsinki: WSOY.
- FILLMORE, CHARLES 1997: Foreword. Pages ix–xviii. – KAY, PAUL 1997: Words and the grammar of context.
- FLINT, AILI 1979: Structure in the Finnish lexicon: Verbs of possibility and sufficiency. Columbia: Columbia University.
- HAKULINEN, AULI – KARLSON, FRED 1979: Nykysuomen lauseoppia. 3. muuttamaton painos. Jyväskylä: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HERLIN, ILONA – VISAPÄÄ, LAURA (toim.) 2005: Elävä kielioppi. Suomen infinitiivisten rakenteiden dynamiikkaa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HERLIN, ILONA – KOTILAINEN, LARI 2005: Itsenäistyvää infinitiiviä. 2. infinitiivin inessiivin kehitys kirjakielen aikana. – Ilona Herlin ja Laura Visapää (toim.), Elävä kielioppi: 194–230.
- IKOLA, OSMO 1974: Lauseenvastikeoppia. Nykysuomen lauseenvastikkeiden ja niihin verrattavien rakenteiden selvittelyä. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- IKOLA, OSMO – PALOMÄKI, ULLA – KOITTO, ANNA-KAISA 1989: Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- ISK 2005 = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA (toim.) 2005: Iso Suomen kielioppi. 3. painos. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 950.
- ISO-HEINIEMI, EEVA-MAIJA 2006: Relatiivilauseen ja partisiippimääritteen kehittyminen S2-oppijoiden kirjoitelmissa. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- KANGASNIEMI, HEIKKI 1992: Modal expressions in Finnish. *Studia Fennica, Linguistica* 2. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- KARLSON, FRED 1982: Suomen kielen äänne- ja muotorakenne. Juva: WSOY.
- KAY, PAUL 1997: *Words and the grammar of context*. Foreword by Charles J. Fillmore. Stanford, California: CSLI Publications Lecture Notes Number 40. Centre for the Study of Language and Information
- KESTI, KAISA 2005: MA-infinitiivi viidessä S2-oppikirjassa. Pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopiston suomen kielen laitos.
- KOIVISTO, VESA 2005: Monikasvoinen -MA ja suomen agenttipartisiipin tausta. – Ilona Herlin ja Laura Visapää (toim.), *Elävä kielioppi*: 146–172.
- _____ 2006. Ison suomen kieliopin termimuutoksia ja -ratkaisuja. – *Kielioppi koulussa*.
- KYNSIJÄRVI, TARU 2007: Se johtuu siitä, että minulla oli muistinmenetyks. *Olla-*verbirakenteiden kehkeytyminen oppijankielessä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- LAITINEN, LEA 1992: Välttämättömyys ja persoona. Suomen murteiden nesessiivisten rakenteiden semantiikkaa ja kielioppia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- LEINO, JAAKKO 2003: Antaa sen muuttua. Suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- _____ 2007: *Konstruktiokielioppi-kurssin luentomuistiinpanot*.
- LEINO, PENTTI 1986: Infinitiivin asema lauseessa. – Pentti Leino ja Jyrki Kalliokoski (toim.), *Kieli 1*: 103–156.

- _____ 2001: Verbit, konstruktiot ja lausetyypit. – Leino ym. (toim.), Roolit ja rakenteet. Henkilöviitteinen allatiivi Biblian verbikonstruktioissa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. s. 11–66.
- LEPÄSMAA, ANNA-LIISA 1996: Verbien ja paikansijojen dynaamisuudesta. – VEHKANEN, MARJUT (toim.). Suomi toisena/vieraana kielenä. Ajatuksia kielestä, kulttuurista ja metodeista. Helsinki: Helsingin yliopiston Vantaan täydennyskoulutuslaitos. s. 53–62.
- MARTIN, MAISA 2003: Kieli on kuin lammikko – johdatusta toisen kielen oppimiseen. – NISSILÄ, LEENA – VAARALA, HEIDI – MARTIN, MAISA (toim.), Suolla suomea. Perustietoa maahanmuuttajien suomen kielen opettajille. Helsinki: Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLVII.
- MITCHELL, ROSAMUND – MYLES, FLORENCE 2004: *Second Language Learning Theories*. Second Edition. London: Hodder Arnold.
- MUSTONEN, SANNA 2005: ”Hei sta Thaimassa” Thainkielisen suomen oppijan paikallissijailmaukset konseptuaalisen semantiikan näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- NIEMINEN, LEA 2007: A complex case. A morphosyntactic approach to Complexity in Early Child Language. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Humanities.
- NISSILÄ, LEENA – MARTIN, MAISA – VAARALA, HEIDI – KUUKKA, ILONA 2006: Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä -opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.
- ONTERMAA, AKI 2003: Toisen infinitiivin instruktiivi – ikkuna kielioppien ja kielenhuollon kehitykseen. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- PAJUNEN, ANNELI 1999: Suomen verbirektiosta. Turku: Turun yliopisto.
- PEKKARINEN, HELI 2005: Sika on paha nyljettävä – mutta helppo ruokkia. Adjektiivin kanssa esiintyvien infiniittisten muotojen käytön tarkastelua. – Ilona Herlin ja Laura Visapää (toim.), *Elävä kielioppi*: 127–145.
- PURO, TARJA 2003: Suomi toisena kielenä -aikuisoppijan verbien kehittyminen alkeiskurssilla. Lisensiaatintyö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.

- _____ 2000: Verbien kehittyminen alkeiskurssilla: Te ette pitä – poika ei pidä – hän ei pitää – hän ei pidä. – Teoksessa Kalaja P. & Nieminen L. (toim.) 2000: *Kieli koulussa – kieli koulussa*. AFinLAN vuosikirja 2000. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 58. s. 303–323.
- SIRO, PAAVO 1964a: Infinitiivin asema suomen kieliopissa. – Pentti Leino (toim.) 1996: *Lauseopin periaatteita*. Kaksitoista artikkelia. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- _____ 1964b: *Suomen kielen lauseoppi*. Helsinki: Sanoma Osakeyhtiö.
- SJÖHOLM, KAJ 1989: Is the pattern of L2-learning U-shaped? – Anita Nuopponen & Rolf Palmberg (eds.) 1989. *Special languages and second languages: Methodology and research*. Jyväskylä: AFinLA yearbook 1989 no. 47. s. 221–231.
- TARNANEN, MIRJA – MÄNTYLÄ, KATJA 2006: Toisen ja vieraan kielen oppijat yleisissä kielitutkinnoissa. – Pietilä P., Lintunen P. & Järvinen H.-M. (toim.) 2006: *Kielenoppija tänään – Language Learners of Today*. AFinLAN vuosikirja 2006. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 64. s. 105–123.
- TARNANEN, MIRJA 2003: Kielitaidon arviointi: valintoja ja neuvotteluja. – NISSILÄ, LEENA – VAARALA, HEIDI – MARTIN, MAISA (toim.) 2003: *Suolla suomea*. Perustietoa maahanmuuttajien suomen kielen opettajille. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto. s. 143–160.
- _____ 2002: Arvioija valokeilassa. *Suomi toisena kielenä -kirjoittamisen arviointia*. – Virittäjä 106. Helsinki: Kotikielen seura.
- TOMASELLO, MICHAEL 2003: *Constructing a language. A Usage-Based Theory of Language Acquisition*. Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press.
- VILKUNA, MARIA 2000: *Suomen lauseopin perusteet*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 90.
- VISAPÄÄ, LAURA 2005: Alastomat, inhimilliset infinitiivit. Kahden infinitiivikonstruktion pragmaattinen ja morfosyntaktinen analyysi. – Ilona Herlin ja Laura-Visapää (toim.), *Elävä kielioppi*: 72–98.
- WHITE, LEILA 2006: *A Grammar Book of Finnish*. Helsinki: Finn Lectura.

YKI-PERUSTEET 2002 = Yleisten kielitutkintojen perusteet 2002. Määräys
55/011/2001. Helsinki: Opetushallitus.

ÖSTMAN, JAN-OLA 1988: Konstruktiokielioppi. – ÖSTMAN, JAN-OLA – NIKAN-
NE, URPO – JOKINEN, KRISTIINA – WIIK, KALEVI (toim.), SKY. Turku:
Suomen kielitieteen yhdistys. Sivut 173–187.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET:

Finlex 2003 = <www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20030359> [luettu 10.6.2008].

FRANSESCHINA, FLORENCIA 2007: Aspect of the development of number marking
in L2 English. Kouvola, Finland: Paper presented at the AFinLA Conference,
9–10 November.

HS = Helsingin Sanomien arkisto.

<<http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/EUn+apu+Serbialle+tulenarkaa/HS20080504SI1MA01prf?useToken=true>> [luettu 27.5.2008].

KSML = Keski-suomalaisen verkkolehti.

<[http://www.ksml.fi/uutiset/keski-suomi/v%C3%A4lill%C3%A4-voi-valita-toisin\(12686\).ece](http://www.ksml.fi/uutiset/keski-suomi/v%C3%A4lill%C3%A4-voi-valita-toisin(12686).ece)> [luettu 27.5.2008].

LAURANTO, YRJÖ 2008: S2-asiantuntijoiden 5.9.2008 käymä SOPPI – suomeksi op-
pimassa -sivuston nimeämiskysymyksiin liittyvä sähköpostikeskustelu.

MACWHINNEY, BRIAN 2008 = <<http://childes.psy.cmu.edu/manuals/CLAN.pdf>> [lu-
ettu 5.12.2008].

Oph 2008 = <<http://www.oph.fi/SubPage.asp?path=1%3B17629%3B3432>> [luettu
10.6.2008].